

**Strategia de dezvoltare a comunei
SINTEA MARE
judetul Arad
2021 - 2027**

CUPRINS:

CUVÂNT ÎNAINTE	
Partea I: ANALIZA SOCIO-ECONOMICĂ	
Introducere	
CAP. I : Prezentarea generală a comunei SINTEA MARE	
CAP. II : Cadrul Natural	
CAP. III: Diagnoza Mediului înconjurător	
CAP. IV: Cadrul Social – Cultural	
CAP. V: Cadrul economic	
CAP. VI: Infrastructura	
PARTEA II: PLANIFICARE STRATEGICĂ	
CAP. I: Analiza de potențial a comunei SINTEA MARE	
1.1 Realizarea anchetei	
1.2 Analiza S.W.O.T.	
CAP. II : Strategia de dezvoltare a comunei	
2.1 Cadrul general. Metode de cercetare	
2.2 Misiunea și sistemul de obiective	
2.3 Planul de acțiune	

CUVÂNT ÎNAINTE

Pornind de la premisa că viitorul nostru, al copiilor noștri și al comunei noastre depinde de puterea noastră de a ne găsi resurse interne morale și materiale pentru a ne alinia lumii civilizate, prezenta lucrare își propune în primul rând o prezentare a situației fizico-geografice și social culturale a teritoriului administrativ ce intră în componența comunei Sinteza Mare, precum și creionarea unei strategii de dezvoltare a lor și a comunei în ansamblul ei.

În acest scop în faza premergătoare realizării lucrării s-a procedat la culegerea datelor necesare prin deplasarea în teren în toate satele urmărind în primul rând principalele obiective economice și posibila lor revigorare, precum și eventuale alte oportunități de dezvoltare, urmărindu-se starea actuală a obiectivelor social-culturale și realizând un plan de perspectivă privind reabilitarea și conservarea lor.

S-a urmărit ca prin analizarea datelor disponibile și a concluziilor desprinse, alternativa strategică aleasă să corespundă criteriilor de performanță, eficienței și impactului în așa fel încât să putem oferi locuitorilor comunei o șansă pentru o viață mai bună, bazată pe resursele existente, fiind conștienți de faptul că noi și generațiile viitoare suntem beneficiarii rezultatelor unei dezvoltări echilibrate.

De asemenea, trebuie înțeles faptul că pentru toți locuitorii, autoritățile locale precum și mediul de afaceri al comunei, există o schimbare profundă în contextual rezolvării acestor probleme.

Dorim să fim conștienți de provocările care ne stau în față, dar împreună vom putea să oferim cetățenilor comunei o viață mai bună, în condiții care să ne permită să afirmăm că suntem o comunitate ce aparținem marii familii europene.

Ciprian BAN - Primar

Partea I: ANALIZA SOCIO-ECONOMICĂ A ZONEI

Introducere

Strategia de dezvoltare în context local, regional, european

Această strategie stabilește obiectivele a căror implementare creează cadrul dezvoltării viabile comunității în vederea creșterii nivelului de viață a locuitorilor acestei comune.

Principalele scopuri ale strategiei sunt următoarele:

- Inițierea dezvoltării infrastructurale și comunicationale;
- Întărirea spiritului întreprinzător al populației în domeniul serviciilor de interes local;
- Dezvoltarea sistemului de instituții democratice pentru a ajuta stabilitatea populației în comună;
- Întărirea și dezvoltarea potențialului economic al populației prin creșterea competitivității pe piața firmelor locale, prin creșterea gradului de preocupare și prin apariția surselor alternative de venit;
- Dezvoltarea comunei în conformitate cu cerințele și modelele de succes europene;
- Pregătirea resurselor umane, a competitivității acesteia, sporirea gradului de inovație a acesteia și a capacității de reînnoire.

Strategia de Dezvoltare Locală pentru perioada 2021 – 2027 a comunei Sinteia Mare își propune să se alinieze la obiectivele generale prin:

- reducerea șomajului și combaterea sărăciei prin dezvoltarea de noi locuri de muncă;
- măsuri eficiente de incluziune socială
- implicarea activă în reducerea abandonului școlar în învățământul preuniversitar;
- creșterea eficienței energetice a gospodăriilor și locuințelor și creșterea spațiului de locuit inclusiv prin dezvoltarea unor programe de realizare a unor locuințe sociale;
- sprijinirea tinerilor, a micilor fermieri, dar și a întreprinderilor mici și mijlocii care doresc să investească în sectorul agricol și non- agricol;
- dezvoltarea agriculturii ca motor de dezvoltare locală;
- gestionarea riscurilor în cazul hazardelor naturale;
- utilizarea eficientă a resurselor.

Pentru comuna SINTEA MARE, elaborarea strategiei de dezvoltare durabilă și de eficientizare a eforturilor administrației locale, a mediului economic și a societății civile reprezintă o alternativă realistă de supraviețuire și dezvoltare a comunei în contextual regional existent.

Datele de bază care au stat la elaborarea prezentului document, sunt datele publice referitoare la situația comunei și cele direct sau indirect furnizate de serviciile Primăriei și de operatorii serviciilor publice. Ele permit o evaluare generală a situației și a tendințelor precum și identificarea obiectivelor și acțiunilor prioritare

Principiile care stau la baza procesului de planificare.

Necesitatea adaptării spațiului românesc la cerințele UE se răsfrânge prin necesitatea fiecărei autorități locale de a se adapta la cerințele UE. Lucrarea prezintă analizează elementele specifice comunei Sinteza Mare, atât din punct de vedere economic, social, al infrastructurii, cât și din punct de vedere al resurselor umane și al teritoriului.

Pornind de la angajamentele pe care România și le-a asumat pentru perioada 2021-2027, Strategia de Dezvoltare Locală a comunei SINTEA MARE își propune o dezvoltare durabilă în contextul european.

Strategia are la bază informații obținute atât de la Institutul Național de Statistică, de la Uniunea Europeană, cât și informații obținute în urma unor studii, rapoarte, cercetări, strategii și norme locale, județene, regionale, naționale și europene.

Pentru o punere în practică adecvată a strategiei, trebuie respectate următoarele condiții:

- acordul și susținerea din partea consiliului local și a comunității;
- susținerea din partea sectorului privat, îndeosebi a componentei economice;
- informarea permanentă a comunității cu privire la progresul punerii în aplicare;
- monitorizarea permanentă a stadiului atingerii obiectivelor propuse.

Cele șapte caracteristici ale strategiilor sunt următoarele :

- ❖ imagine asupra viitorului; creativitate;
- ❖ flexibilitate;
- ❖ activitate;
- ❖ creare pentru acțiune;
- ❖ orientare spre schimbare;
- ❖ orientare spre un câștig durabil.

O strategie nu reacționează doar la schimbări, prin faptul că ia în considerare influențele diferiților factori interni și/sau externi ai regiunii țintă, dar conține și elemente proactive, construind posibile planuri și programe ce urmează a fi aplicate pentru diferite situații ce ar apărea pe parcurs.

Principiul acțiunii care stă la baza unei strategii de dezvoltare se datorează faptului că ea este compusă din programe, a căror aplicare implică acțiune concretă direcționată spre îmbunătățirea situației regiunii țintă.

Orientarea spre schimbare reiese din faptul că strategiile urmăresc elaborarea unui pachet de programe care, odată implementate, să ducă la schimbare pe plan social, la o mai bună valorificare a potențialului local, precum și orientarea activităților de dezvoltare în concordanță cu procesele înregistrate pe plan local.

Strategia de Dezvoltare Locală pentru perioada 2021-2027 a comunei Sinteza Mare s-a realizat la inițiativa autorităților locale. Cu alte cuvinte, era vorba de o viziune strict tehnică, limitată la perspectiva amenajării teritoriului, ce s-a dovedit insuficientă pentru coordonarea eforturilor de rezolvare a problemelor din ce în ce mai complexe și multisectoriale ale comunei.

Noua abordare, prin intermediul Strategiei, permite administrației publice și celorlalți actori locali (cetățeni, societăți comerciale, societatea civilă, etc.) să își planifice acțiunile, dezvoltarea și afacerile, astfel încât să răspundă nevoilor locale și să valorifice oportunitățile de dezvoltare identificate de Strategie.

Pentru a asigura eficiența eforturilor de elaborare a Strategiei, s-a optat pentru o metodologie precisă, care a inclus elemente importante de implicare directă a comunității locale, prin solicitarea de puncte de vedere, chestionare, interviuri, plecând de la premisele ca reprezentanții și liderii locali să aibă interesul, bazele și cunoștințele necesare pentru a reprezenta diversele interese locale.

Lipsa exercițiului democratic de implicare constructivă în viața comunității și unicitatea acestui gen de activitate în mediul comunei au făcut dificilă realizarea acestui aspect metodologic.

Astfel, elaborarea Strategiei de Dezvoltare Locală a presupus un efort asumat de către autoritatea executivă de la nivel local - primar, cu sprijinul echipei de consultanță.

Procesul de elaborare a strategiei a cuprins următoarele etape:

1. Colectarea datelor și analiza acestora. În această etapă s-a urmărit evaluarea nevoilor pieței forței de muncă, baza economică a localității, analiza capacității instituționale locale, premisele dezvoltării economice locale.

Aceste informații au fost obținute fie direct de la beneficiarii strategiei (angajații primăriei și locuitorii comunei Sinteza Mare), fie din surse statistice oficiale. Pentru această etapă principalul tip de activitate este culegerea datelor care să permită o diagnoză cât mai clară a spațiului pentru care s-a elaborat planul de dezvoltare locală.

Pentru aceasta s-au urmărit elemente fizico-geografice (forme de relief, plasare geografică, factori de risc natural, zone naturale protejate etc), populație (mărimea populației, densitatea, evoluția și factori de creștere ai populației), locuințele (dotarea locuințelor cu apă și canalizare, vechimea și siguranța locuințelor, materialele de construcție folosite etc), echiparea localității în sistem centralizat (apă, iluminat public, racordarea la rețele de telefonie, acces la căile de transport publice sau private), sociale mediu și ecologie (apă, aer, sol, păduri).

S-a urmărit, de asemenea, și identificarea atractivității localității din punct de vedere a posibilităților de petrecere a timpului liber, s-au identificat spațiile verzi și evenimentele culturale anuale specifice zonei.

Această cercetare s-a realizat cu aportul important al întregii echipe locale, constantându-se dificultăți, în principal, din cauza lipsei de integrare și coordonare a informațiilor locale, precum și a lipsei unui mod sistematic și computerizat de arhivare a datelor care să faciliteze sortarea și aranjarea multicriterială a acestora.

Astfel, aflăm atât gradul de implicare a agenților enumerați pentru bunul mers al localității, dar și imaginea pe care aceștia o au la nivelul localității și în exteriorul ei. La finalul primei etape se poate face analiza SWOT a localității, piatra de temelie pentru elaborarea strategiei de dezvoltare a localității.

2. Stabilirea strategiei de dezvoltare locală. Analiza SWOT evidențiază punctele forte (Strengths), slabe (Weaknesses), oportunitățile (Opportunities) și amenințările (Threats) existente la nivelul comunei Sinteza Mare. Au fost, de asemenea, identificate forțele externe ce ar putea avea fie un efect pozitiv, fie negativ în dezvoltarea ulterioară a localității.

Se obțin, așadar, direcțiile de dezvoltare locală.

a) **Identificarea direcțiilor strategice de dezvoltare** - enumerarea obiectivelor pentru care a fost elaborată strategia; menționarea metodologiei de elaborare și a agenților de dezvoltare locală implicați în procesul elaborării strategiei de dezvoltare, precum și identificarea câtorva domenii strategice de dezvoltare. Aceste domenii vor fi utilizate cu prioritate și în identificarea obiectivelor operaționale.

b) **Obiectivele strategice dezvoltate** în teritoriul supus investigației. Programul operativ de dezvoltare locală trebuie gândit de către grupul de lucru ca un sistem coerent privind dezvoltarea localității/micro-regiunii/regiunii.

În alegerea planurilor de acțiune cel mai important considerent trebuie să fie inițierea unor proiecte de dezvoltare convergente în vederea atingerii obiectivelor stabilite. Condiția de bază pentru dezvoltare locală este păstrarea tradițiilor economice și sociale comunitare.

Astfel, se ajunge la situația în care, pe baza realității existente se pun bazele dezvoltării durabile a comunității.

3. **Selectarea principalelor proiecte** importante pentru dezvoltarea locală. În această etapă se analizează posibilele programe sau proiecte de dezvoltare ce vor fi prinse în strategia de dezvoltare locală.

Ele sunt grupate în mai multe subîmpărțiri, în funcție de gradul de implicare a agenților de dezvoltare, de perioada necesară pentru implementare și de locul acestora pe agenda persoanelor sau a organizațiilor însărcinate cu implementarea lor.

Este obligatorie o discuție și o analiză constructivă cu autoritățile publice locale, deoarece ele sunt cele care pot da răspuns privitor la fondurile disponibile în bugetul local pentru finalizarea proiectelor propuse.

Această etapă face și o analiză privitoare la viabilitatea proiectelor propuse, atât din punct de vedere al comunității, cât și al economiei și al nevoilor populației.

4. **Construcția planurilor de acțiune** Această etapă centralizează informațiile obținute în primele trei etape, etape ce țin mai mult de partea strategică.

Deși în fază inițială pot fi identificate mai multe posibile scenarii de dezvoltare, în această etapă sunt alese acelea care asigură comunității cele mai mari posibilități de progres și de creștere a nivelului de trai la nivelul populației.

În vederea atragerii de finanțări nerambursabile, după etapa de prioritizare a nevoilor locale se va analiza modul în care obiectivele propuse se corelează cu obiectivele existente la nivelul programelor europene.

Primul lucru la care ar trebui să se gândească cei care concep un proiect este cel legat de rezultatele obținute, ca urmare a implementării cu succes a proiectului. Proiectul reprezintă un instrument care oferă mijloacele necesare pentru atingerea unor obiective strategice. Dacă proiectele nu sunt văzute în acest mod, atunci un proiect încheiat ar putea să nu aibă nici un efect asupra dezvoltării zonei.

Așadar, putem considera că etapa de construcție a planurilor de acțiune este o etapă de implementare, de verificare și monitorizare a proiectelor, după ce acestea au fost identificate. Actorii implicați

Reprezentanții departamentelor, Unității Administrativ Teritoriale (UAT) Sinteza Mare, vor face toate demersurile necesare atingerii obiectivelor Strategiei de Dezvoltare Locală pentru perioada 2021 – 2027 a comunei Sinteza Mare.

Contextul general

România, în calitate de stat membru al Organizației Națiunilor Unite (ONU) și Uniunii Europene (UE), și-a exprimat adevărată adeziunea la cele 17 Obiective de Dezvoltare Durabilă (ODD) ale Agendei 2030, adoptată prin Rezoluția Adunării Generale a ONU /RES/70/1, în cadrul Summit-ului ONU pentru Dezvoltare Durabilă din septembrie 2015.

Concluziile Consiliului UE, adoptate în data de 20 iunie 2017, „*Un viitor durabil al Europei: răspunsul UE la Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă*” reprezintă documentul politic asumat de statele membre ale UE privind implementarea Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă.

România are nevoie de o schimbare a paradigmei prezente de dezvoltare pentru a face față provocărilor secolului XXI. Trăim o perioadă marcată de procesul de globalizare, de accentuare a inegalităților și de agravare a problemelor de mediu.

Dacă în ultimii zece ani, țintele României erau stabilite în raport cu evoluția economiei mondiale și în concordanță cu politicile UE, acum, atât România, cât și UE, trebuie să-și reprojeteze prioritățile pe termen mediu și lung pentru atingerea obiectivelor din Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă, adoptată în cadrul Summit-ului Organizației Națiunilor Unite, în septembrie 2015.

Aceasta este o cale sigură prin care se poate realiza un viitor mai bun generațiilor viitoare. România, alături de alte 192 de state, și-a asumat stabilirea cadrului național pentru susținerea Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă, care include un set de 17 Obiective de Dezvoltare Durabilă și Agenda de Acțiune de la Addis-Abeba.

Planul de acțiune global, pe care România alege să-l susțină în următorii ani, se adresează ameliorării sărăciei, combaterii inegalităților, injustiției sociale și protejării planetei până în anul 2030. Este un plan de acțiune pentru oameni, planetă și prosperitate, prin care se urmărește consolidarea unui climat de siguranță și libertate, în care „nimeni nu va fi lăsat în urmă”.

Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă a rezultat în urma unui proces internațional îndelungat de analiză, care recunoaște că problemele globale se pot rezolva doar prin soluții la nivel global.

Modificarea percepției și conștientizarea evoluției fără precedent a societății, creșterea natalității la scară globală, a accelerării economiilor țărilor în curs de dezvoltare și a disparităților sociale au pus în evidență limitele creșterii planetare.

Creșterea prețurilor la anumite resurse a evidențiat faptul că Pământul își poate epuiza resursele fizice regenerabile și neregenerabile, conducând la un dezechilibru catastrofal.

Bazele progresului în domeniul protecției mediului, corelat cu dezvoltarea, au fost introduse pentru prima dată pe agenda internațională la Conferința de la Stockholm (1972). Rezultatul a fost crearea Programului ONU pentru mediu prin adoptarea unei Declarații privind protecția mediului în scopul de „a apăra și a îmbunătăți mediul uman pentru generațiile prezente și viitoare”.

La această conferință s-a conferit legitimitate conceptului de dezvoltare durabilă cu cei trei piloni: economic, social și de mediu.

ECHITATEA SOCIALĂ – prin care națiunile în curs de dezvoltare trebuie să aibă posibilitatea de a-și satisface nevoile de bază în ceea ce privește ocuparea forței de muncă, alimentația, asigurarea energiei, apei și canalizării;

CREȘTEREA ECONOMICĂ – la nivelul națiunilor în curs de dezvoltare pentru a se apropia de calitatea vieții din țările dezvoltate;

MEDIUL – cu nevoia de a conserva și îmbunătăți baza de resurse disponibile prin schimbarea treptată a modului în care trebuie să se dezvolte și să fie folosite tehnologiile. Această abordare a fost posibilă prin punerea în evidență a conceptului de „depășire a limitelor”.

S-a conștientizat că resursele naturale, de care societatea are nevoie și care sunt limitate, au fost depășite, creând în același timp un dezechilibru ecologic la nivel planetar, prin creșterea economică iresponsabilă.

Astfel, s-a constatat că numai prin susținerea simultană a celor trei piloni – social, economic și de mediu – se poate ajunge la o dezvoltare durabilă și la un viitor comun la nivel global. Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă - Transformarea lumii noastre, este o versiune, a cadrului conceptual al dezvoltării durabile, structurate pe un pachet de 17 obiective de dezvoltare durabilă, susținute prin 169 de ținte subiacente.

Agenda 2030 solicită acțiuni din partea tuturor țărilor, sărace, bogate și cu venituri medii. Recunoaște că încetarea sărăciei trebuie să fie însoțită de un plan care să contribuie la creștere economică și abordează o serie de nevoi sociale, inclusiv educație, sănătate, protecție socială și locuri de muncă, abordând în același timp problemele combaterii schimbărilor climatice și protecția mediului.

Aceasta acoperă, de asemenea, aspecte precum inegalitatea, infrastructura, energia, consumul, biodiversitatea, oceanele și industrializarea. Agenda promovează implicarea tuturor părților interesate, prin democratizarea procesului decizional pe tema dezvoltării durabile. Se subliniază responsabilitatea și rolul generațiilor tinere pentru crearea dezvoltării durabile.

În cadrul UE, începând cu anul 2006, conceptul de dezvoltare durabilă a fost integrat în Strategia pentru o Europă Extinsă, într-o viziune strategică unitară și coerentă, având ca obiectiv general îmbunătățirea continuă a calității vieții pentru generațiile prezente și viitoare, pentru crearea unor comunități durabile, capabile să gestioneze și să folosească resursele în mod eficient și să valorifice potențialul de inovare ecologică și socială al economiei, în vederea asigurării prosperității, protecției mediului și coeziunii sociale.

În 2010, ca o continuare a dezvoltării durabile a UE, a fost adoptată Strategia Europa 2020 de promovare a creșterii inteligente (bazată pe: educație, cercetare, inovare), durabile (bazată pe reducerea emisiilor de carbon, eficiență energetică, resurse regenerabile) și incluzive (crearea de noi locuri de muncă, reducerea sărăciei etc.).

Alături de statele membre și respectând principiul subsidiarității, UE s-a angajat să devină lider în punerea în aplicare a Agendei 2030 și, implicit, a celor 17 Obiective de Dezvoltare Durabilă. Comisia Europeană a prezentat în 22 noiembrie 2016 Comunicarea „Pașii următori pentru un viitor european durabil”.

Documentul prezintă răspunsul Uniunii Europene la Agenda 2030 și confirmă integrarea obiectivelor de dezvoltare durabilă în cadrul politicii europene și în prioritățile actuale ale Comisiei Europene, evaluarea situației și identificarea celor mai relevante preocupări privind durabilitatea. Prin această comunicare, Uniunea Europeană s-a angajat în favoarea unei dezvoltări durabile prin care „să asigure o viață demnă pentru toți, respectând limitele planetei, care să reunească prosperitatea și eficiența economică, societăți pașnice, incluziunea socială și responsabilitatea față de mediu”.

Răspunsul UE la Agenda 2030 este de a integra cele 17 ODD în politicile publice ale Uniunii, în scopul sprijinirii efortului global de construire a unui viitor durabil în colaborare cu partenerii săi. Cele 17 ODD sunt deja urmărite de multe dintre politicile Uniunii Europene, iar România, ca membră a acestei comunități, își propune abordarea integrată a obiectivelor din Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă.

Ca membră a comunității internaționale, dar mai ales ca membră a Uniunii Europene, România are interesul de a implementa principiile dezvoltării durabile pe plan național.

În vederea implementării acestor obiective de dezvoltare durabilă, România a redactat un plan strategic din care redăm, succint, principalele orizonturi și ținte pentru 2030 (Strategia Națională pentru DEZVOLTAREA DURABILĂ a României 2030).

1. FĂRĂ SĂRĂCIE. Globalizarea a contribuit la reducerea sărăciei absolute, însă este necesară continuarea eforturilor de reducere a sărăciei relative pentru a asigura o viață demnă pentru toți. În acest scop, Agenda 2030 țintește segmentele periferice din societate și încurajează orientarea societății într-o direcție care să asigure cetățenilor o viață echitabilă, demnă și prosperă.

Obiective 2021-2027:

- ❖ Stabilirea unor standarde durabile de calitate și de cost pentru toate serviciile sociale, vizând în mod special pe cele destinate grupurilor vulnerabile;

- ❖ Dezvoltarea unui sistem național de indicatori de incluziune social prin integrarea tuturor bazelor de date din sfera asistenței sociale în regim digitalizat care să țină cont de mobilitatea socială; monitorizarea anuală efectivă a rezultatelor pe baza acestor indicatori;
- ❖ Stimularea participării pe piața muncii a persoanelor apte de muncă aflate în risc de excluziune prin dezvoltarea măsurilor active de consiliere și asistență socială.

Ținte 2030:

- ❖ Eradicarea sărăciei extreme pentru toți cetățenii;
- ❖ Reducerea cu cel puțin jumătate a numărului de cetățeni care trăiesc în sărăcie relativă;
- ❖ Consolidarea sistemului național unitar al serviciilor de intervenție de urgență, reabilitare ulterioară și compensare a pierderilor în caz de calamități naturale, accidente industriale sau evenimente climatice extreme.

2. FOAMETE „ZERO”. România a depășit, în mare măsură, problemele legate de foamete, dar se dezvoltă noi provocări legate de nutriție. Pentru o societate mai sănătoasă, trebuie dezvoltată o agricultură durabilă și conștientizarea importanței nutriției sănătoase.

România deține locul al șaselea în Europa din perspectiva suprafeței agricole utilizate, motiv pentru care eficiența agricolă, consolidarea exploatațiilor agricole și a întreprinderilor de procesare alimentară sunt o prioritate.

Obiective 2021-2027:

- ❖ Dezvoltarea unor programe pentru promovarea consumului de alimente sănătoase;
- ❖ Continuarea Programului Național de Reabilitare a Infrastructurii Principale de Irigații din România;
- ❖ Susținerea producției și diversificarea speciilor autohtone cu valoare genetică ridicată, dar deficitare pe piața internă, în domenii precum legumicultura, creșterea efectivelor la rasele valoroase de ovine, taurine și bivoli, sectorul avicol, colectarea și comercializarea lânii, apicultură, pescuit și acvacultură, inclusiv prin stimularea cercetării-dezvoltării în domeniul agro-alimentar;
- ❖ Creșterea numărului de produse recunoscute la nivel european / atestate tradițional/ atestate ca rețete consacrate;
- ❖ Susținerea și atragerea tinerilor fermieri;
- ❖ Creșterea numărului de fermieri active, înregistrați în sistemul de agricultură ecologică și creșterea suprafeței agricole certificate ecologic;
- ❖ Creșterea numărului de grupuri aplicante/operatori economici înregistrați pe scheme de calitate naționale și europene;
- ❖ Promovarea bunelor practici agricole pentru prevenirea și combaterea poluării solului.

Ținte 2030:

- ❖ Eradicarea malnutriției și menținerea ratei obezității sub 10%, similar cu nivelul înregistrat în anul 2014;
- ❖ Finalizarea cadastrului agricol;
- ❖ Dublarea ponderii agriculturii în PIB-ul României, față de anul 2018;
- ❖ Menținerea și extinderea diversității genetice a semințelor, a plantelor cultivate și a animalelor de fermă și domestice și a speciilor sălbatice înrudite;
- ❖ Creșterea gradului de valorificare a producției agricole autohtone;
- ❖ Creșterea ponderii agriculturii ecologice în totalul producției agricole;
- ❖ Menținerea și rentabilizarea unor ocupații și metode tradiționale de valorificare a plantelor medicinale și a fructelor de pădure în zona montană;
- ❖ Menținerea tradițiilor locale prin creșterea numărului de produse cu caracteristici specifice în ceea ce privește originea geografică.

3. SĂNĂTATE ȘI BUNĂSTARE. Îmbunătățirea serviciilor și accesului la asistență medicală de calitate este esențială pentru funcționarea unei societăți durabile centrate pe pacient și prevenție.

Trebuie asigurat un cadru adecvat pentru promovarea unui mod de viață sănătos și proactiv, favorizarea activităților sociale, prevenția și educația medicală.

Abordarea sănătății și bunăstării populației trebuie să includă și abordarea bolilor psihice și a dizabilităților.

Obiective 2020-2027:

- ❖ Promovarea educației în sănătate, a prevenției și a unui mod de viață sănătos;
- ❖ Inițierea unui program național pentru susținerea serviciilor de îngrijire de lungă durată pentru persoanele vârstnice sau cu dizabilități;
- ❖ Modernizarea și reabilitarea infrastructurii sănătății publice la media standardelor UE, cu accent și pe zona rurală, inclusiv susținerea cercetării în medicină;
- ❖ Implementarea unui sistem transparent și fiabil de pătrundere și gestionare a medicamentelor, dispozitivelor, aparaturii și tehnicii medicale pe piața din România, pentru creșterea accesului populației la tehnologii de diagnostic și tratament cât mai noi și performante.

Ținte 2030:

- ❖ Asigurarea accesului universal la servicii de informare, educare și consiliere pentru promovarea prevenției și adoptarea unui stil de viață fără riscuri;
- ❖ Digitalizarea completă a sistemului de sănătate și, implicit eliminarea documentelor și registrelor tipărite pe suport de hârtie, pentru a eficientiza și a facilita intervențiile medicale, pentru a asigura populației accesul rapid la servicii medicale de calitate, la tratamente și medicamente, dar și pentru monitorizarea eficientă a nevoilor;
- ❖ Reducerea prevalenței mortalității materne și infantile, a incidenței cancerului la sân sau de col uterin și a sarcinilor la adolescente, având ca obiectiv prioritar grupurile vulnerabile și defavorizate;
- ❖ Reducerea mortalității materne și mortalității neonatale, astfel încât să se situeze sub media UE;
- ❖ Creșterea acoperirii vaccinale până la nivelul minim recomandat de OMS pentru fiecare vaccin, prin dezvoltarea unei platforme comune de colaborare între autorități, medici, pacienți, organizații internaționale cu experiență în acest domeniu, ai companiilor în domeniu, precum și alți factori interesați;
- ❖ Promovarea conștientizării bolilor psihice, reducerea stigmatului și crearea unui mediu în care cetățenii afectați se simt acceptați și unde pot cere ajutor;
- ❖ Stoparea îmbolnăvirii de tuberculoză și combaterea hepatitei și a altor boli transmisibile;
- ❖ Reducerea cu o treime a mortalității premature cauzate de bolile netransmisibile prin prevenire și tratament și prin promovarea sănătății și bunăstării mintale;
- ❖ Reducerea mortalității cauzate de boli cronice;
- ❖ Reducerea consumului de substanțe nocive.

4. EDUCAȚIE DE CALITATE. Accesul și participarea la educație de calitate sunt esențiale pentru funcționarea adecvată a unei societăți durabile. Educația nu este doar un proces premergător intrării pe piața forței de muncă.

Educația trebuie tratată ca un proces care pregătește generațiile tinere pentru provocările viitorului și se derulează pe tot parcursul vieții, încurajând inovația, meritocrația, gândirea critică constructivă, curiozitatea, conduita și emanciparea.

Obiective 2021-2027:

- ❖ Creșterea accesului la o educație incluzivă și de calitate, inclusiv prin îmbunătățirea confortului elevului și a curriculumului bazat pe competențe, implementarea pachetului social garantat, crearea cadrului normative pentru serviciile de educație timpurie;

- ❖ Promovarea culturii antreprenoriale și a deprinderilor necesare în tot sistemul de educație prin reînființarea și/sau modernizarea atelierelor școlare în învățământul profesional și tehnologic; organizarea de concursuri antreprenoriale bazate pe proiecte cu aplicare practică în și între unitățile de învățământ; încurajarea activităților de mentorat voluntar și a parteneriatelor cu mediul de afaceri pe plan local;
extinderea societăților antreprenoriale studentești și încurajarea conlucrării acestora cu agenții economici pe bază de contract prin dezvoltarea de parteneriate între universități și reprezentanții mediului antreprenorial;
- ❖ Modernizarea infrastructurii în domeniul educației și formării profesionale conform standardelor UE pentru întregul ciclu educațional, de la educația timpurie ante-preșcolară la studiile post-doctorale și învățarea pe tot parcursul vieții pentru dobândirea de cunoștințe și deprinderi relevante pe piața muncii și asigurarea egalității de șanse indiferent de statut social, sex, religie, etnie sau capacități psihomotorii, îmbunătățirea coeficienților din formula de finanțare astfel încât să sprijine mai mult scolile dezavantajate;
- ❖ Stabilirea cadrului normativ pentru desfășurarea programelor de formare continua și stimularea participării la asemenea programe; înființarea centrelor comunitare de învățare permanentă de către autoritățile locale; cointeresarea companiilor în sprijinirea înrolării angajaților în asemenea programe;
- ❖ Susținerea procesului de învățământ prin programe educaționale extrașcolare și extra-curriculare care să asigure educația pentru sănătate, educația civică, cultural- artistică, științifică, ecologică și educația prin sport.

Ținte 2030:

- ❖ Reducerea ratei de părăsire timpurie a sistemului educational;
- ❖ Învățământ axat pe competențe și centrat pe nevoile elevului, căruia să îi fie oferită o mai mare libertate în definirea priorităților de studiu, prin măsuri precum creșterea ponderii de materii opționale;
- ❖ Asigurarea faptului că toți elevii dobândesc cunoștințele și competențele necesare pentru promovarea dezvoltării durabile, inclusiv prin educația pentru dezvoltare durabilă și stiluri de viață durabile, drepturile omului, egalitatea de gen, promovarea unei culturi a păcii și non-violenței, aprecierea diversității culturale și a contribuției culturii la dezvoltarea durabilă;
- ❖ Accentuarea rolului, în procesul educational, al educației civice, a principiilor și noțiunilor despre o societate durabilă pașnică și incluzivă, egalitate de gen, despre valorile democrației și pluralismului, despre valorile multiculturalismului, prevenția discriminării și înțelegerea percepției „celuilalt”, despre importanța eradicării violenței cu accent pe fenomenul de violență în școli;

- ❖ Modernizarea sistemului de învățământ prin adaptarea metodologiilor de predare-învățare la folosirea tehnologiilor informaționale și creșterea calității actului educațional;
- ❖ Organizarea învățământului profesional și tehnic în campusuri special amenajate și dotate; pregătirea personalului didactic bine calificat; elaborarea de curriculum potrivit cerințelor de pe piața muncii prin dezvoltarea de parteneriate, incluziv cu mediul de afaceri;
- ❖ Extinderea generalizată a facilităților pentru formarea și perfecționarea continuă pe tot parcursul vieții, sporirea considerabilă a participării la sistemele formale și nonformale de cunoaștere în vederea apropierii României de media performanțelor din statele membre ale UE;
- ❖ Extinderea rețelei de centre comunitare de învățare permanentă de către autoritățile locale; continuarea cointereseării companiilor în sprijinirea înrolării angajaților în asemenea programe;
- ❖ Creșterea substanțială a numărului de tineri și adulți care dețin competențe relevante, inclusiv competențe profesionale, care să faciliteze angajarea, crearea de locuri de muncă decente și antreprenoriatul;
- ❖ Creșterea nivelului de educație financiară a cetățenilor;
- ❖ Extinderea în educația formală universitară a dezvoltării durabile ca principii și specializare și accentuarea rolului cercetării interdisciplinare în dezvoltarea unei societăți durabile.

5. EGALITATEA DE GEN. Într-o societate dezvoltată, genul cu care se naște cineva nu trebuie să influențeze perspectivele, demnitatea și calitatea vieții persoanei. Populația României este alcătuită din peste 51% femei.

Deși s-au înregistrat progrese în domeniul egalității de gen, persistă unele provocări legate de concepțiile populației în privința rolului femeii în societate și familie, participarea femeilor la luarea deciziilor, disparitatea salarială și violența împotriva femeilor.

Obiective 2021-2027:

- ❖ Organizarea de campanii de informare și sensibilizare privind partajarea echitabilă a responsabilităților în cadrul gospodăriei și familiei, îmbunătățirea serviciilor sociale relevante și concilierea obligațiilor profesionale cu viața personală și de familie având ca obiectiv creșterea implicării bărbaților în viața de familie și frecventarea cursurilor pentru tineri părinți;
- ❖ Reglementarea funcției de expert în egalitatea de șanse între femei și bărbați și a posibilității desemnării persoanelor cu aceste atribuții în toate instituțiile și autoritățile publice, precum și în companiile private cu peste 50 de angajați;
- ❖ Crearea unui sistem integrat de monitorizare și raportare privind cazurile de violență domestică; - Includerea perspectivei de gen în programa școlară și în manuale;

- ❖ Organizarea unor campanii de informare și sensibilizare pentru combaterea stereotipurilor de gen în rândul tinerilor;
- ❖ Monitorizarea implementării dispozițiilor legale privind sănătatea sexuală și reproductivă și organizarea de campanii de informare pentru prevenirea și combaterea abuzurilor sexuale și respectarea drepturilor la nediscriminare și identitate.

Ținte 2030:

- ❖ Continuarea reducerii disparității salariale dintre sexe;
- ❖ Eliminarea tuturor formelor de violență împotriva femeilor și fetelor, în sferele publice și private, inclusiv a traficului, exploatării sexuale și a altor tipuri de exploatare;
- ❖ Asigurarea participării depline și eficiente a femeilor și a egalității de șanse la ocuparea posturilor de conducere la toate nivelurile de luare a deciziilor în viața politică, economică și publică.

6. APĂ CURATĂ ȘI SANITAȚIE. Pentru a prospera, ecosistemele planetei, societatea și economia au nevoie de apă proaspătă și curată, în cantități suficiente.

De mai mulți ani, unul dintre elementele politicii UE este protecția sănătății cetățenilor săi prin accesul sigur la apă potabilă de calitate și sanitație.

Obiective 2021-2027:

- ❖ Promovarea și valorificarea durabilă a resurselor considerabile ale României de ape minerale (plate sau natural carbogazoase) pentru consum, precum și în scopuri terapeutice; folosirea mai activă a apelor geotermale atât în scopuri energetice, cât și pentru turismul de sănătate (spa);
- ❖ Monitorizarea strictă a calității apei potabile destinate consumului populației pentru menținerea în parametrii bio-chimici acceptați;
- ❖ Asigurarea accesului la apă potabilă și la canalizare în zonele periferice ale orașelor și sprijinirea racordării unui număr sporit de gospodării la aceste rețele prin grija autorităților locale.

Ținte 2030:

- ❖ Creșterea substanțială a eficienței folosirii apei în activitățile industriale, comerciale și agricole; extinderea reutilizării raționale a apelor tratate și reciclate în perspectiva atingerii obiectivelor economiei circulare;
- ❖ Creșterea substanțială a eficienței de utilizare a apei în toate sectoarele și asigurarea unui proces durabil de captare și furnizare a apei potabile, pentru a face față deficitului de apă;
- ❖ Conectarea gospodăriilor populației din orașe, comune și sate compacte la rețeaua de apă potabilă și canalizare în proporție de cel puțin 90%;
- ❖ Creșterea accesului la apă potabilă pentru grupurile vulnerabile și marginalizate;

- ❖ Îmbunătățirea calității apei prin reducerea poluării, eliminarea depozitării deșeurilor și reducerea la minimum a produselor chimice și materialelor periculoase, reducând proporția apelor uzate netratate și sporind substanțial reciclarea și reutilizarea sigură;
- ❖ Realizarea accesului la condiții sanitare și de igienă adecvate și echitabile pentru toți, acordând o atenție specială celor în situații vulnerabile.

7. ENERGIE CURATĂ ȘI PREȚURI ACCESIBILE. Cererea de energie este în continuă creștere la nivel global și numai prin eficientizarea și promovarea energiei regenerabile se poate face față nevoilor actuale și ale generațiilor viitoare.

Sectorul energetic contribuie în mod esențial la dezvoltarea României prin influența profundă asupra competitivității economiei, a calității vieții și a mediului.

Obiective 2021-2027:

- ❖ Revizuirea și completarea cadrului legal, inclusiv în privința legislației fiscale în domeniul petrolului și gazelor; monitorizarea contractelor negociate și asigurarea transparenței procedurilor; întărirea puterii de decizie și independenței autorităților de reglementare și control;
- ❖ Liberalizarea și extinderea pieței de energie și interconectarea sistemelor energetice la nivel național și regional în vederea realizării unei rețele complementare și interactive de servicii (contorizare și rețele inteligente) și reducerii costurilor suportate de consumator;
- ❖ Menținerea unui mix energetic optim prin valorificarea resurselor proprii, diversificarea surselor de import și a destinațiilor de export, modernizarea și eficientizarea instalațiilor existente viabile, promovarea surselor regenerabile de energie și a tehnologiilor de conversie cu emisii reduse de carbon;
- ❖ Consolidarea politicii de eficiență energetică și protecția consumatorilor;
- ❖ Reducerea cu 19% a consumului intern de energie primară.

Ținte 2030:

- ❖ Extinderea rețelelor de transport și distribuție pentru energie electrică și gaze naturale în vederea asigurării accesului consumatorilor casnici, industriali și comerciali la surse sigure de energie la prețuri acceptabile;
- ❖ Asigurarea securității cibernetice a platformelor de monitorizare a rețelelor de producție, transport și distribuție a energiei electrice și gazelor naturale;
- ❖ Decuplarea creșterii economice de procesul de epuizare a resurselor și de degradare a mediului prin sporirea considerabilă a eficienței energetice (cu minimum 27% comparativ cu scenariul de status-quo) și folosirea extinsă a schemei EU ETS în condiții de piață previzibile și stabile;

- ❖ Creșterea ponderii surselor de energie regenerabilă și a combustibililor cu conținut scăzut de carbon în sectorul transporturilor (autovehiculele electrice), inclusiv combustibili alternativi;
- ❖ Asigurarea unui cadru de reglementare stabil și transparent în domeniul eficienței energetice în vederea atragerii investițiilor;
- ❖ Susținerea strategică a ponderii energiei electrice în totalul consumului casnic, industrial și în transporturi prin stabilirea unor norme de performanță pentru instalații și aparatură.

8. MUNCĂ DECENTĂ ȘI CREȘTERE ECONOMICĂ. Dezvoltarea durabilă încurajează delimitarea creșterii economice de impactul negativ asupra mediului și asupra societății.

Obiectivul urmărește creșterea economică durabilă și promovează munca și un trai decent pentru toți, indiferent de gen, locație geografică și descendență. Devine vitală implementarea principiului „nimeni nu rămâne în urmă”.

Obiective 2021-2027:

- ❖ Continuarea creării premiselor pentru aderarea la Zona Euro prin politici monetare prudente și măsuri de sprijinire a productivității și competitivității economiei românești;
- ❖ Sprijinirea activității întreprinderilor mici și mijlocii, a antreprenoriatului în rândul tinerilor prin încurajarea și susținerea financiară a start-up-urilor;
- ❖ Inițierea unor programe de formare profesională de bază cu finanțare UE în corelare cu cerințele pieței muncii, cu accent pe segmentele tinere sau social vulnerabile ale populației;
- ❖ Încurajarea încheierii de contracte de muncă cu orar flexibil și / sau telemuncă / teleworking (munca de la distanță); asigurarea de facilități și servicii de sprijin pentru îngrijirea copiilor și a membrilor de familie aflați în întreținere;
- ❖ Elaborarea și punerea în aplicare a unui program coerent pentru dezvoltarea turismului, inclusiv a agroturismului, generator de locuri de muncă și venituri considerabile, prin îmbunătățirea infrastructurii și căilor de acces la obiectivele turistice, profesionalizarea personalului și valorificarea înțeleaptă a tradițiilor culturale și specificului național;
- ❖ Valorificarea potențialului piețelor de capital și altor instrumente de finanțare, inclusiv a parteneriatelor public-privat.

Ținte 2030:

- ❖ Păstrarea în continuare a unui ritm al creșterii PIB superior față de media UE pentru a susține efortul de reducere a decalajelor în comparație cu țările europene avansate, paralel cu aplicarea principiilor dezvoltării durabile și îmbunătățirea constantă a nivelului de trai al populației;

- ❖ Promovarea unor politici orientate spre dezvoltare care susțin activitățile productive, crearea locurilor de muncă decente, antreprenoriatul prin startup, creativitatea și inovația, și care încurajează formalizarea și creșterea întreprinderilor micro, mici și mijlocii, inclusiv prin acces la servicii financiare;
- ❖ Atingerea unor niveluri mai ridicate ale productivității prin diversificare, modernizarea tehnologică și inovație, inclusiv prin accent pe sectoarele cu valoare adăugată sporită și utilizarea intensivă a forței de muncă;
- ❖ Realizarea unui turism competitiv pe termen lung, dezvoltarea agroturismului, ecoturismului, turismului rural, balnear și cultural și îmbunătățirea imaginii României ca destinație turistică;
- ❖ Consolidarea capacității instituțiilor financiare interne pentru a încuraja și a extinde accesul la servicii bancare, de asigurări și servicii financiare pentru toți.

9. INDUSTRIE, INOVAȚIE ȘI INFRASTRUCTURĂ. Evoluția societății a impus un mod de viață accelerat, în care pot fi competitive doar acele țări care încurajează inovația, pe lângă o infrastructură rezilientă și o industrie durabilă.

Infrastructura modernă este susținută de inovație pentru o industrie eficientă și durabilă. Promovarea industrializării necesită recunoașterea importanței „economiei bazate pe cunoaștere” pentru avantajul competitiv necesar.

Obiective 2021-2027:

- ❖ Îmbunătățirea conectivității între localități și regiuni prin sporirea ponderii drumurilor județene și comunale modernizate la 61% în 2020 (în comparație cu 39,4% în 2016);
- ❖ Încurajarea și sprijinirea, în condiții de egalitate, a investițiilor străine directe ca și a eforturilor investiționale proprii ale capitalului autohton cu accent pe sectoarele de înaltă și medie tehnicitate, creatoare de valoare adăugată sporită și care înglobează realizările de ultimă oră ale cercetării și dezvoltării tehnologice moderne, inclusiv în domeniul industriei de apărare;
- ❖ Creșterea bugetului alocat cercetării cu aproximativ 30% anual, cu asigurarea unei distribuții bugetare echilibrate, destinate susținerii cercetării aplicative și inovării, a cercetării fundamentale și de frontieră, cu accent pe domeniile de specializare inteligentă / cu potențial de creștere; -
- ❖ Dezvoltarea programelor sectoriale de finanțare a cercetării aplicative atât din bugetul de stat, cât și prin stimularea investițiilor private și prin dezvoltare de parteneriate în acest sector.

Ținte 2030:

- ❖ Modernizarea și dezvoltarea infrastructurii calitative, fiabile, durabile și puternice, inclusiv infrastructura regională și transfrontalieră, pentru a sprijini dezvoltarea economică și bunăstarea oamenilor, cu accent pe accesul larg și echitabil pentru toți; - Îmbunătățirea siguranței rutiere;

- ❖ Reabilitarea industriilor pentru a deveni durabile, cu eficiență sporită în utilizarea resurselor și adoptare sporită a tehnologiilor și proceselor industriale curate și ecologice, toate țările luând măsuri în conformitate cu capacitățile respective ale acestora;
- ❖ Stimularea cu precădere a economiei digitale și investițiilor industriale care se situează în zona mai profitabilă a lanțului valoric, care fructifică și rezultatele eforturilor naționale de cercetare-dezvoltare-inovare și care se adresează unor piețe stabile și în creștere;
- ❖ Întărirea cercetării științifice, modernizarea capacităților tehnologice ale sectoarelor industriale; încurajarea inovațiilor și creșterea semnificativă a numărului de angajați în cercetare și dezvoltare și sporirea cheltuielilor publice și private pentru cercetare și dezvoltare;
- ❖ Promovarea industrializării incluzive și durabile și sporirea ratei de ocupare;
- ❖ Creșterea accesului întreprinderilor mici industriale și de altă natură la servicii financiare, inclusiv la credite accesibile, și integrarea acestora în lanțuri valorice și pieței.

10. INEGALITĂȚI REDUSE. Inegalitatea este un obstacol în procesul de dezvoltare a unei societăți durabile. Inegalitatea apare în diferite domenii cum ar fi problemele de gen, dificultățile în educație, aspectele financiare etc.

Unele grupuri vulnerabile, cum ar fi femeile cu dizabilități sau cele de etnie romă, se confruntă cu discriminare intersecțională, prin care mai multe caracteristici ale grupului sunt supuse fenomenelor discriminatorii, acesta devenind astfel în mod particular dezavantajat. Acest obiectiv al reducerii inegalităților accentuează caracterul ideal și meritocratic al societății și, totodată, permite tuturor accesul la resurse.

Obiective 2021-2027:

- ❖ Reducerea polarizării sociale prin asigurarea creșterii constante, pe bază anuală, a veniturilor mici, alocațiilor pentru copii, tineri, vârstnici și persoane cu dizabilități, pensiilor, ajutoarelor sociale pentru alte grupuri vulnerabile sau defavorizate într- un quantum superior celui mediu pe economie;
- ❖ Sprijinirea dezvoltării activităților economice productive în mediul rural, pe lângă cele agricole, prin încurajarea antreprenoriatului, asigurarea accesului la internet pentru munca de la distanță, accesul sporit la serviciile de microfinanțare;
- ❖ Creșterea intermedierei financiare în mod durabil cu asigurarea stabilității și credibilității sectorului bancar;
- ❖ Promovarea fermă și monitorizarea permanentă a aplicării legislației existente în materie de incluziune socială pentru toate categoriile de cetățeni, inclusiv a persoanelor aparținând minorităților etnice sau de altă natură, în toate domeniile vieții politice, economice, sociale și culturale.

Ținte 2030:

- ❖ Adoptarea politicilor, în special fiscale, salariale și de protecție socială, în scopul reducerii progresive a inegalităților, respectiv a proporției grupurilor dezavantajate;
- ❖ Aproprierea României de nivelul mediei UE, corespunzător anului 2030, din punctul de vedere al indicatorilor dezvoltării durabile;
- ❖ Reducerea discriminării prin acordarea de sprijin organizațiilor neguvernamentale care activează în domeniul drepturilor omului.

11. ORAȘE ȘI COMUNITĂȚI DURABILE. În România, conform statisticilor Băncii Mondiale, ponderea populației urbane a crescut la 54,4% în 2014, de la 34% în 1960.

Conform Eurostat, media UE era de 72,5% în 2014. Acest proces de urbanizare este într-o continua creștere, obligând orașele să devină deschise tuturor, sigure, reziliente și durabile pentru a face față schimbărilor socio- economice și de mediu.

Obiective 2021-2027:

- ❖ Creșterea procentului de proprietăți cadastrate și înregistrate în toate localitățile la 80% pentru construcții și finalizarea înregistrării terenurilor agricole ce fac obiectul subvențiilor acordate de Agenția de Plăți și Intervenție pentru Agricultură, ca element de bază al planificării spațiale și amenajării teritoriului;
- ❖ Implementarea programelor existente și adoptarea de măsuri suplimentare pentru avertizarea timpurie, intervențiile de urgență și acțiunile ulterioare de reabilitare prin precizarea responsabilității tuturor factorilor cu atribuții în domeniu în caz de calamități naturale (seisme, inundații, alunecări de teren) sau accidente (deversări sau emisii nocive, incendii extinse etc); - Pregătirea din vreme a unor planuri de contingență pentru prevenirea și limitarea efectelor previzibile ale schimbărilor climatice;
- ❖ Îmbunătățirea calității aerului;
- ❖ Creșterea capacității instituționale a autorităților cu responsabilități în domeniul calității aerului de adaptare la cerințele de respectare a obiectivelor de calitate a aerului;
- ❖ Valorificarea resurselor culturale specifice pe plan local prin protejarea patrimoniului cultural, identității culturale și îndeletnicirilor tradiționale (artizanale, artistice, culinare); încurajarea dezvoltării în continuare a Agroturismului;
- ❖ Promovarea unui set de măsuri teritoriale pentru zonele urbane în vederea dezvoltării acelor funcții și echipamente care pot asigura creșterea competitivității orașelor la nivel european și internațional.

Ținte 2030:

- ❖ Asigurarea accesului la condiții de locuire adecvate pentru toți cetățenii;
- ❖ Reducerea semnificativă a pierderilor economice provocate de inundații și alunecările de teren, îmbunătățirea răspunsului colectiv și întărirea capacității de adaptare și revenire la nivel funcțional în cel mai scurt timp după producerea evenimentului, reducerea impactului inundațiilor sau a poluărilor generate de inundații și ale alunecărilor de teren asupra ecosistemelor, inclusiv prin îmbunătățirea constantă a cadrului legislative;
- ❖ Asigurarea accesului la sisteme de transport sigure, la prețuri echitabile, accesibile și durabile pentru toți, în special prin extinderea rețelelor de transport public, acordând o atenție deosebită nevoilor celor aflați în situații vulnerabile, femei, copii, persoane cu dizabilități și în etate;
- ❖ Elaborarea și punerea în aplicare a unui program general de planificare spațială și amenajare a teritoriului în corelare cu strategiile sectoriale la nivel național prin aplicarea conceptului de dezvoltare spațială policentrică și echilibrată, care să susțină coeziunea teritorială;
- ❖ Educarea și responsabilizarea populației pentru situații de risc seismic;
- ❖ Reducerea efectelor pe care poluarea atmosferică le are asupra sănătății umane și a mediului prin acordarea unei atenții deosebite calității aerului;
- ❖ Reducerea substanțială a numărului deceselor și bolilor provocate de produsele chimice periculoase de poluare și de contaminarea aerului, apei și a solului;
- ❖ Consolidarea eforturilor de protecție și salvagardare a patrimoniului cultural și natural, a elementelor de peisaj din mediul urban și rural;
- ❖ Implementarea prevederilor legale referitoare la producția, transportul, depozitarea, utilizarea și eliminarea produselor chimice, inclusiv a celor farmaceutice, care pot prezenta pericole pentru sănătatea oamenilor și animalelor și pentru integritatea mediului.

12. CONSUM ȘI PRODUCȚIE RESPONSABILĂ. Decuplarea creșterii economice de efectele negative asupra mediului necesită un nou model de consum și producție durabil.

Dezvoltarea durabilă propune soluția unei producții mai eficiente, a unui management durabil al deșeurilor și activități în concordanță cu principiile protecției mediului.

În termeni de consum, reciclarea este imperativă, acest lucru necesitând tranziția spre o economie circulară și conștientizarea cetățeanului de limitele planetei.

Obiective 2021-2027:

- ❖ Continuarea eforturilor pe plan național pentru ameliorarea productivității utilizării resurselor prin includerea unor ținte precise, riguros monitorizate, în toate strategiile sectoriale și de dezvoltare în profil teritorial în vederea alinierii la standardele europene și pregătirii trecerii la modelul economiei circulare;

- ❖ Tranziția de la modelul economic actual bazat pe producție și consum la economia circulară prin schimbarea mentalității prin educație, schimbarea comportamentului consumatorilor și prin dezvoltarea de mecanisme financiare pentru susținerea perioadei de tranziție;
- ❖ Reducerea risipei de alimente pe întregul traseu producție-transport procesare/comercializare-consum, de la recoltarea în fermă la eliminarea finală a deșeurilor;
- ❖ Popularizarea și promovarea unor modele de producție și consum durabile prin campanii de informare pentru publicul larg și demersuri pentru extinderea acestor bune practici în programele educaționale școlare și extrașcolare;
- ❖ Încurajarea companiilor, în special a companiilor mari și transnaționale, să adopte practici durabile și să integreze informațiile privind durabilitatea în ciclul de raportare;
- ❖ Promovarea instrumentelor care conduc la îmbunătățirea performanțelor de mediu, prin campanii de informare și conștientizare privind avantajele obținerii etichetei UE ecologice pentru produse și servicii, precum și a obținerii înregistrării în EMAS de către organizațiile publice sau private;
- ❖ Finalizarea cadrului legislativ privind promovarea achizițiilor publice verzi;
- ❖ Ameliorarea procesului de urmărire statistico-economică și socială a modelelor de consum și de producție durabilă la nivel național, regional și local;
- ❖ Creșterea gradului de pregătire a societății pentru reutilizare și reciclare prin aplicarea ierarhiei de gestionare a deșeurilor;
- ❖ Introducerea unui cod al sustenabilității care permite o raportare complexă a atitudinii companiilor privind aplicarea principiilor dezvoltării durabile de raportare.

Tinte 2030:

- ❖ Trecerea etapizată la un nou model de dezvoltare bazat pe utilizarea rațională și responsabilă a resurselor cu introducerea unor elemente ale economiei circulare, elaborarea unei foi de parcurs;
- ❖ Înjumătățirea pe cap de locuitor a risipei de alimente la nivel de vânzare cu amănuntul și de consum și reducerea pierderilor de alimente de-a lungul lanțurilor de producție și de aprovizionare, inclusiv a pierderilor post-recoltare;
- ❖ Reciclarea în proporție de 55% a deșeurilor municipale până în 2025 și 60% până în 2030;
- ❖ Reciclarea în proporție de 65% a deșeurilor de ambalaje până în 2025 (materiale plastice 50%; lemn 25%; metale feroase 70%, aluminiu 50%, sticlă 70%, hârtie și carton 75%) și 70% până în 2030 (materiale plastic 55%; lemn 30%; metale feroase 80%, aluminiu 60%, sticlă 75%, hârtie și carton 85%);

- ❖ Colectarea separată a deșeurilor menajere periculoase până în 2022, a deșeurilor biologice până în 2023 și materialele textile până în 2025;
- ❖ Stabilirea de scheme obligatorii de răspundere extinsă a producătorilor pentru toate ambalajele până în 2024;
- ❖ Implementarea practicilor

13. ACȚIUNE CLIMATICĂ. Impactul schimbărilor climatice, inclusiv schimbarea tiparelor climei, creșterea nivelului mării și a evenimentelor meteorologice extreme afectează România de astăzi.

Dacă nu se iau în continuare măsuri de adaptare și diminuare a efectelor acestora, amenințările actuale, cum ar fi siguranța alimentară și deficitul de apă, pot lua amploare.

Obiective 2021-2027:

- ❖ Integrarea măsurilor de adaptare la schimbările climatice în strategiile și politicile de dezvoltare sectorială și armonizarea lor intersectorială;
- ❖ Conștientizarea iminenței schimbărilor climatice atât la nivelul politic al instituțiilor statului, cât și în rândul tuturor cetățenilor, indiferent de vârstă.

Ținte 2030:

- ❖ Consolidarea rezilienței și capacității de adaptare a României la riscurile legate de climă și dezastre naturale;
- ❖ Îmbunătățirea capacității de reacție rapidă la fenomene meteorologice extreme intempestive de mare intensitate;
- ❖ Îmbunătățirea educației, sensibilizării și capacității umane și instituționale privind atenuarea schimbărilor climatice, adaptarea, reducerea impactului și alerta timpurie;
- ❖ Intensificarea eforturilor României pentru a realiza tranziția la o economie „verde”, cu emisii reduse de dioxid de carbon, rezilientă la schimbările climatice și pentru integrarea măsurilor de adaptare la schimbările climatice în sectoarele vulnerabile economice, sociale și de mediu, în conformitate cu politicile UE.

14. VIAȚA ACVATICĂ. Viața marină, clima, economia și bunăstarea socială depind de existența unor mări sănătoase. Schimbările climatice și concurența pentru resursele naturale adaugă presiuni suplimentare asupra mediului marin.

Schimbarea climei și exploatarea nedurabilă a mediului acvatic constituie principalele amenințări pentru oceane și mări.

Obiective 2021-2027:

- ❖ Dezvoltarea colaborării internaționale cu statele dunărene pentru îmbunătățirea stării ecologice a apelor Dunării și reducerea impactului negativ al afluenților asupra ecosistemelor marine la vărsarea în Marea Neagră;
- ❖ Gestionarea durabilă a resurselor acvatice vii printr-o abordare ecosistemică a activităților de pescuit;
- ❖ Întărirea capacității României de combatere a pescuitului INN;
- ❖ Susținerea programelor de cercetare pentru protecția și conservarea ariilor protejate și a resurselor acvatice vii.

Ținte 2030:

- ❖ Prevenirea și reducerea semnificativă a poluării marine de toate tipurile, în special de la activitățile terestre, inclusiv poluarea cu deșeuri marine și poluarea cu nutrienți;
- ❖ Minimizarea și gestionarea impactului acidificării mediului apelor marine, inclusiv prin cooperare științifică sporită la toate nivelurile;
- ❖ Dezvoltarea responsabilă și sustenabilă a activităților de pescuit la speciile sălbatice și de acvacultură cu respectarea cotelor și metodelor stabilite prin lege și menținerea, în limite rezonabile, a viabilității îndeletnicirilor tradiționale în acest domeniu, inclusiv a pescuitului sportiv și de agrement;
- ❖ Atragerea celorlalte state riverane Mării Negre în actul de management durabil al resurselor acvatice vii.

15. VIAȚA TERESTRĂ. Societatea umană a creat o „amprentă” imensă pe Pământ, iar acest impact impune asumarea unei responsabilități sporite, un management responsabil și activități corelate în domeniul protecției mediului. Pădurile sunt fundamentale pentru viața pe planetă. Gestionarea durabilă a acestora are un rol esențial în abordarea provocărilor globale actuale, precum și în combaterea reducerii biodiversității, a degradării solurilor și a prevenirii schimbărilor climatice.

În plus, pădurile reprezintă un furnizor important al unei game largi de servicii ecosistemice care îmbunătățesc calitatea vieții, oferind numeroase avantaje pentru mediu, societate și economie, cum ar fi asigurarea securității alimentare, creșterea disponibilității apei și sporirea protecției așezărilor umane.

România a intrat în UE cu un capital natural valoros, în unele cazuri, acesta având caracter de unicat. Această contribuție trebuie să fie recunoscută și apreciată ca atare, inclusiv sub raportul sustenabilității financiare a investițiilor necesare pentru conservarea resurselor și menținerea serviciilor oferite de ecosistemele naturale la standardele stabilite la nivelul ONU și UE.

Obiective 2021-2027:

- ❖ Păstrarea poziției României ca țară cu cea mai mare diversitate biogeografică din Europa atât prin integrarea în continuare a politicilor de mediu în toate strategiile naționale și sectoriale relevante, cât și prin îmbunătățirea infrastructurii de mediu, conform standardelor și practicilor UE și prevederilor convențiilor internaționale asumate de România;
- ❖ Refacerea și completarea băncilor de date genetice, în special pentru speciile autohtone sau endemice, precum și sprijinirea activităților de cercetare științifică în acest domeniu;
- ❖ Asigurarea conservării, restabilirii și utilizării durabile a ecosistemelor de apă dulce terestre și interioare și a serviciilor acestora, în special păduri, zone umede, munți și terenuri aride, în conformitate cu obligațiile prevăzute de acordurile internaționale;
- ❖ Atragerea și cointeresarea comunităților locale și a organizațiilor neguvernamentale, inclusiv a asociațiilor de vânătoare și pescuit sportiv, în acțiunile de combatere eficientă a braconajului, precum și de conservare a habitatelor sensibile și a biodiversității; compensarea pierderilor de venit ale proprietarilor de păduri sau de terenuri agricole situate în ariile naturale protejate.

Tinte 2030:

- ❖ Dezvoltarea infrastructurii verzi și folosirea serviciilor oferite de ecosistemele naturale (în special în luncile Dunării, afluenților acesteia și în Deltă) prin gestionarea integrată a bazinelor hidrografice și zonelor umede;
- ❖ Conservarea și protejarea zonelor umede, între care se află și Rezervația Biosferei Delta Dunării, zonă umedă unicat în Europa, ca parte a patrimoniului natural european și mondial;
- ❖ Asigurarea conservării ecosistemelor montane, inclusiv a biodiversității acestora, în scopul de a spori capacitatea acestora de a oferi beneficii esențiale pentru dezvoltare durabilă;
- ❖ Susținerea instituțiilor și infrastructurilor de cercetare-dezvoltare de interes național și european pentru studierea, gestionarea, protejarea și conservarea diversității patrimoniului natural.

16. PACE, JUSTIȚIE ȘI INSTITUȚII EFICIENTE. Dezvoltarea durabilă este și o paradigmă de funcționare a unei societăți echitabile.

Această abordare implică o societate pașnică în care beneficiile dezvoltării durabile promovează accesul la justiție pentru toți și crearea unor structuri legislative și instituționale eficiente, responsabile și incluzive la toate nivelurile. Dezvoltarea durabilă poate deveni o abordare funcțională doar dacă societatea va conștientiza și își va însuși această perspectivă ca pe o realitate firească.

Obiective 2021-2027:

- ❖ Aplicarea riguroasă a prevederilor legale existente privind combaterea și condamnarea oricăror acte de violență, abuz, exploatare, trafic de persoane sau discriminare de orice fel, îndeosebi în privința copiilor, femeilor sau persoanelor cu dizabilități, indiferent de rasă, religie, gen sau orientare sexuală;
- ❖ Reforma regimului de executare a pedepselor prin modernizarea instituțiilor de detenție, consolidarea sistemului de probațiune și aplicarea dispozițiilor legale privind reintegrarea socială a persoanelor față de care s-au dispus sancțiuni privative sau neprivative de libertate;
- ❖ Măsuri pentru identificarea unor posibilități de continuare a colaborării interinstituționale, în scopul facilitării reintegrării sociale a persoanelor care au fost sancționate penal;
- ❖ Redactarea și începerea implementării unei strategii naționale pentru încurajarea creșterii demografice;
- ❖ Asigurarea unui tratament corect și nediscriminatoriu pentru cetățenii români aflați temporar la muncă în străinătate prin intervenții oficiale de susținere a intereselor acestora pe lângă autoritățile statelor respective;
- ❖ Utilizarea extinsă a tehnicilor digitale avansate în elaborarea și modelarea integratoare a programelor și proiectelor de dezvoltare în vederea optimizării deciziilor privind stabilirea priorităților și alocarea rațională a resurselor financiare pe criterii de rentabilitate și competitivitate.

Ținte 2030:

- ❖ Administrarea justiției în condiții de imparțialitate și celeritate, în conformitate cu legile și procedurile stabilite, cu respectarea principiului prezumției de nevinovăție;
- ❖ Asigurarea și susținerea dialogului cu minoritățile naționale în vederea îmbunătățirii actului decizional, prin acces egal pentru toți cetățenii de a-și respecta și valorifica cultura, tradițiile, limba maternă și de a participa la viața economică, socială și politică și pentru combaterea preconcepțiilor, a prejudecăților și a discriminărilor în toate formele sale și promovarea dialogului interetnic, valorilor comune, diversității culturale și lingvistice;
- ❖ Reducerea semnificativă a tuturor formelor de violență și ratelor de deces conexe;
- ❖ Stoparea abuzului, exploatării, traficului și a tuturor formelor de violență și torturii copiilor;
- ❖ Reducerea semnificativă a fluxurilor ilicite financiare și de armament, consolidarea recuperării și returnării bunurilor furate și combaterea tuturor formelor de crimă organizată;
- ❖ Asigurarea procesului decizional receptiv, incluziv, participativ și reprezentativ la toate nivelurile;

- ❖ Dezvoltarea instituțiilor eficiente, responsabile și transparente la toate nivelurile;
- ❖ Profesionalizarea și perfecționarea activității tuturor instituțiilor administrației publice centrale și locale, mai ales a compartimentelor care intră în contact direct cu cetățenii, pentru prestarea unor servicii prompte și civilizate; extinderea și generalizarea serviciilor pe internet (on-line).

17. PARTENERIATE PENTRU REALIZAREA OBIECTIVELOR. România, ca membră a comunității internaționale și a familiei europene, își asumă responsabilitatea de a se implica în efortul comun pentru sprijinirea dezvoltării durabile.

Problemele globale impun soluții globale, această abordare necesită și colaborare, respectiv finanțare publică (națională și internațională) pentru atingerea obiectivelor din Agenda 2030.

Obiective 2021-2027:

- ❖ Sprijinirea unor soluții realiste, favorabile țărilor în curs de dezvoltare în cadrul dezbaterilor interguvernamentale din cadrul UE, a ONU, precum și a instituțiilor sale specializate pe tema dezvoltării durabile;
- ❖ Încurajarea investițiilor și altor activități economice ale unor întreprinzători din România, precum și a proiectelor bazate pe voluntariat, în special la inițiativa tinerilor, care au ca obiect promovarea principiilor și practicilor dezvoltării sustenabile în țări mai puțin dezvoltate;
- ❖ Sprijinirea comunităților de români din străinătate prin asigurarea accesului la cursuri de limbă și cultură românească și dezvoltarea lectoratelor de limbă și literatură română în cadrul universităților din Europa și din lume.

Ținte 2030:

- ❖ Majorarea progresivă a quantumului asistenței oficiale de dezvoltare acordate de România în cadrul programelor ODA, în funcție de capacitatea de susținere a economiei naționale, având ca obiectiv țintă atingerea cifrei de 0,33% din venitul național brut la nivelul anului 2030;
- ❖ Sporirea și diversificarea ajutorului oficial pentru dezvoltare pe măsura creșterii potențialului economic al României și încurajarea agenților economici români să investească, pe baze competitive, în economia țărilor mai puțin dezvoltate;
- ❖ Aderarea României la Zona Euro, la spațiul Schengen și la Organizația pentru Dezvoltare și Cooperare Economică;
- ❖ Susținerea angajamentelor internaționale și implicarea proactivă pe plan european și internațional.

Prin strategia "Europa 2020" Uniunea Europeană a promovat, în perioada 2014-2020, un model de creștere mai inteligent, mai durabil și mai incluziv, prin care s-a promovat noul concept de dezvoltare europeană, în baza căruia se asigură suport financiar de la bugetul Uniunii Europene și se deschid noi oportunități pentru valorizarea resurselor locale în condițiile unei guvernante economice mai bine coordonate la toate nivelurile de administrare.

În prezent, Comisia Europeană a reînnoit inițiativa "Calea către excelență" pentru a continua să ofere sprijin adaptat și expertiză regiunilor rămase în urmă în ceea ce privește inovarea. Inițiativa va ajuta regiunile să-și conceapă, să-și actualizeze și să-și ajusteze strategiile de specializare inteligentă.

Altfel spus, strategiile de inovare care se bazează pe domenii de nișă dețin atuuri concurențiale, înainte de începerea perioadei bugetare 2021-2027. Totodată, inițiativa va ajuta regiunile să identifice resursele U.E. adecvate pentru finanțarea proiectelor inovatoare și să se asocieze cu alte regiuni care dețin atuuri similare pentru a crea clustere de inovare.

Alături de propunerile Comisiei, privind viitoarea politică de coeziune și de noul program "Orizont Europa" și în conformitate cu noua agendă pentru cercetare și inovare a Comisiei, inițiativa "Calea către excelență" este o altă modalitate prin care Comisia ajută regiunile Europei să se pregătească pentru viitor, cu strategii de inovare solide, sprijinite de fondurile U.E. în următorul buget pe termen lung al U.E., pentru perioada 2021-2027.

Contextul European. În cadrul bugetului pe termen lung al Uniunii Europene pentru perioada 2021 – 2027, Comisia Europeană propune modernizarea politicii de coeziune, principala politică de investiții a Uniunii Europene.

Sunt propuse cinci priorități investiționale în cadrul UE:

- ✓ *Europă mai inteligentă, prin inovare, digitalizare, transformare economică și alte forme de sprijin;*
- ✓ *Europă mai verde, fără emisii de carbon, punerea în aplicare a Acordului de la Paris și investiții în tranziția energetică, energia din surse regenerabile și combaterea schimbărilor climatice;*
- ✓ *Europă conectată, cu rețele strategice de transport și digitale;*
- ✓ *Europă mai socială, pentru realizarea pilonului european al drepturilor sociale și sprijinirea calității locurilor de muncă, a învățământului, a competențelor a incluziunii sociale și a accesului egal la sistemul de sănătate;*
- ✓ *Europă mai apropiată de cetățenii săi, prin sprijinirea strategiilor de dezvoltare conduse la nivel local și a dezvoltării urbane durabile în UE.*

Strategia UE pentru Dezvoltare Durabilă, ce reprezintă fundamentul Strategiei Naționale a României în domeniu, completează Strategia de la Lisabona și se dorește a fi un catalizator pentru cei ce elaborează politici publice și pentru opinia publică, în scopul schimbării comportamentului în societatea europeană și, respectiv, în societatea românească și implicării active a factorilor decizionali, publici și privați, precum și a cetățenilor în elaborarea, implementarea și monitorizarea obiectivelor dezvoltării durabile.

Responsabilitatea pentru implementarea Strategiei revine Uniunii Europene și statelor sale membre, implicând toate componentele instituționale la nivel comunitar și național. Este subliniată, de asemenea, importanța unei strânse colaborări cu societatea civilă, partenerii sociali, comunitățile locale și cetățenii pentru atingerea obiectivelor dezvoltării durabile.

- ✓ *În acest scop, sunt identificate patru obiective-cheie:*
- ✓ *Protecția mediului, prin măsuri care să permită disocierea creșterii economice de impactul negativ asupra mediului;*
- ✓ *Echitatea și coeziunea socială, prin respectarea drepturilor fundamentale, diversității culturale, egalității de șanse și prin combaterea discriminării de orice fel;*
- ✓ *Prosperitatea economică, prin promovarea cunoașterii, inovării și competitivității pentru asigurarea unor standarde de viață ridicate și unor locuri de muncă abundente și bine plătite;*
- ✓ *Îndeplinirea responsabilităților internaționale ale UE prin promovarea instituțiilor democratice în slujba păcii, securității și libertății, a principiilor și practicilor dezvoltării durabile pretutindeni în lume.*

Pentru a asigura integrarea și corelarea echilibrată a componentelor economice, ecologice și socio-culturale ale dezvoltării durabile, Strategia UE statuează următoarele principii directoare:

- ✓ *Promovarea și protecția drepturilor fundamentale ale omului;*
- ✓ *Solidaritatea în interiorul generațiilor și între generații;*
- ✓ *Cultivarea unei societăți deschise și democratice;*
- ✓ *Informarea și implicarea activă a cetățenilor în procesul decizional;*
- ✓ *Implicarea mediului de afaceri și a partenerilor sociali;*
- ✓ *Coerența politicilor și calitatea guvernării la nivel local, regional, național și global;*
- ✓ *Integrarea politicilor economice, sociale și de mediu prin evaluări de impact și consultarea factorilor interesați;*
- ✓ *Utilizarea cunoștințelor moderne pentru asigurarea eficienței economice și investiționale;*
- ✓ *Aplicarea principiului precauției în cazul informațiilor științifice incerte;*
- ✓ *Aplicarea principiului "poluatorul plătește".*

Politica de coeziune menține investițiile în toate regiunile, pe baza a trei categorii (mai puțin dezvoltate, în tranziție, mai dezvoltate).

Metoda de alocare se bazează pe PIB-ul pe cap de locuitor, introducându-se noi criterii precum șomajul în rândul tinerilor, nivelul scăzut de educație și schimbări climatice pentru a reflecta mai bine realitatea de pe teren.

- ✓ *Simplificare: reguli mai scurte, mai puține și mai clare.*

Pentru întreprinderile și antreprenorii care beneficiază de sprijinul UE, noul cadru oferă mai puțină birocrație și modalități mai simple de solicitare a plăților, prin utilizarea opțiunilor simplificate în materie de costuri. Pentru facilitarea sinergiilor, un cadru unic de reglementare acoperă în prezent 7 fonduri UE implementate în parteneriat cu statele membre („gestionare partajată”). Comisia propune, de asemenea, controale mai relaxate la programele cu istoric bun, o mai mare încredere în sistemele naționale și extinderea principiului „auditului unic”, pentru a evita suprapunerea verificărilor.)

- ✓ Un cadru mai flexibil Noul cadru reunește stabilitatea necesară planificării investițiilor cu nivelul corespunzător de flexibilitate bugetară, pentru a face față unor evenimente neprevăzute. O evaluare intermediară va determina dacă este nevoie de modificarea programelor pentru ultimii doi ani ai perioadei de finanțare, pe baza priorităților emergente, a executării programelor și a celor mai recente recomandări specifice fiecărei țări. În anumite limite, se vor permite transferuri de resurse în cadrul programelor fără a fi necesară o aprobare oficială a Comisiei. O dispoziție specifică facilitează mobilizarea de fonduri UE începând din prima zi, în caz de dezastru natural.

- ✓ Mai multe oportunități pentru sinergii în setul UE de instrumente bugetare Cadrul de reglementare unic care acoperă fondurile politicii de coeziune și Fondul pentru azil și migrație vor facilita crearea de strategii de integrare a migranților la nivel local sprijinite prin resurse UE utilizate în sinergie: Fondul pentru azil și migrație se va concentra pe nevoile pe termen scurt ale migranților în momentul sosirii, în timp ce politica de coeziune va sprijini integrarea lor socială și profesională.

În afara cadrului unic de reglementare, vor fi facilitate sinergii cu alte instrumente UE, cum ar fi politica agricolă comună, Orizont Europa, programul LIFE sau Erasmus+.

- ✓ Interreg: eliminarea obstacolelor transfrontaliere și sprijinirea proiectelor interregionale pentru inovare Cooperarea interregională și transfrontalieră va fi facilitată de noua posibilitate ca o regiune să utilizeze părți din propria alocare pentru a finanța proiecte în altă parte a Europei, împreună cu alte regiuni.

Noua generație a programelor de cooperare interregională și transfrontalieră („Interreg”) va ajuta statele membre să depășească obstacolele transfrontaliere și să dezvolte servicii comune. Comisia propune un nou instrument pentru regiunile de frontieră și pentru țările dornice să-și armonizeze cadrele juridice, denumit Mecanismul transfrontalier european.

Pornind de la succesul acțiunii pilot din 2014-2020, Comisia propune crearea Investițiilor interregionale pentru inovare. Regiunile cu active corespunzătoare de „specializare inteligentă” vor fi sprijinite mai mult pentru alcătuirea clusterelor paneuropene în sectoare precum datele masive (big data), economia circulară, sistemele avansate de fabricație sau securitatea cibernetică.

- ✓ Mai multe eforturi de comunicare pentru a îmbunătăți vizibilitatea politicii de coeziune Pentru o Europă tot mai apropiată de cetățeni, se pune mai mult accent pe necesitatea de a comunica mai bine rezultatele pozitive ale politicii de coeziune.

Statele membre și regiunile au consolidat cerințele de comunicare, de exemplu în ceea ce privește organizarea de evenimente pentru inaugurarea proiectelor mari cu finanțare de la UE și dezvoltarea unor planuri de informare prin rețelele sociale.

În același timp, comunicarea pe tema proiectelor finanțate de la UE se simplifică, introducându-se un singur branding pentru toate fondurile UE, un portal unic unde apar toate finanțările disponibile pentru întreprinderi și o bază de date unică pentru proiecte gestionată de Comisie.

Contextul național. Strategia de dezvoltare a României se pliază pe Strategia Uniunii, respectând cele 5 puncte de dezvoltare indicate de Comisia Europeană, respectiv:

- ❖ ***Europă mai inteligentă,***
- ❖ ***Europă mai verde,***
- ❖ ***Europă mai conectată,***
- ❖ ***Europă mai socială și***
- ❖ ***Europă mai apropiată de cetățenii săi.***

În acest sens, redactarea unei strategii de dezvoltare locală integrate în dezvoltarea regională și însușirea acestora de către factorii de decizie de la nivel local îmbunătățește șansele unei creșteri economice și sociale durabile, incluzive și performante. Includerea proiectelor de dezvoltare locală în noua strategie de dezvoltare locală crește impactul vizat de aceasta.

Lipsa unei strategii de dezvoltare locală, a unei viziuni strategice împărtășite de comunitate, ar conduce la creșterea gradului de vulnerabilitate economică la apariția unor riscuri sociale și economice.

Evitarea unor astfel de riscuri și vulnerabilități constituie un element definitoriu pentru a formula o viziune globală, coerentă și modernă asupra procesului de dezvoltare durabilă a localității, pentru perioada 2021-2027, cu corelare cu cea a județului ARAD și a Regiunii Vest.

Strategia de Dezvoltare Locală pentru perioada 2021 – 2027 a comunei SINTEA MARE își propune să se alinieze la obiectivele generale prin:

- ❖ ***Creșterea calității vieții prin combaterea sărăciei și dezvoltarea de noi locuri de muncă, respectiv dezvoltarea unor sectoare economice.***
- ❖ ***măsuri eficiente de incluziune socială;***
- ❖ ***creșterea eficienței energetice a gospodăriilor și locuințelor și creșterea spațiului de locuit inclusiv prin dezvoltarea unor programe de realizare a unor locuințe sociale;***
- ❖ ***sprijinirea tinerilor, a micilor fermieri, dar și a întreprinderilor mici și mijlocii care doresc să investească în sectorul agricol și non-agricol;***

- ❖ **dezvoltarea turismului, agroturismului și ecoturismului ca motor de dezvoltare locală;**
- ❖ **gestionarea riscurilor în cazul calamităților naturale;**
- ❖ **utilizarea eficientă a resurselor în contextul protejării mediului înconjurător.**

CORELAREA CU PLANUL DE DEZVOLTARE REGIONALĂ – REGIUNEA VEST

Comuna Sinteza Mare este situată în Județul Arad, regiunea de Vest, împreună cu reprezentanți ai organizațiilor relevante în domeniul dezvoltării regionale, elaborează Planul de Dezvoltare Regională (PDR) ca bază pentru fundamentarea strategiei naționale de dezvoltare regională și a documentelor de programare necesare pentru perioada de programare 2021- 2027.

Elaborarea *Planului pentru Dezvoltare Regională (PDR) Vest 2021-2027* se bazează pe **parteneriatul regional**, între ADR Vest și toți actorii regionali.

Contribuția autorităților regionale și locale, a organizațiilor societății civile, a partenerilor economici și sociali la elaborarea PDR Vest are un *rol cheie* în identificarea nevoilor reale de dezvoltare ale regiunii și stabilirea direcțiilor majore de dezvoltare.

Elaborarea Programului Operațional Regional 2021-2027 – Regiunea Vest presupune corelarea acestuia atât cu documentele de planificare existente la nivel regional, cât și cu regulamentele existente la nivel european, investițiile propuse urmând să fie concentrate pe cele 5 obiective principale de politică (OP) ale Comisiei Europene:

- Europă mai inteligentă (o transformare economică inovatoare și inteligentă) – minimum 35%;
- Europă mai verde, fără emisii de carbon – minimum 30%;
- Europă mai conectată (mobilitate și conectivitate TIC regională);
- Europă mai socială (implementarea Pilonului european al drepturilor sociale);
- Europă mai aproape de cetățeni (dezvoltarea sustenabilă și integrată a zonelor urbane, rurale și de coastă prin inițiative locale) – minimum 6%.

Conform Planului de Dezvoltare Regională (PDR) 2021-2027, capitolul DEZVOLTARE RURALĂ, Spațiul rural din Regiunea Vest, zonele predominant rurale alcătuiesc jumătate din Europa cuprinzând aproximativ 20% din populație.

Cu toate acestea, majoritatea zonelor rurale sunt, de asemenea, printre regiunile cele mai puțin favorizate din UE, cu un PIB pe cap de locuitor semnificativ sub media europeană. Comparativ cu UE, România deține o pondere mult mai ridicată a persoanelor care locuiesc în mediul rural. În Regiunea Vest, în mediul rural locuiau, în anul 2017, 737.522 persoane, adică 36,7% din totalul populației regionale.

Conform datelor statistice, atât la nivel global, cât și la nivelul UE, populația urbană a avut o evoluție ascendentă în ultimele decenii. Tot mai mulți oameni migrează spre oraș în căutare de noi oportunități de angajare și de acces la servicii.

Cu toate acestea, la nivel regional se observă câteva particularități ce țin de migrația urban-rural.

În Regiunea Vest, contrar tendinței de la nivel național de scădere a populației din rural (-0,4%, -38.310 persoane), populația din zona rurală a crescut cu +10.276 persoane (+1,4%).

De asemenea, creșteri ale populației din rural au înregistrat și regiunile Nord-Vest, Centru, Nord-Est și București-Ilfov.

Creșterea din rurală fost influențată demigrația populației dinspre urban în zonele periurbane, adică în acele zone de polarizare ale marilor centre urbane.

Analizând aceste date se observă o gravitare a așezărilor rurale cu un număr mare de populație în jurul orașelor mari ale Regiunii Vest (Timișoara, Arad, Deva, Hunedoara), îndeosebi în acele zone rurale situate în proximitatea orașului, spațiul urban fiind capabil de a oferi locuri de muncă și anumite facilități pe care spațiul rural nu le deține.

Aceste condiții sunt ideale pentru acest segment al populației migratoare dinspre spațiul rural spre cel urban; satele din apropierea orașelor mari tind tot mai mult să aibă funcția de „localități-dormitor”, deoarece acestea pot adăposti populația navetistă care muncește la oraș și care a preferat să nu își schimbe mediul de reședință.

De asemenea, o infrastructură de transport bine pusă la punct (drumuri, căi ferate) poate facilita accesul rapid al populației navetiste.

Pe partea de dezvoltare agricolă a mediului rural, conform Planului de Dezvoltare Regională (PDR) 2021-2027, și conform ultimelor date disponibile de la nivel regional (anul 2013), în Regiunea Vest, au fost înregistrate 247.000 exploatații agricole (ferme), adică 6,8% din totalul național de 3.629.660.

Analizând datele statistice referitoare la mărimea exploatațiilor agricole, se poate observa la nivel național o pondere superioară a exploatațiilor agricole mici (71%), de sub 2 ha, valoarea fiind mult mai mare decât cea de la nivelul Uniunii Europene (43%).

Aceste date relevă lipsa asocierii respectiv fărâmițarea terenurilor din domeniul agricol în contextul în care, din punct de vedere economic, exploatațiile mici, sunt în general mai necompetitive fiind valorificate în mare parte pentru producția proprie.

Comparativ cu situația de la nivel național, Regiunea Vest are o distribuție mai echilibrată a claselor de mărime a exploatațiilor agricole, distribuția fiind mai aproape de situația de la nivel european decât cea e la nivel național.

Aceste date arată un grad mai mare de asociere, ceea ce poate însemna un grad mai mare de tehnologizare respectiv producție pentru scopul valorificării economice.

Regiunea Vest deține 12,7% din suprafața agricolă a României, dispunând de un important potențial de valorificare. Suprafața agricolă însumează 1.864.096 ha, aceasta fiind superioară regiunilor Sud-Vest Oltenia (1.796.634 ha) și București-Ilfov (104.505 ha).

Cultivarea plantelor reprezintă o ramură dezvoltată a agriculturii în Regiunea Vest.

Cele mai reprezentative culturi sunt: porumbul boabe(1.693.995 t), grâul(1.129.037 t), legumele(426.096 t), floarea soarelui(291.214 t), cartoful(245.311 t), sfecla de zahăr(179.322 t) și rapița(163.099).

După volumul total al plantelor vegetale, Regiunea Vest se remarcă prin:

- Locul IV la producția de grâu(1.129.037 t),după regiunile Sud-Muntenia (2.985.541 t), Sud-Est (2.290.802 t) și Sud-Vest Oltenia (1.129.037 t)
- Locul IV la producția de sfeclă dezahăr(179.322 t), după regiunile Centru (407.026 t), Nord-Est (366.329 t) și Nord-Vest (196.880 t)
- Locul III la producția de rapiță (163.099 t), după regiunile Sud-Muntenia (733.354 t) și Sud-Est (389.764 t)
- Locul IV la producția de soia boabe (53.651 t), după regiunile Sud-Muntenia (103.564 t), Sud-Est (103.543 t) și Nord-Est (64.379 t).

După productivitatea medie la hectar (kg/ha), Regiunea Vest se remarcă prin:

- Locul I la grâu (5.274 kg/ha), fiind urmată de regiunile Sud-Muntenia (5.127 kg/ha) respectiv Sud-Est (5.060 kg/ha);
- Locul I la secară (3.590 kg/ha), fiind urmată de regiunile Nord-Est (3.280 kg/ha) și Sud-Muntenia (3007 kg/ha);
- Locul IV la orz și orzoaică (4.056 kg/ha), după regiunile Sud-Muntenia (4.762 kg/ha), Sud-Vest Oltenia (4.438 kg/ha) și Sud-Est (4.230 kg/ha);
- Locul III la rapiță (2.998 kg/ha), după regiunile Sud-Muntenia (3.052 kg/ha) și Sud-Vest Oltenia (2.717 kg/ha).
- Locul III la sfecla de zahăr (40.261 kg/ha), după regiunile Centru (44.247 kg/ha) și Nord-Est (43.481 kg/ha).

Legumele au o importanță majoră pentru dieta sănătoasă a omului. În anul 2017, producția de legume a regiunii a însumat 426.096 t.

Comparativ cu anul 2011, producția a înregistrat o scădere de -2%, aceasta fiind datorată diminuării producției de legume din județele Caraș-Severin și Hunedoara. În această perioadă, cea mai mare creștere a avut-o județul Arad (+3,8%).

În anul 2017, în Regiunea Vest, producția de cartofia fost de 245.311 t, adică 7,9% din totalul național. În perioada 2011-2017, toate regiunile au înregistrat scăderi ale producției de cartofi, scăderea de la nivel regional (-33,1%) fiind mai mare decât ceade la nivel național (-24,0%).

Regiunea Vest nu reprezintă o zonă tradițională pentru producția cartofului, în termeni de productivitate, în anul 2017 s-a înregistrat o valoare de 14.210 kg/ha, acesta fiind sub media națională de 18.393 kg/ha.

Valoarea producției medii a cartofului la hectar a depășit doar regiunea București-Ilfov. La nivel regional, doar județul Arad a înregistrat o producție medie mai mare decât valoarea de la nivel național.

Activitatea viticolă din Regiunea Vest are o îndelungată tradiție, acest sector de activitate având o bună dezvoltare în ultimii ani, dovadă a acestui fapt fiind creșterea suprafeței cu vii, în perioada 2011-2014, Regiunea Vest și Nord-Est având cea mai mare creștere a suprafețelor (+3,1%). Acest fapt este datorat în mare parte fondurilor europene, cu ajutorul cărora s-au plantat noi suprafețe cu vie.

Prin favorabilitatea unor anumiți factori oferiiți de cadrul natural (zone de dealuri, anumite soluri nisipoase, fertile pentru vița de vie, zone de câmpie în care durata de strălucire a soarelui este mai mare), Regiunea Vest În perioada **2021-2027** va deține un important potențial de valorificare a acestui culturi.

În anul 2017, producția medie de struguri a Regiunii Vest era de 6.437 kg/ha, fiind depășită doar de Regiunea Centru (7.447 kg/ha) și Sud-Est (6.523 kg/ha).

În anul 2017, în Regiunea Vest, producția totală de fructe a fost de 93.581 tone, aceasta fiind mai mică decât anul 2011 cu aproximativ -26,2%. Cu excepția regiunii București-Ilfov, în perioada 2011-2016, toate regiunile au înregistrat scăderi ale producției de fructe, dintre care cele mai importantă scădere a avut-o regiunea Sud-Muntenia (-42,0%), acesta fiind și regiunea care în mod tradițional produce cea mai mare cantitate de fructe din România.

Cerealele reprezintă categoria de plante cea mai cultivată din Regiune, în anul 2017 însumând 3.088.080 t, adică 11% din totalul național. După volumul total, regiunea ocupă locul IV, după regiunile Sud-Muntenia, Sud-Est și Sud-Vest Oltenia. Aceste trei regiuni se suprapun Câmpiei Române, cea mai mare câmpie a României.

În perioada 2017-2020, toate regiunile înregistrează creșteri ale volumului de cereale, acest lucru fiind datorat în mare parte creșterii productivității. La nivel regional, județele Timiș respectiv Arad reprezintă principalii producători de cereale, volumul cumulată depășind regiuni precum Nord-Vest sau Centru.

Creșterea animalelor are o pondere importantă în agricultura românească, reprezentând una dintre activitățile de bază în sectorul rural.

Deși efectivele de animale existente sunt exploatate în mod eficient, există un potențial de creștere a producției animale nevalorificat încă, dat de suprafața de pășuni și fânețe existentă în regiune.

Principalele animale crescute în Regiunea Vest sunt păsările (5.292.553 capete capete), ovinele (1.461.659 capete) și porcinele (919.331 capete).

În anul 2017, raportat la nivelul național, Regiunea Vest deținea 20,9% din totalul porcinelor, 14,6% din totalul ovinelor, 16, 8% din totalul iepurilor și 10,3% din totalul familiilor de albine.

În anul 2017, cele mai importante date ale producției agricole animale din Regiunea Vest sunt următoarele:

- 25,7% din totalul greutateii în viu a animalelor destinate sacrificării pentru consum – porcine
- 14,6% din totalul greutateii în viu a animalelor destinate sacrificării pentru consum – total animale
- 12,0% din totalul greutateii în viu a animalelor destinate sacrificării pentru consum – ovine și caprine.
- 11,9% din totalul producției de miere extrasă
- 10,4% din producția de lapte oaie și capră

Infrastructura agricolă. Infrastructura specifică desfășurării activității agricole este dată în primul rând din parcul de tractoare și mașini agricole, acestea asigurând modernizarea și mecanizarea acestei activități, cât și depozitele de cereale și/sau punctele de colectare.

În anul 2017, Regiunea Vest deținea 14,8% din infrastructura de tractoare și mașini principale din agricultură, ocupând locul III, după regiunile Nord-Vest și Sud-Muntenia. Corelat cu suprafața agricolă a Regiunii Vest, se poate spune că infrastructura de mașini agricole este dezvoltată. Cu excepția Regiunii Sud-Est, toate regiunile au înregistrat creșteri ale numărului parcului de tractoare și mașini agricole, acest lucru fiind datorat în mare parte fondurilor europene puse la dispoziția fermierilor pentru înnoirea infrastructurii.

Silvicultura.

În Regiunea Vest, pădurile ocupă 31,9% din teritoriu, valoare fiind dată de suprafețele mari împădurite din județele Caraș-Severin și Hunedoara. Din totalul pădurilor de la nivel național, regiunea Vest ocupă locul III, deținând 16,2%. Pe primele locuri află regiunile Centru (19,4%) și Nord-Est (18,3). În perioada 2011-2017, volumul de lemn recoltat a fost relativ constant, fiind corelat cu suprafața de pădure deținută de fiecare regiune.

Volumul de lemn recoltat, în perioada 2011-În Regiunea Vest, în anul 2017, în sectorul silviculturii activau 359 de companii (7,1% din total RO), cu un număr de angajați de 3.211 persoane (8,0% din total RO). Cifra de afaceri din acest sector era în jur de 100 de milioane de EUR.

CAP. II: Prezentarea generală a comunei Sinteia Mare

Poziție geografică

Teritoriul comunei Sinteia Mare se întinde în Câmpia de Vest, la limita de est a Câmpiei Dunării de Mijloc, în vecinătatea dealurilor de vest: în nordul Câmpiei Crișurilor, între Crișul Alb și Crișul Negru la aproximativ 30 de km de unirea acestora, între orașele Gyula și Bekescsaba, pe teritoriul Ungariei. Teritoriul este străbătut de la est la vest de pârâul Teuz, principalul afluent al Crișului Negru în care se varsă la marginea satului Tămașda, jud. Bihor.

Comuna Sinteia Mare este situată în intersecția paralelei 46 grade și 36 minute latitudine nordică cu meridianul de 21 grade și 42 minute longitudine estică..

Administrativ-teritorial, Sinteia Mare se află în nordul județului Arad, la 50 km de reședința de județ, municipiul Arad. Comuna este formată din trei localități: Sinteia Mare, Adea și Tipar, având următorii vecini: la est, satul Chereluș, nord-est, comuna Șepruș, nord comuna Mișca cu satele Vânători și Satu-Nou, la sud cu Crișul Alb, iar la vest cu orașul Chișineu Criș.

Această așezare a influențat și a determinat existența unui climat temperat continental moderat, de tranziție, cu influență oceanică, care a stabilit în timp, alături de condițiile naturale, practicarea unor culturi agricole specifice: cereale, plante tehnice și creșterea vitelor precum și, a altor animale și păsări.

Satul Adea este situat în partea de nord-vest, într-o regiune de câmpie și este străbătut de drumul Dj 120 care face legătura satului cu centru de reședință **Sintea Mare**, care se află la o distanță de 5 km.

În cadrul teritoriului comunei, localitatea **Sintea Mare** este situată în partea centrală, într-o regiune de câmpie și este străbătută de drumul național Dn 79 /A **Chișineu Cris - Sintea Mare - Sicula**, de drumul județean Dj 793 **Sintea Mare - Sepreuș** de Dc 130 **Sintea Mare - Adea**. Gara C.F.R. cea mai apropiată este **Chișineu Cris** la 7 km.

În cadrul teritoriului comunei satul Tipar este situat în partea de sud-est într-o regiune de câmpie și este străbătut de drumul DJ 791 care face legătura satului cu reședința de comuna și cu localitatea Sinteza Mică.

Satul Tipar este situat la 7 km. față de satul reședința de comuna .

Istoricul comunității

Localitatea Sinteza a fost atestată documentar la anul 1337, existența ei este mult mai veche și nu greșim atunci când îi atribuim o existență de 700 ani. Un alt document studiat atestă numele de Sinteza, alături de alte așezări din zonă: Șepreuş, Cintezi, Beliu, Berechiu, Craiva, Iermata, Șicula, Siad, Zerindul Mic, cu 26 de ani mai târziu, respectiv în anul 1364. Denumirea localității este Sinteza (fără „Mare”), iar populația este de religie ortodoxă. Numele de Sinteza provine de la stăpânul domeniului, Szenteny Ștefan, după războiul Ungariei cu Germania.

Inițial, localitatea Tipar a fost numită Szapary Sziget de la numele grofului Szapary Gyula, ministru de finanțe din vremea aceea, care alături de alte personalități ale vremii, din regatul maghiar, a sprijinit constituirea acestei localități. Denumirea de Sziget vine de la pusta Siget, din această zonă, domeniu de Stat, administrat de comuna Zărand.

Pe locul așezării de azi, era pădure care, pe la 1340 a fost în parte defrișată, iar pământul a fost dat în arendă de către stat. În jurul anului 1870 au fost construite chiar și câteva edificii. Mai târziu, 156 de maghiari din Almaș Iratoș, de pe moșia grofului Armași Kalman, 16 slovaci din comuna Tokfalyu și 127 germani din comuna Nemet Czernya, înaintând cereri de colonizare, au fost așezați pe aceste locuri și s-a născut satul Tipar. Loturile de pământ și locurile de casă au fost stabilite prin tragere la sorți, fiecare cap de familie primind cca. 0,5 iugăre intravilan și 4,75 iugăre extravilan.

După primul război mondial, 76 de familii române din partea Gurahonțului, primesc din partea comunei Zărand o suprafață, de 534 iugăre de pământ arabil, 152 iugăre fânețe care, în 1933, trec în hotarul Tiparului. În medie, fiecare familie a primit 7 iugăre de pământ arabil. Împroprietărirea a avut loc în anul 1925, dar populația s-a stabilit aici doar începând din anul 1928 când își construiesc primele case, la distanță de aproximativ 0,5 km de Tipar, așezarea primind denumirea de colonia „Horea”. La recensământul populației din 1900 Tiparul avea 2156 locuitori, repartizați pe naționalități după cum urmează: 1017 maghiari, 490 germani, 56 români, 7 ruteni. În 1909, erau 2813 locuitori iar în 1950 erau 2486 locuitori, pe naționalități fiind cam aceeași repartitie. În prezent populația satului Tipar a scăzut aproape jumătate, iar a coloniei „Horea” a ajuns la aproximativ 500 de suflete.

Satul Adea este deasemenea de o formațiune mai recentă în special partea locuita de români care poarta numele de „**Colonia Adea**”.

În Sinteza Mare, arheologii nu au efectuat explorări în mod special, dar acestea s-au făcut în zonele imediat învecinate, (Chișineu Criș, Chereluș, Vânători, chiar și Adea). Acestea au scos la iveală dovezi, (monede, ceramică, unelte de muncă) conform cărora existența omului pe aceste meleaguri se pierde în negura veacurilor. Descoperiri de factură romană sunt atestate în zonă prin săpăturile de la Chereluș și Chișineu Criș. În secolul al IV-lea e.n. se încheie procesul de romanizare a Daciei. În zona cuprinsă între Sinteza și Vânători au fost descoperite tezaure de „denari imperiali” datând din sec. I e.n., precum și monede de la sfârșitul secolului al II-lea e.n..

În ceea ce privește așezarea administrativ-teritorială a satului Sinteia, din primul mileniu al erei noastre, așa cum reiese din Cronica Anonimus (796 e.n.), el era încadrat în Ducatul lui Menumorut.

Documentele din sec. XII-XIII ne dezvăluie o viață economică și o populație relativ densă. Printre satele pomenite în această perioadă cele mai multe erau în zona Podgoriei Aradului, Valea Mureșului și între cele două Crișuri.

O așezare rurală în acea vreme putea să aibă în medie, 15-30 de gospodării. Documentele atestă că viitoarea așezare care va primi numele de Sinteia, nu avea mai mult de 15-20 gospodării care erau răspândite pe sub poala pădurilor și destul de răzlețe. Spre deosebire de zonele muntoase, unde casele se făceau din lemn în zona noastră s-a impus casa cu pereți din pământ bătut și cea din văiuguri cu șarpanta în două ape, acoperită cu trestie sau cu paie, așezată direct pe pământ, fără fundație. Târnașul (pridvorul) era complet deschis, chiar nesuținut de stâlpi, realizat din pământ bătut, ca o continuare a pardoselii din casă, lipită cu „murluiață”. O astfel de casă s-a păstrat până în zilele noastre pe locul actualului nr.450.

În anul 1338, între Sinteia și Chișineu Criș este atestată localitatea Chuba, care în acel an avea o biserică din lemn cu hramul „Sf. Mc. Teodor”, fiind și cea mai veche din ținutul Aradului. În anul 1722, în Cronica austriacului Hofkammer, din Viena, găsim denumirea de Szintye. Toate denumirile pomenite, care atestă existența localității având o denumire proprie, sunt scrise de istorici austrieci sau unguri. Cert este că populația din sat era aproape în exclusivitate română, deci și denumirea satului o pronunțau în limba română vorbită (încă nu se scria în românește) adică SINTEA. Abia în secolul al XIX-lea la propunerea stăpânului domeniului, Iosif de Habsburg, Curtea din Viena aprobă și adjectivul „MARE” spre a se numi SINTEA MARE (Naghyszynte).

Înainte de începerea stăpânirii turcești (1526-1599) și (1683.-1699), documentele atestă existența în Sinteia a 31 sesii. În timpul stăpânirii turcești, datorită jafurilor și omorurilor, populația a scăzut mai mult de jumătate. În perioada domniei împărătesei Maria Terezia (1740-1730) în Sinteia numărul sesiilor era după cum urmează: 1742-38 sesii, 1746-67 sesii, 1771 - 162 sesii.

Creșterea numărului de sesii în această perioadă se datorează în primul rând, măsurilor organizatorice reformatoare impuse de împărăteasă, printre care se numără și sistematizarea localităților rurale. Din perioada domniei Mariei Tereza datează, așezarea de azi a localității Sinteza Mare, compactă, cu o simetrie perfectă, cu ulițe drepte așezate în paralel.

Curtea de la Viena a luat măsuri pentru vinderea sub formă de licitație, a pământului, pentru a se putea organiza așa zișii aloizi pe care să se aplice lucrări agricole cu tehnică mai avansată (irigații, îndiguiri, desecări). Cea mai masivă vânzare a fost înregistrată în districtul Chișineu în 1817 și 1828, când, 11 comune și două sate au fost vândute arhiducelui Iosif de Habsburg.

Sinteza și Adea sunt vândute în 1822, primul an care îl atestă pe arhiducele de Habsburg ca stăpân al domeniului, primul proprietar care aplică înființarea „aloizilor”, parcele de pământ mai mari, destinat a fi lucrate cu mijloace moderne, pentru a obține producții sporite. El a introdus în zonă sistemele de irigații, asanări de bălți, drenări, etc.

Tot datorită acestui proprietar au apărut pentru prima dată în Sinteza vite din rasa „Siementhal” și porci din rasa „Mangalița”, care au dăinuit până în zilele noastre. Apariția mijloacelor moderne de lucrare a pământului presupune și existența unor oameni pricepuți în mânăuirea utilajelor moderne.

Prima atestare documentară privind existența meseriașilor în Sinteza, datează, din anul 1828, când, conform Conscriptiei din acel an, în Sinteza existau 217 familii de țărani și 21 familii de „maistori” (meseriași), în principal fierari, lemnari (rotari), pielari, precum și un număr de oameni specializați în „bătutul cu maiul” pentru construirea caselor.

Primele mișcări revoluționare din martie 1848 s-au datorat, în primul rând, refuzului țărănilor de a mai face robotă. Astfel de mișcare a avut loc și în Sinteza, unde oamenii s-au revoltat împotriva ocupării pășunii și pădurilor de către feudali, în mod forțat. Țăranii au refuzat orice sarcină legată de cânepiște și au ocupat terenul de cosit al domeniului. Acțiuni de împotrivire a țărănilor au loc față de înrolările și recrutările forțate în Garda Națională Maghiară, armată nou creată de conducătorul revoluției maghiare, Kossut Layos.

În anul 1851, în Sinteza sunt consemnați 1200 locuitori, deci, trebuiau dați în armata maghiară, 15-16 recruți, în anul 1848, la 9 septembrie, are loc la Nadab, o mare răscoală împotriva recrutărilor forțate, la care participă printre alții și locuitori din Sinteza Mare. Au mers până la Pădureni, unde au fost opriți de armată. S-au operat arestări iar câțiva țărani au fost împușcați.

În adunarea populară ținută la Chișinău Criș în 1904, la care au participat un număr mare de săteni, a fost dezbătută problema sufragiului universal, care era o revendicare politică legitimă a românilor, precum și problema analfabetismului în rândul populației românești.

În ce privește discriminarea populației românești de la dreptul la învățătură, tabelul de mai sus este mai mult decât convingător.

După unirea Ardealului cu România din luna decembrie 1918 s-a făcut o nouă împărțire teritorial-administrativă, pe județe și plăși. Sinteza Mare făcea parte din județul Arad, plasa Chișineu Criș, care număra 62.036 locuitori și avea reședința la Chișineu Criș. Conducerea comunelor era asigurată de un „secretariat comunal” dar nu toate aveau acest secretariat.

La un secretariat erau arondate mai multe comune cum a fost cazul și comunei Sinteza Mare, arondată la secretariatul comunei Chereluș. După 1918 populația Transilvaniei suferă mari modificări.

Multe familii maghiare emigrează în Ungaria sau alte țări apusene, în timp ce mulți români refugiați în România, s-au reîntors în Ardeal.

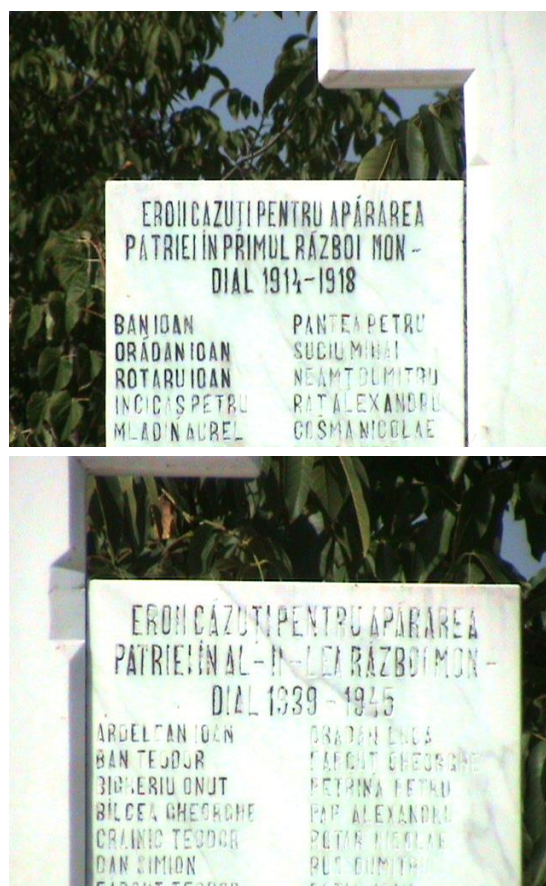
La 1 noiembrie 1918 a izbucnit revoluția și în Sinteza Mare. A fost devastat domeniul lui Ioszeff de Habsburg, prin arderea hambarelor cu grâu. Nu s-au făcut prea mari stricăciuni. După revoluție s-a constituit „Comitetul Național” și „Garda Națională”, sub conducerea stegarului Dimitrie Stupariu. Au fost dezarmați jandarmii unguri și Garda Națională, a preluat răspunderea ordinii publice.

La Marea Adunare de la Alba Iulia a participat și o delegație din Sinteza Mare, condusă de preotul Ciul Mihaiu, din care mai făceau parte: Făicuța Gheorghe, Hididiș Ioan și Todor Gheorghe.

La 18 aprilie 1919, a intrat în comuna armata bolșevică, maghiară care a desființat Garda Națională și a instalat un primar ungar.

Așa după cum reiese din documentele păstrate la Arhivele Statului din Arad, în acest an țărani din Sinteza Mare și-au manifestat nemulțumirea de felul în care era plătit pământul arendat.

Anii Primului Război Mondial (1914-1918) sunt ani grei și pentru locuitorii din Sinteza Mare. Transilvania era angajată, împotriva voinței românilor, în război alături de Ungaria și Germania.

Monumentul eroilor căzuți în cele două războaie mondiale

Tinerii români erau recrutați și târați cu forța în război unde trebuiau să lupte împotriva fraților de peste munți care se jertfeau pentru eliberarea Ardealului. Propaganda împotriva acestui genocid s-a făcut simțită și la Sinteza Mare. Oamenii au boicotat recrutările și rechizițiile, mulți tineri s-au făcut nevăzuți, ascunzându-se prin păduri sau trecând munții. Unii au fost prinși și dați dezertori fiind pedepsiți cu moartea prin spânzurare.

Ardealul era plin cu „păduri ale spânzuraților" unde erau duși oamenii cu forța să vadă ce pot păți cei care se împotrivesc războiului, încercând astfel să-i intimideze.

Ca urmare a anilor de război, populația din Transilvania a scăzut drastic prin mortalități și scăderea sporului natural. Astfel, dacă în anul 1910 comuna Sinteza Mare număra 2277 locuitori, în anul 1922 se înregistrează 2143 locuitori. Cu 134 suflete mai puțin.

După reconstituirea României Mari, statul a venit în sprijinul populației din Ardeal, secătuită de greutate materiale și decimată de război.

Din inițiativa Regelui Ferdinand și a Reginei Maria s-a instituit sistemul de pensii I.O.V.R. (Invalizi-Orfani-Văduve de Război) prin care s-a acordat ajutor material (pământ) și în bani (pensii lunare) acestor oropsiți ai soartei. Oamenii au început să-și mărească și modernizeze casele.

A crescut numărul de animale așa încât, în 1940 în Sinteza Mare se înregistrează aproximativ 800 de boi din rasa „Siementhal", până la 1000 de porci din rasa „Mangalița" precum și un număr sporit de cai și bovine, (vacii și juninci).

S-a dezvoltat comerțul particular: în sat existau mai multe prăvălii particulare: a lui Hortop, a Gherii, a Gheorghii Huțului. Încep să apară și, la Sinteza mijloacele moderne folosite în agricultură: tractoare (Hupa), batoze, locomobile (cazane cu abur), semănători cu tracțiune animală, etc.

Încă din 1938, se profila iscarea unei noi conflagrații mondiale care avea să distrugă o mare parte din Europa și nu numai, cel de-al doilea Război Mondial. Au început din nou concentrările și rechizițiile. S-au pustiit satele de oameni tineri și animale. Angajată în război alături de Axă, România lupta pentru cucerirea (de fapt, recucerirea) teritoriilor românești luate (Basarabia și Nordul Bucovinei) de fosta U.R.S.S., în timp ce 3/4 din Ardeal (din nordul Maramureșului până la Curbura Carpaților și în sud până la Salonta) zăcea sub stăpânire ungurească în urma „Dictatului de la Viena".

Așa cum se știe, în toamna anului 1944 armata română era angajată în luptele pentru eliberarea ultimei brazde de pământ românesc aflat sub stăpânire străină (Nordul Ardealului).

În această zonă, în septembrie 1944 s-au dat lupte grele pe Aliniamentul Oradea - Salonta - Beiuș - Vașcău - Păuliș. Ungurii doreau o contraofensivă pe Valea Crișului Negru. Divizia română de munte și batalionul I din Regimentul 4 Grăniceri, au primit misiunea să bareze pătrunderea inamicului pe Valea Crișului Negru și a concentrat majoritatea forțelor în raionul Vintere - Șoimi - Beiuș - Salonta. În noaptea de 18/19 septembrie 1944, prin lupte grele, cu mari pierderi în oameni și materiale inamicul a fost respins dincolo de hotarele țării, din zona noastră.

După al doilea Război Mondial, și în Sinteza Mare s-a instaurat puterea comunistă. Prima conducere comunistă instalată avea ca primar un muncitor din Arad, pe numele său, Mercea, care era secondat de unii lideri comuniști din localitate: Ban Teodor, Sereș Teodor, Lascu Teodor, Fărcaș Dan și alții. S-a trecut la prima formă de organizare a agriculturii, pe baze socialiste-întovărașirile agricole. După anul 1950, a început și la Sinteza Mare, munca de lămurire pentru înscrierea în G.A.C. Vrând, nevrând, încet, mentalitatea oamenilor s-a schimbat. Mulți oameni s-au împăcat cu noua situație și dacă până atunci adunau bani să-și cumpere pământ, de acum au început să-și modernizeze locuințele să-și cumpere mobilă, aparate de radio, televizoare, autoturisme și, chiar tractoare.

La 5 august 1964 în Sinteza Mare s-au aprins becurile electrice. Unii, însă, nu s-au împăcat deloc cu statutul de ceapiști și au părăsit comuna definitiv, mutându-se la oraș. Prin contribuția oamenilor în bani și în munca, în localitate au luat naștere mai multe edificii noi: Căminul cultural, Școala, Grădinița de copii, magazinele cooperăției de consum, blocul de locuințe cu 8 apartamente, trotuare, uliți pietruite, repararea bisericilor.

În anul 1987 Sinteza Mare a fost racordată la rețeaua de alimentare cu apă potabilă de la Uzina de Apă din Chișineu Criș.

După revoluția din Decembrie 1989, s-a trecut la organizarea vieții social-economice pe baze capitaliste.

În prezent, toți foștii proprietari de pământ sau urmașii acestora, au reintrat în posesia pământului pe care l-au avut înainte de cooperativizare, iar pământul se lucrează în exclusivitate în sistem privat.

CAP. II: Cadrul natural al comunei Sinteza Mare

Condițiile de relief

Localitățile comunei Sinteza Mare sunt amplasate în zona de câmpie a județului Arad, mai precis Câmpia Crișurilor, cu altitudini joase datorita luncilor râurilor care o traversează. Morfologic, Câmpia Crișurilor cuprinde mai multe trepte de relief ca: luncă, câmpii joase sub 100 m și câmpii înalte peste 100 m. Sinteza Mare se încadrează în zona de câmpie cu înălțime de peste 100 m față de nivelul mării (vatra satului și partea de nord-est a hotarului).

În cadrul localităților comunei întâlnim mai multe subdiviziuni ale câmpiei după cum urmează:

Câmpii înalte (peste 100 m) - Bârnod, Băranțauă, Dâmburi, Trifoște

Câmpii joase (sub 100 m) - Plopiște, Lipiștau, Târsăli, Răticaș, Lunchița, Râtu lui Mondoc, Aeroport

Microrelieful câmpiei cuprinde luncile Crișului Alb și Teuzului. Mai sunt unele suprafețe mlăștinoase (Răticaș, Plopiște, etc.) care, în ultimii ani au fost canalizate. Deasemenea sunt bălți sau ieruri în general secate, precum și veljuri în care se adună apa de ploaie sau din topirea zăpezilor. Unul din aceste veljuri taie vatra satului de la vest la est.

Informații hidrografice

Pe teritoriul comunei există cursuri de apă de suprafață, văi, pâraie ce deversează în Crișul Alb și Teuz ce străbat teritoriul în zona sudică, dinspre sud către nord, localitățile aflându-se în bazinul hidrografic al Crișului Alb.

Apele de suprafață

- a) Cursuri permanente, Crișul Alb. Acesta izvorăște din Munții Bihorului și străbate țara pe o lungime de 250 km, udând depresiunile Brad, Hălmagiu, Gurahonț și Zărand. El drenează suprafață de 1860 km² din Câmpia joasă a Crișurilor afectând și partea de sud-vest a hotarului comunei Sinteza Mare.

Crișul Negru, izvorăște atât din Dealurile Codru Moma cât și din Munții Metaliferi. Străbate o lungime de 350 Km. Udă Depresiunea Beiușului, apoi Câmpia Crișurilor unde primește ca afluent pârâul Teuz. Pe perioada ploilor de primăvară și în timpul topirii zăpezilor acest râu (Crișul Negru) se revarsă chiar și în aval unde este îndiguit

(zona Zerind - Iermata). Atunci când Crișul Negru este umflat de ape se produce fenomenul numit „refulare”, apele afluentului său principal Teuzul, își schimbă cursul în sens invers și se revarsă făcând pagube însemnate în zonele Sinteza Mare, Adea, Mișca. Pentru combaterea acestui fenomen, în zona Sinteza Mare a fost instalată o stație de pompare cu canale colectoare.

Pârâul Teuz, izvorăște din Munții Codru Moma, străbate dealurile piemontane a Codrului, uneori provoacă mari inundații, așa cum am arătat mai sus.

b) Cursuri temporare

Zona studiată, cuprinde cursuri temporare, unele deja canalizate: Botfei, Urviș, Hășmaș, Groșeni, Binișel, Sarteș (la Șepreș). În zona Sinteza Mare o astfel de apă ar fi un braț mort al Crișului Alb, numit Holcriș, care doar temporar este plin cu apă.

Apele subterane

Apele subterane sau pânza freatică variază mult pe suprafețe restrânse, existența lor fiind legată de prezența unor lentile de argilă și de succesiunea neregulată cu structură încrucișată, cu straturi aluvionare, care determină o infiltrare și o circulație neuniformă în straturile pământului.

Nivelul stratului freatic (apa din fântâni) variază între trei și cinci metri, în funcție de înălțimea locului față de nivelul mării în locurile mai joase, apa freatică este la adâncime mai mică iar în cele mai înalte la o adâncime mai mare. Datorită nivelului acestei pânze freatice aproape de suprafața pământului, în perioadele cu multe precipitații apa din fântână crește până aproape la nivelul de suprafață. Acest fenomen produce înmlăștiniri și face imposibil consumul apei pentru populație, ea fiind folosită doar pentru animale și udat în grădini. Apa potabilă a constituit tot timpul o problemă pentru edilii comunei. În trecut ea a fost rezolvată prin fântânile arteziene iar în prezent localitatea Sinteza Mare este racordată la rețeaua de apă curentă a Gospodăriei Comunale Chișineu Criș, în lungime de peste 4 km.

Condițiile de climă

Comuna Sinteza Mare se află în vestul țării, între Dealurile Vestice și Munții Apuseni, fapt care determină un climat central, caracterizat prin climă temperat-continentală, moderată, cu influențe oceanice.

Din punct de vedere al temperaturilor situația se prezintă astfel:

Temperatura medie anuală este de 10,30 C

Temperatura medie a lunii iulie - 22 O C

Temperatura medie a lunii ianuarie - 3 O C

Temperatura medie multianuală -10,8 O C

Temperatura maximă absolută a fost de 40,4 O, în luna iulie 1987

Temperatura minimă absolută a fost de -38,5 O, în luna ianuarie 2003.

În perioada de vegetație care durează circa 250 de zile, temperaturile acumulate de 3002 O peste 00 C și 2627 O peste 5 O C, arată că sunt îndeajuns pentru cultivarea tuturor plantelor inclusiv tutunul care are nevoie de cea mai lungă perioadă de căldură.

Din punct de vedere al activității vânturilor, prin așezarea sa, zona este dominată de activitatea vântului neregulat; vântul de nord, vântul de nord-vest, vântul de vest (austrul) vântul de nord și nord-est (crivățul) are aici, în zonă, o intensitate mai slabă și este mai frecvent iarna, accentuând timpul friguros.

Iarna precipitațiile sunt cele mai scăzute, de 18% iar primăvara de 27%. Anul cel mai ploios a fost 1974 când s-au înregistrat 853 mm. Anul cu cea mai mică cantitate de precipitații a fost 1900, când s-au înregistrat 275 mm în această zonă. Cele mai mari cantități de precipitații lunare s-au înregistrat în iunie 1974, e 168 mm și cele mai mici în sept. 1965, de 0,0 mm.

În ultimii 10-13 ani media zilelor de îngheț a fost de 65 până la 120 de zile anual care arată că zilele călduroase sunt suficiente pentru toate culturile agricole sub suportul longevității perioadei de vegetație.

Brumele din ultimii ani au arătat că, în 8 ani a înghețat între 10-15 aprilie, un an în martie și un an în 8-10 mai, ceea ce demonstrează că plantele pretențioase la căldură pot fi expuse înghețului în aceste luni ale anului, precum și pomii fructiferi. Primul îngheț de toamnă a fost înregistrat în luna septembrie dar majoritatea înghețurilor apar spre sfârșitul lunii octombrie, începutul lunii noiembrie, fapt ce permite cultivarea plantelor cu o perioadă mai lungă de vegetație.

Perioadele de secetă cu mai puțin de 5 mm în zece zile sunt destul de numeroase (cam 10 pe an). Numărul zilelor secetoase este de aproximativ 215 până la 230 pe an. Perioadele cele mai lungi de secetă au durat peste 100 de zile.

Resursele solului și subsolului

Factorii pedogenetici din teritoriu au influențat și determinat geneza și răspândirea solurilor din această zonă.

Solul brun-roșcat de pădure, este solul de baza, care cuprinde cea mai mare parte a teritoriului. El a fost generat de existența pădurilor care se întindeau până la marginea satului, toate parcelele din partea de est, nord-est, au acest sol. Fac excepție lăcoviștele: Plopiște, Lipiștău, Coarda Mare, Coarda Mică, Răticaș, Târsăli.

Solul de lăcoviște sau mlăștinis, cuprinde parcelele: Plopiște, Răticaș Lipiștău, Râțul lui Mondoc, Aeroport, etc.

Solul brun-cenușiu cu fertilitate medie. Este răspândit în partea de sud-est, spre satele Tipar și Chereluș: Bărantauă, Dăspărțat, Hânsă, Dâmburi.

Solul cernoziom levigat (spălat), este tipul de sol cel mai fertil, cuprinzând humus între 2-4% (Bârnod, Trifoişte, Duleul Moaşii).

Culoarea solului este de la alb-gri (sol sărăturat - Plopişte, Sitiuri), până la negru (sol cu humus, fertil - Bărantauă, Bârnod, Trifoişte) predominant fiind însă solul galben-roşcat (de pădure Desamuri, Târsăli, Răticaş, Sâroş, etc).

Textura solului reprezintă proporția în care participă la alcătuirea lui coloizii solului. După textură, în teritoriu, solurile sunt de trei categorii: uşoare (nisipoase, care se lucrează uşor dar sunt sărace în substanțe nutritive) mijlocii (lutoase, sunt cele mai fertile dar se lucrează mai greu) grele (argiloase, se lucrează cu dificultate și produc, în timpul secetei, crăpături adânci și o scoarță foarte groasă, dar cu însușiri chimice bune) Târsăli, Dăspărțât, între diguri.

În raza comunei nu sunt prospectate, studiate, inventariate și nu sunt în exploatare resurse ale subsolului, deși tradițional au fost semnalate la nivelul anilor '50-'60 prin forări accidentale ape subterane cu caracteristici termale și minerale.

Nu se cunoaște compoziția, debitele și nici capacitatea lor și nu sunt înregistrate ca resurse ale subsolului cu implicații în economia regională și națională. Ca urmare, în situația unei posibile exploatare importanța și rezultatele sunt locale. Solurile din teritoriu prezintă o permeabilitate scăzută; rețin mult timp la suprafață apa provenită din ploi și topirea zăpezii, fapt ce creează băltiri pe suprafețe destul de mari.

Evaporarea este rapidă în cazul în care precipitațiile sunt puține și din această cauză, suprafața solului prinde o crustă tare care prezintă multe crăpături caracteristice solurilor cu o textură argilo-lutoasă. În aceste condiții solul se lucrează foarte greu, fie din cauza abundenței apei care împreună cu argila formează o masă cleioasă cu care se încarcă uneltele agricole, fie din cauza secetei, când se formează bulgari greu de spart. Pentru a putea fi lucrat mai ușor se cer obligatoriu arăturile de toamnă (ogor) astfel că prin îngheț și dezgheț, să se fărâmițeze aceste agregate ale solului.

Datorita pânzei freatice aproape de suprafață, între 1 și 3 m și între 3-6 m, durata de viață a pomilor fructiferi este mică: piersic 4-5 ani, cireș 7-9 ani, prun 10-15 ani, măr și păr 10-12 ani.

Flora și fauna

După forma de relief de câmpie înaltă și joasă, după clima temperat-continentală moderată de tranziție, cu influențe oceanice, în care se află Câmpia de Vest, vegetația este de stepă și silvo-stepă.

Vegetația de stepă cuprinde ierburi cu specii caracteristice: lolium perene, festuca, spinul vântului, colilia, coada șoricelului și diferite specii de scaieți, la care se adaugă arbuștii: măceșul și porumbarul (porumbelul).

Arborii caracteristici stepei sunt: salcâmul, plopul, salcia, dudul și nukul. Această subzonă cuprinde mai multe subtipuri: stepă erofilă, mezofilă și halofilă.

Subzona de silvostepă cuprinde arbuști ca: măceșul, gârnița și porumbarul iar ca arbori cuprinde: stejarul cu speciile: gorunul, cedrul, gârnița, ulmul, plopul, salcia (ultimele mai ales în zona Teuzului și a Crișului Alb). Acești arbori, caracteristici stepei, formează și azi o pânză de păduri de șes pe teritoriul nostru fiind cunoscute mai multe trupuri de pădure: Pădurea Adea, Pădurea Plopiște, Pădurea Somoș, Pădurea de salcâmi, etc.

Fauna este formată din animale și păsări caracteristice stepei. Mamifere rozătoare: iepurele, hârciogul, orbetele, popândăul, șoarecele de câmp, etc. Carnivore: dihorul, nevăstuica. Alături de aceste animale caracteristice stepei pădurea mai cuprinde: căprioara, cerbul lopătar, mistrețul și vulpea (rar, în

perioada de iarnă au fost semnalati și lupi care, primăvara, se retrag în zonele de deal și munte.)

Păsările caracteristice zonei sunt: prepelița, potârnichea, fazanul, uliu, coțofana, cioara, grangurul, pupăza, mierla, sticletele, pițigoii, cucul, pitulicea, etc.

În Pădurea Adea a existat o crescătorie de fazani care a constituit până nu demult și un punct de atracție turistic mai ales pentru drumețiile organizate cu elevii școlilor din zonă. Vânatul acestora, precum și a mistreților este o sursă mare de venituri pentru Ocolul Silvic Chișineu Criș, deoarece majoritatea vânătorilor sunt străini (nemți sau austrieci).

De la vânatul mare (mistreți, cerbi lopătari) nu se comercializează decât trofee care sunt evaluate în funcție de dimensiuni.

Fauna acvatică este dominată de diferite specii de pește: crapii, carasul, cleanul, mreana, știuca, plătica, linul, somnul, cicariul, etc. Se găsesc și mamifere acvatice: vidra, nurca și castorul.

Condiții de odihnă și agrement

În general localitățile nu au spații verzi de dimensiuni considerabile și dotări variate pentru agrement amenajate, spațiile verzi sunt de aliniament sau de-a lungul străzilor, completând prospectul stradal.

Reprezentativ pentru localitatea Țipar este parcul situat în centrul satului și care va fi transformat în viitor prin într-un centru civic modern.

Țipar – parcul de agrement

Pe teritoriul comunei Sinteia Mare nu există momentan un sistem turistic bine dezvoltat, dar comuna are un mare potențial de a se dezvolta în această direcție, teritoriul fiind "între ape" cu bălți naturale, trasee de râuri și văi, păduri de foioase, asigurându-se premisele amenajărilor agroturistice, cu funcțiune complementară piscicultura și pescuitul sportiv.

În localitatea Adea se află spațiu de agrement destinat turiștilor de week-end, pe teritoriul căruia se află un lac amenajat pentru pescuitul sportiv.

Spațiul de agrement de la Adea

De asemenea, în apropiere se află renumita pădure de la Adea, un alt obiectiv turistic și de agrement ce se întinde pe 925 de hectare, cu variații forestiere diverse, declarată rezervație de vânătoare, care adăpostește fosta Fazanerie și o Casă de vânătoare renumită ca reședință de vânătoare a familiei Ceaușescu, momentan închisă

Potențialul cinegetic al zonei este remarcabil cuprinzând o varietate mare de specii (fazani, iepuri, capriori, caprioare, mistreți, vulpi, lupi).

Spațiul fostei fazanerii din Adea

Fosta Casă de vânătoare de la Adea

Arealele amintite, situate în apropierea Crișului Alb, sunt renumite, fiecare în parte, pentru un anumit tip de vânat: Adea pentru fazani, respectiv zona Socodorului pentru cerbi lopătari.

Pădurile Adea și Socodor fac parte din Ocolul Silvic Chișineu-Criș. Peste 100 hectare de pădure și 10 000 de hectare de câmpie reprezenta terenul de vânătoare, rezervat special pentru Nicolae Ceaușescu.

Pădurea de la Adea

Atât pentru cerbi lopătari, cât și pentru fazani, perioada propice de vânatoare este toamna, începând cu luna septembrie-octombrie.

Conform silvicultorilor, la Adea, până în urmă cu câțiva ani, era una dintre cele mai bogate rezervații de fazani din acea parte a țării. În 2006, existau peste 10.000 de exemplare.

Angajații Ocolului Silvic își aduc aminte cum încă cu circa o lună de zile înainte de a începe campania de vânatoare a lui Ceaușescu, reprezentanți ai Ministerului Silvic din București se deplasau personal în locația respectivă pentru a organiza întreaga derulare a evenimentului. Practic, era prelucrată „la rece” întreaga conducere operativă a Direcției Silvice Arad, în speță a celor ce se ocupau de sectorul vânatoare din zona Chișineu-Criș. Cei cu vechime mai mare în câmpul muncii știau clar faptul că totul trebuia să se desfășoare fără cusur.

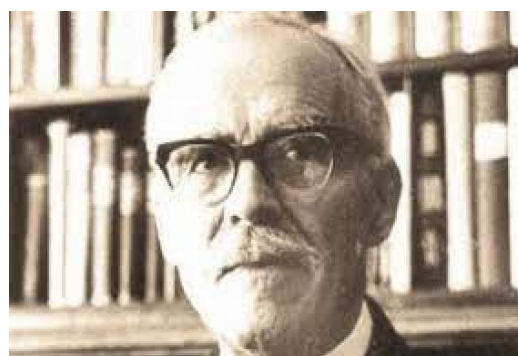

Biserica reformată din Adea

În centrul localității Adea se ridică biserica reformată, construită în jurul anului 1730. Această biserică dispune de câteva obiecte de valoare artistică și istorică.

Tot în localitatea Adea se găsește casa memorială a reputatului poet și scriitor maghiar din România, Olosz Lajos, a cărui viață și activitate literară au fost strâns legate și de Banat.

Adept al versului liber, el s-a numărat printre poeții de frunte ai liricii maghiare din România, făcând parte și din puternica grupare literară „Erdélyi Helikon”.

Casa memorială Olosz Lajos din Adea

În pădurea Adea se afla monumentul istoric Biseriçuța romano-catolică (Capela Comemorativă) ridicată în amintirea Arhiducelui Ladislau de Habsburg, accidentat mortal în timpul unei partide de vânătoare în pădure.

În urmă cu exact 114 ani, la 2 septembrie 1895, arhiducele Lászlo din familia Habsburg-Lotharingia suferă aici un accident în timpul unei vânători.

La câteva zile după accident moare și în amintirea lui se ridică această capelă, pe locul nefericitului eveniment, în amintirea unui om, despre care se spune că l-a caracterizat

o religiozitate profundă și un caracter cu adevărat nobil.

Se spune despre el, că cei ce l-au cunoscut, l-au îndrăgit foarte mult, deoarece "a respectat și a prețuit pe omul simplu". Așa cum l-a prețuit și pe Dumnezeu, cu care a trăit într-o relație strânsă.

Memoria acestui om o evocă această capelă, în acest loc liniștit și binecuvântat de Dumnezeu.

CAP. III: Evaluarea condiției Mediului Înconjurător

Surse de poluare

În comuna Sinteia Mare nu există surse de poluare majoră datorită lipsei unei activități industriale care să le genereze, efectul de degradare al factorilor de mediu se manifestă printr-o poluare difuză generală de surse dispersate la nivel de comună. Surse de poluare sunt reprezentate de:

Fermele foste COMTIM – respectiv Smithfield , 2 amplasamente ce comasează un efectiv de cca. 8000 capete de porci.

Fermele zootehnice de pe teritoriul administrativ.

Ferme particulare de creștere a vacilor

Lipsa sistemului de canalizare a apelor uzate menajere pe întreg teritoriul, în condițiile în care există sistem centralizat de alimentare cu apă.

Folosirea latrinelor și a puțurilor absorbante (pristere) neizolate față de sol și pânzele freatice în gospodării, cu efecte în acumularea de substanțe organice în apa freatică de mică adâncime și în sol.

În urma studiilor hidrogeologice făcute s-a specificat că sursa acviferă din care se captează nu corespunde întru totul cerințelor de consum, în timp, fiind necesară transformarea uzinei de apă de la Chișineu Criș prin completarea sursei de apă printr-un foraj de adâncime (~100m), și tratarea corespunzătoare

Calitatea factorilor de mediu

Apropierea de orașul Chișineu Criș duce la influențarea calității apei, aerului, solului, vegetației de către activitățile cu repercursiuni majore asupra factorilor de mediu, atunci când acestea se produc, existând repercursiuni în timp. Agenția de protecție a mediului nu are actualmente în monitorizare puncte sau zone din teritoriul comunei Sinteia Mare, considerându-se ca prin funcționarea unităților autorizate din punct de vedere al protecției mediului, nu se depășesc limitele admise pentru diferiți indicatori. Comuna nu face excepție fata de marea majoritate a localităților din județ. Totuși, prezenta vegetației înalte, a zonelor plantate cu arbori în suprafața mai mare are efecte în filtrarea și îmbogățirea aerului, recirculării substanțelor poluante prin acumulare din sol, circuitului apei.

CAP. IV: Cadrul Social - Cultural

Aspecte demografice

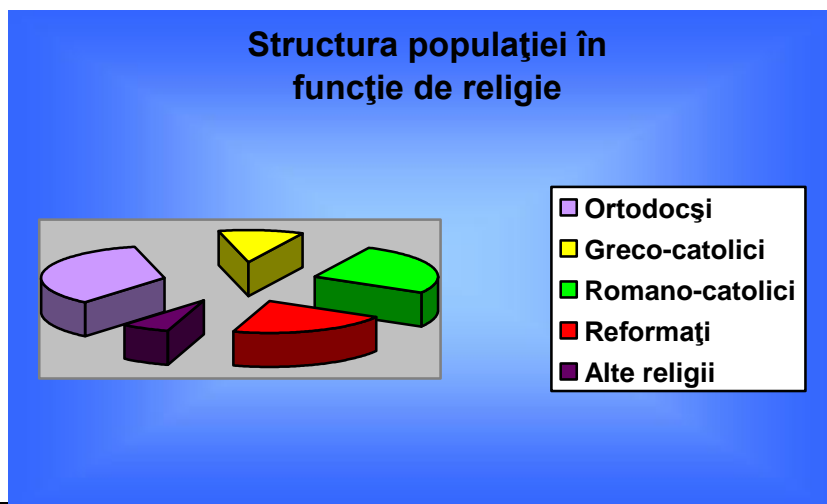
Societatea omenească din Sinteza Mare, a evoluat și s-a dezvoltat în condițiile ocupației austro-ungare și (parțial) turcești, în aceste condiții nu numai că cu fost îngrădite multe din drepturile românilor, dar, s-a încercat, prin mai multe mijloace, ștergerea din conștiința românilor a ideii de neam, de națiune, tocmai cu scopul de a-i putea mai bine domina. Se cunoaște din istorie ca, în imperiu, pe lângă austrieci și unguri mai trăiau sârbi, croați, slovaci, nemți, români.

Populația comunei Sinteza Mare, după ultimele analize, se prezintă astfel:

Populația (* conform ultimelor date statistice)	Nr. locuitori
Orașul/ Comuna	3840 - 3811
Satul Sinteza Mare	1263-1253
Satul Adea	1091-1087
Satul Tipar	1486-1471
Structură etnică	
români	1861-1854
maghiari	1456 -1446
slovaci	248 - 247
germani	59 - 58
rromi	216 - 206

Din punct de vedere al repartizării populației pe religii situația se prezintă astfel:

- 1299 Ortodocsi
- 967 romano catolici
- 409 greco catolici
- 791 reformati
- 235 altele

Comparând anii prezentați mai sus, se poate constata că populația localității Sinteia Mare, a avut fluctuații în plus-minus de-a lungul a numai 43 de ani cel mai mic număr de locuitori fiind înregistrat în anul 1880 (1383 locuitori).

Acestor fapte se datorează, în primul rând, calamităților naturale (holera) care, în anul 1873 a secerat nu mai puțin de 355 de vieți din Sinteia Mare. Au trebuit să treacă aproape 30 de ani pentru ca populația să se refacă, astfel că, abia în anul 1900, va ajunge aproape de nivelul precedent epidemiei de holera: 1807 locuitori în anul 1867 și 1897 locuitori în anul 1900.

Asistența medicală

Unitatea de asistență medicală funcționează într-un local relativ nou, construit prin anii '60 care după privatizare a fost complet renovat și modernizat. Funcționează cu orar zilnic, de 8 ore, în care sunt incluse și orele de deplasare în teren (la bolnavi acasă).

În prezent, medicul de circă din Sinteia Mare, nu mai are atribuțiuni în satele aparținătoare, Adea și Tipar, fiecare având medicul lor.

Cabinet medical Sinteia Mare

Până prin anii 70, deplasările medicilor în satele aparținătoare se făcea cu șareta sau cu docarul, dispensarul fiind dotat în acest sens cu un cal și un îngrijitor.

Cabinet medical Țipari

Cabinet medical Adea

Aspecte educaționale, culturale și spirituale

Aspecte educaționale

Prima școală constituită în Sinteza Mare, datează din anul 1866 și era cunoscută sub denumirea de „școala de velj”, pe locul unde este azi clădirea căminului cultural. Școala avea caracter confesional-ortodox și a fost construită prin aprobarea Episcopiei Aradului, ctitorul și primul dascăl al acestei școli a fost preotul paroh Nicolae Albici.

În anul 1853, când a luat ființă în Sinteza Mare cultul religios greco-catolic, copiii de această confesiune religioasă nu aveau o școală proprie. Nici enoriașii nu aveau biserică.

Ei țineau slujbele religioase tot a doua duminică, în biserica ortodoxă. Între timp, în Sinteza Mare se mai construiește un local de școală, lângă biserica ortodoxă, tot de rit confesional ortodox, cunoscută sub numele de „Școala lui Podrumaru”.

Conform mărturisirilor scrise ale fostului preot paroh greco-catolic, Ciul Mihaiu, această clădire de școală a fost „răscumpărata” de biserica greco-catolică din comună, în anul 1884, și plătită cu 360 florini (v.a.) dar, tranzacția „nu a fost trecută în registrul C.F.”

Școala generală clasele I-IIIIV Sinteia Mare

Școlarizarea copiilor începea la vârsta de 6 ani și se termina la 12 ani, deci, 6 clase. Frecvența era foarte slabă datorită faptului că părinții opreau copiii la muncile agricole.

Copiii care doreau sau aveau posibilități materiale să urmeze liceul, trebuiau să se înscrie la gimnaziu la oraș, după care să urmeze liceul.

Gimnaziul la școlile din mediul rural s-a înființat după reforma învățământului din anul 1948.

Până atunci toți care doreau să devină absolvenți de liceu erau obligați să facă școală la oraș timp de 8 ani. În Arad liceele s-au înființat în anul 1919, după Revoluție și Unirea Transilvaniei cu România.

Funcționau la început, două licee teoretice: „Liceul Moise Nicoară” - pentru băieți și „Liceul Elena Ghiba Birta” - pentru fete. După 1938 au apărut și liceele industriale și de meserii: Liceu comercial, Liceul Industrial „Iuliu Maniu”, „Școala de Arte și Meserii”, etc. După Reforma învățământului din 1948, când și la Sinteia Mare a luat ființă ciclul gimnazial, foarte mulți tineri au urmat licee (școli medii), școli profesionale sau facultăți.

Sală de sport în localitatea Sinteia Mare

În prezent în localitatea Sinteia Mare există o sală de sport modernă dată în folosință în anul 2008 și construită din fonduri de Guvernul României prin Ministerul Dezvoltării și Lucrărilor Publice, având cofinanțare de la bugetul local

La ora actuală situația învățământului din comuna Sinteia Mare se prezintă astfel:

Grădiniță/Școală primară/gimnazială/ Licee/Școală de meserii	Nr. Cadre didactice	Nr. elevi
Gradinita Sinteia Mare	3	48
Gradinita Adea	3	39
Gradinita Tipar	2	52
Scoala gimnaziala SINTAE MARE	4 învățători. 7 profesori	145
Scoala gimnaziala ADEA	5 învățători. 8 profesori	125
Scoala gimnaziala TIPAR	5 învățători. 7 profesori	148

Școala generală clasele I-IV și V-VIII din Țipar

Școala generală și grădinița din Adea

Grădinița din Sinteza Mare

Grădinița de copii din Sinteza Mare a luat ființă după anul 1924. La început, grădinița a funcționat în locul situat lângă fosta școală din Velj, lângă actualul cămin cultural.

De menționat faptul că în cadrul grădiniței de copii au funcționat întotdeauna două educatoare cu două grupe.

A doua grupă a funcționat în locul fostei școli de stat, până în anul 1975, când a fost dată în folosință noua grădiniță de copii.

În prezent în asigurarea unor condiții de ordin estetic și material, grădinița este sprijinită și de părinții copiilor cât și de unii patroni din localitate care fac donații pentru grădiniță.

Grădinița din Țipar

Aspecte culturale

Societatea omenească din Sinteia Mare, a evoluat și s-a dezvoltat în condițiile ocupației austro-ungare și turcești, în aceste condiții nu numai că au fost îngredite multe din drepturile românilor, dar, s-a încercat, prin mai multe mijloace, ștergerea din conștiința românilor a ideii de neam, de națiune, tocmai cu scopul de a-i putea mai bine domina.

Dar, nici presiunile la care au fost supuși românii din Ardeal, nici influențele străine, nimic nu i-a putut schimba pe români; obiceiuri și datini se păstrează încă de pe vremea dacilor. Asemeni majorității localităților din această zonă, cadrul cultural se referă la portul popular, la folclorul și la datinile și obiceiurile locuitorilor comunei.

Tradiții și obiceiuri:

1. Nunta - La Sinteia Mare, o nuntă țărănească se desfășoară, în linii mari, cam în același mod că și o nuntă de la țară din orice parte a României.

2. Alaiul este condus de un om numit vornic (gudă), cel mai bun de gură din sat. Urmează mireasa însoțită de naș, mirele însoțit de nașă, și alaiul nunții condus din spate de lăutari.

Pe drumul de acasă până la biserică, taraful cântă iar unii nuntași, mai tineri, sau mai focoși, joacă din mers. Femeile uiuiesc strigături, în funcție de conjunctură:

Urmează cununia religioasă, după care nunta se desfășura la casa mirelui, într-un fel de cort, numit șatră. La masă, pentru început, se serveau aperitivele, de obicei mezeluri de casă și răchie. Pe la ora 10 se servește „zama” urmată de fripturi de porc și de găină. După mâncare se servesc prăjiturile și torturile, pregătite în exclusivitate de casă. La ora 12 noaptea se „cinstește mireasa” (se strigă darurile de nuntă). În trecut, darurile nu se dădeau în bani, ci în obiecte de uz casnic sau îmbrăcăminte. După strigarea darurilor „se juca mireasa pe bani”. În acest fel tinerii însurăței își mai adunau ceva bani. Deasemenea, tot un mijloc de a mai scoate bani era: „furatul papucului miresei”. Aici, lucrurile erau ceva mai complicate, deoarece în aceasta situație era „torturat” nașul, care trebuia să răscumpere papucul contra unei sume de bani, care, de multe ori era destul de piperată. Dimineața se serveau culcușele (sarmale) sau tocana. În timpul jocului se improvizau strigături sau iuituri, aluzive, sub formă de glumă, la adresa miresei.

2. În mormântarea - oficierea în mormântării este făcută, în funcție de apartenența religioasă a mortului. În localitate și nici în zonă, nu există obiceiul „bocitoarelor de meserie”. În Sinteza Mare, bocetul se numește „văietat” după mort. Nu se văietă decât femeile, de obicei apropiate familiei mortului: neamuri, vecinii, prieteni. Văietările sunt producțiuni populare de conjunctură, compuse pe loc, în funcție de situația bocitoarei sau de relațiile cu familia mortului.

După înmormântare se face pomană, unde se dau colaci, răchie. În trecut se servea clisa și brânza care mai târziu s-a transformat în mezeluri și brânză. La șase săptămâni de la înmormântare se face parastasul (pomenirea de șase săptămâni). Aici nu participă, decât invitații. Parastasul se face la biserică, după Liturghie. Se aduc colaci mari (pausuri) care rămân preotului și cantorilor. De asemenea se duc colaci mici care, după ce sunt sfințiți se împart celor prezenți în biserică.

3. Obiceiuri laice.

Hora țărănească (higheahea) nu se mai păstrează. De obicei, era organizată de un proprietar de birt. În Sinteza Mare higheghea se ținea la Hupa sau la Căuaciu. Nu se percepea taxă de intrare, birtașul era mulțumit cu faptul că-și vindea marfa. El angaja și hididișii.

Recrutarea: în trecut, acest moment din viața tinerilor era sărbătorit, an de an. Recruții se adunau pe rând la casele părintești unde petreceau cu hididiși pentru a uita de zilele grele ce-i așteptau ca „răgute” (recruți).

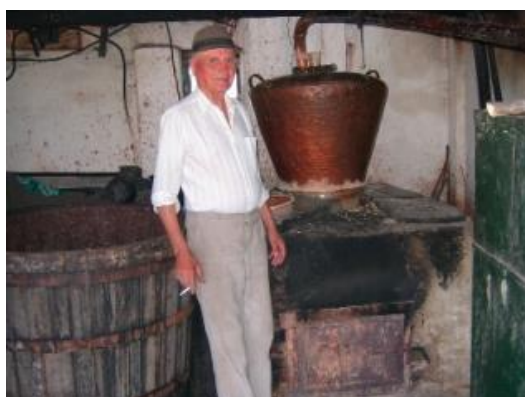
Obiceiuri religioase

Sfințitul holdelor (ieșirea în țarină) - este un obicei vechi, o perioadă fiind interzis, dar care, a revenit în tradiția creștină. Aceste ieșiri se făceau cu alai bisericesc (preot, cantori, prapori, etc), de obicei a doua zi de Paști sau de Rusalii. Începând din anul 1926, din cauza grindinii (piatră) întreaga recoltă fost distrusă. Locuitorii din Sinteza Mare „au prins” (au jurat) ca în fiecare an, în miercurea după Pești sau Rusalii „să se țină de piatră”. În localitate aceste zile sunt zile de sărbătoare, nimeni nu lucrează și se iese la sfințirea țarinii.

Colindatul (sau corindatul) - se face în seara Ajunului de Crăciun. Pe lângă colindele tradiționale: „O, ce veste minunată”, „Trei păstori”, „Sus la poarta raiului”, etc. în ultimii ani, se simte influența folclorului maramureșan probabil, prin răspândirea lui prin renumitul rapsod Ștefan Hrușcă, dar și datorită imigrării unui număr mare de familii din Maramureș în localitatea Sinteza Mare. Pentru colindele cântate, copii primesc colaci, mere și nuci.â

Fiertul țuicii

Cum Bachus a ținut morțiș să-și impună personalitatea și printre țărani noștri încă din cele mai vechi timpuri – fenomenul fiind la fel de popular în toate țările centrale și nord-europene - țuica a devenit sub spectrul inepuizabilului nostru tezaur folcloric

Deși cazanul de țuică e cea mai sofisticată mașină de abur zămislită de ingineria noastră populară, acesta e pe cale de dispariție.

Și asta pentru că Uniunea Europeană, sau „monopolul multinaționalelor în dauna noastră” distruge tradițiile.

Cu toate acestea, țăranii sunt obișnuiți să producă licoarea fără a da socoteală nimănui. Medicament sau nu, țuica a rămas una dintre „averile neamului nostru, indiferent de ce încearcă alții să spună și să facă”. Mai mult, țuica naturală s-a păstrat până în zilele noastre ca o monedă de schimb între localnici.

Producția de Boia de ardei – renumită în Sinteza Mare

Boiaua de ardei este renumită în această zonă aflată în apropierea graniței cu Ungaria.

Localnicii culeg toamna ardeii special cultivați pentru obținerea acestui condiment și îi înșiră pe sfori la streășina caselor sau „gangurilor” pentru a se usca.

După procesul de uscare aceștia se macină fin și se obține o pudră aromată care poate fi

dulce sau iute depinde de soiul de ardei care a fost măcinat.

Materia primă pentru Boiaua de ardei

Căminul cultural:

Căminul cultural din Sinteza Mare a funcționat la început într-un grajd, amenajat cu scenă și câteva scaune, pe locul unde se află grădina actualei case cu numărul 271, fostă proprietate a lui Cicar Simion (Hortop).

Cămin Cultural - Sinteza Mare

La început era folosită ca loc pentru „higheghe”, iarna, fiindcă vara „higheghea se ținea la birt la Hupă și ulterior la birtul cooperăției, de lângă Hupa, clădire care azi nu mai există.

Căminul Cultural din Țipari.

După anii '50 tinerii au început să fie mobilizați la activitățile culturale de amatori, astfel, s-a constituit o formație de fluierași condusă de Hodre Ioan, o formație corală condusă de învățătorul Micula Pavel, precum și o formație de dansuri condusă de Brândaș Gheorghe.

Astăzi mai funcționează în cadrul Căminului cultural ansamblul de jocuri populare Sinteia Mare.

Căminul Cultural din Adea

Biblioteca comunală:

A fost înființată în anul 1972, odată cu darea în folosință a noului local al căminului cultural, unde funcționează și în prezent.

La început a dispus de peste 11.000 de volume, dar neexistând preocupare pentru restituirea cărților împrumutate, numărul acestora a devenit an de an mai mic. După 1989 s-au primit foarte puține cărți noi.

În prezent biblioteca mai dispune de aproximativ 5000 de cărți și funcționează cu un post de bibliotecară cu normă întreagă, cu orar de 8 ore, zilnic, timp de 5 zile pe săptămână.

Fondul de carte este alcătuit din literatură beletristică autohtonă în cea mai mare parte, literatură universală, literatură de specialitate: didactică, agricultură, comerț, literatura jurnalistică, etc.

Aspecte spirituale

➤ Biserica Ortodoxă

Biserica română ortodoxă de rit oriental este cel mai vechi așezământ religios din Sinteia Mare. Prima biserică ortodoxă este atestată documentar în anul 1338, la numai

un an după prima atestare documentară de existența a localității Sinteia (1337).

Lăcașul de cult a fost construit din lemn pe locul unde este azi grădina bisericii ortodoxe actuale. Biserica este pomenită într-un document datat din 20 august 1338, în care se arată existența unei biserici din lemn, pe moșia Sinteia, din comitatul Zărandului. Hramul bisericii era fericitul Briciu Mărturisitorul, deci numele constructorului.

În ultimii ani au fost făcute săpături și s-a stabilit exact locul pe care a fost construită bisericuța.

Biserica ortodoxă Sinteia Mare

S-a constatat că avea fundația din cărămidă, care, probabil, a fost folosită la construirea actualei biserici.

Biserica ortodoxă din Sinteia Mare cu hramul „Nașterea Sf. Ioan Botezătorul”, a fost terminată în anul 1899 de către preotul protopop Dr. Ioan Trăilescu, protopop de Chișineu Criș, împreună cu preoții parohi Mihuț Dimitrie și Ardelean Gheorghe.

Planul de construcție a fost aprobat de Episcopia Aradului, iar lucrările au fost executate de o firmă din Chișineu Criș, sub conducerea inginerului Paul Roznaș.

Planul bisericii este cel cunoscut în părțile noastre, în formă de corabie. Toată diferența de bani necesară peste, ce avea biserică, a fost suportată de credincioșii ortodocși.

De asemenea, a fost asigurată toată munca necalificată cu brațele și cu carul. Clopotele bisericii au fost turnate în anul 1913 de către firma „Novotny” din Timișoara. Picturile și iconostasul au fost efectuate abia în anul 1948 sub pastoratul preotului Leucean Aurel.

Biserica a fost pictată în anul 1950, în tempera și frescă, de către pictorul Cornel Cenan, din Cluj. Actul sfințirii a avut loc la 15 octombrie 1950 de către Prea Sfințitul Episcop, Dr. Andrei Magieru, al Aradului.

În prezent, biserica ortodoxă din Sinteza Mare, nu este doar un edificiu de artă ci și o bijuterie între celelalte edificii din localitate. La biserica ortodoxă din Sinteza Mare a existat o tradiție în activitatea corală.

În anul 1930 se înființează un cor mixt pe patru voci, condus de învățătorului Micula Pavel, cor ce purta numele de „Asociația Sf. Gheorghe” și care peste 10 ani a fost destrămat, prin izbucnirea celui de-al doilea Război Mondial.

În anii 1946-1949, în Sinteza Mare ființează un cor mixt pe patru voci care concertează atât în biserici cât și cu ocazia unor sărbători.

Corul e fost condus de studentul în drept Virgil Podrumaru, fiul învățătorului Coriolan Podrumaru, originar din Macea.

Din anul 1943 se reia activitatea corului mixt bisericesc format din oameni mai în vârstă, condus de înv. Brândaș Gheorghe, care funcționează până în anul 1949. În 1958 se reînființează corul mixt condus de Tudor Anton, care în ziua de Crăciun a anului 1958, prezintă primul concert de colinzi.

Grija față de tineri în Episcopia Aradului se concretizează în momentul de față și prin darea în folosință a Centrului Comunitar Sf. Stelian – Ocrotitorul copiilor - din Sinteza Mare, jud Arad.

Acest Centru a fost amenajat în urma realizării Proiectului 3 C. Comunitate – Comuniune – Competență, printr-un parteneriat între Fundația Renincoor Open Hand, Episcopia Aradului, Agenția Județeană pentru Ocuparea Forței de Muncă Arad și cu acordul Inspectoratului Școlar al Județului Arad.

Întreaga lucrare a fost dusă la îndeplinire prin contribuția financiară și materială a

Fundației ALCOA – SUA, a Episcopiei Aradului, a Fundației Renincoor Open Hand Arad, a Școlii Generale, Primăriei și Parohiei din Sinteza Mare.

În noul obiectiv al comunității locale, tinerii vor avea posibilitatea să-și petreacă o parte a timpului liber într-o atmosferă decentă, prin prezența preotului paroh, a cadrelor didactice, a personalului specializat din Primărie și a voluntarilor, urmărindu-se și rezolvarea altor probleme de natură socială cu care se confruntă tinerii - reducerea comportamentelor lor disfuncționale (comportament agresiv, tendințe de marginalizare și excluziune socială, comportament deviant, risc social ridicat, conduită riscantă pentru sănătate).

Un lucru este însă sigur, în anul 1835 Adea era deja o localitate ungurească. Cu timpul s-au stabilit și români ortodocși.

Încă de la înființarea Coloniei Adea, credincioșii au nutrit speranța că vor reuși să ridice o biserică, însă acest lucru nu a fost posibil din cauza numărului mic de credincioși și a slabei posibilități financiare ale acestora.

În anul 2007 însă, Timis Emil Vasile cu familia din Arad s-a hotărât să ctorească aici o biserică, astfel că în același an împreună cu preotul paroh Daniel Dumitru au început demersurile în acest sens: obținerea terenului, proiectul bisericii, autorizația de construcție.

În anul 2008 s-a turnat fundația bisericii, iar la începutul anului 2009 s-a adus lemnul

necesar construcției bisericii aceasta fiind de lemn. În data de 31 mai anul 2009 I.P.S. Parinte Arhiepiscop Dr. Timotei Sevcicu a săvârșit slujba de punere a pietrei de temelie pentru noul lacas, iar luna următoare s-a început construcția bisericii, de către o echipă de meșteri din Maramureș.

Biserica greco-catolică

Biserica greco-catolică din Sinteza Mare a luat ființă în anul 1859 odată cu trecerea preotului ortodox Bistran Nicolae la catolicism ca urmare a unor neînțelegeri pe care acesta le-a avut cu Episcopia Ortodoxă din Arad. Odată cu trecerea lui la catolicism au trecut și mai toți locuitorii comunei cu excepția a 16-20 de familii.

La început, greco-catolicii nu aveau biserică proprie, țineau slujbele tot a doua duminică în biserica ortodoxă.

Doreau să ia biserica ortodoxă, dar, nesuccesându-le, biserica rămâne a ortodocșilor, care se sporesc în așa număr că până la 1864 se află 50 de familii de ortodocși, iar uniții își fac capela din școală.

În anul 1873 sub pastoratul preotului Neș Moise a început construcția actualei biserici, care a fost terminată în 1874.

Sub pastoratul preotului Munteanu Petru a fost sfințită noua biserică, jude comunal fiind Toda Simion iar notar, Popa Teodor.

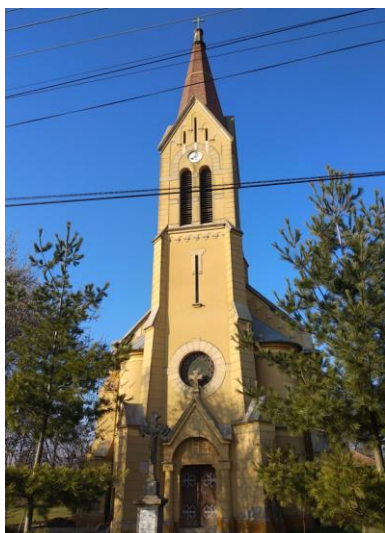
În anul 1894 s-a construit iconostasul, clopotele fiind turnate de firma „Novotny” din Timișoara.

Așa după cum este cunoscut, în perioada 1948-1990 în România a fost interzis cultul creștin greco-catolic, deci și în Sinteza Mare, cele două biserici au ființat ca biserici ortodoxe, unde, serviciul religios se făcea pe rând, când în una când în alta, iar reparațiile și întreținerile s-au făcut deopotrivă la ambele biserici.

În anul 1998 a venit la conducerea bisericii greco-catolice actualul preot paroh Ciuban Dănuț, originar din Vișeu de Sus - Maramureș.

Biserica greco-catolică Sinteza-Mare

Biserica romano-catolică din Țipar

Capela reformata Tipari

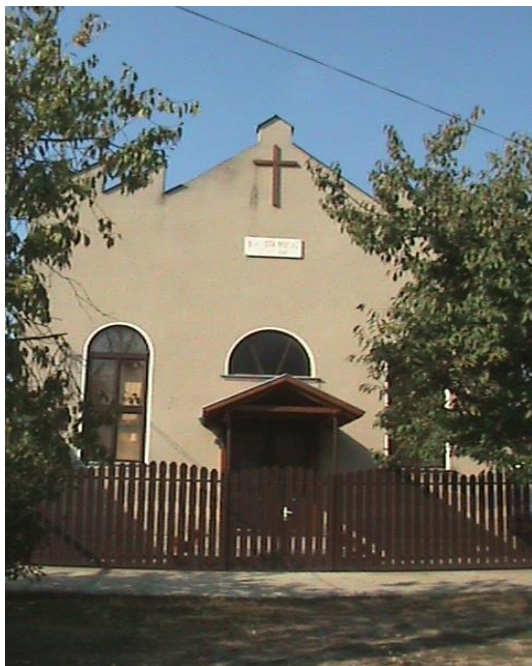
Biserica Baptistă

Credința baptistă a ajuns în Sinteza Mare prin misionari veniți din Comitatul Biharia și cel al Aradului. Primul misionar a fost Anton Novak, credincios baptist venit din Viena, în 1871. În Comitatul Arad credința baptistă a fost adusă de Mihai Brumar, care s-a stabilit în Curtici, în anul 1887.

Biserica Baptistă din Sinteza Mare

Prima atestare documentară a existenței cultului baptist din Sinteza Mare datează din anul 1896. Primul botez s-a făcut în anul 1900, fiind botezate 8 persoane. Casa veche de rugăciune s-a construit în anul 1910 iar actuala Casă de Rugăciune a fost terminată în anul 2004, inaugurarea având loc la data de 30 mai, sărbătoare la care, pe lângă credincioșii bapțiști din localitate și din localitățile învecinate, au participat și credincioși din toate cultele și religiile din Sinteza Mare și nu numai.

În prezent biserica numără 40 de credincioși.

Biserica Baptistă din Adea

➤ **Biserica Adventistă de ziua a 7-a**

A luat ființă în anul 1844, având în componență 4 familii. Funcționează într-o fostă casă de locuit, amenajată ca biserică. De la Revoluția din Decembrie 1989 au fost botezați 10 credincioși trecuți de la ortodocși și greco-catolici. În prezent sunt 10 familii (40 suflete).

Biserica Adventistă de ziua a 7 a - sediul vechi

***Biserica Adventistă de ziua a 7 a
sediul nou***

CAP. V: Cadrul economic

Situația economică din agricultură și zootehnie

Din cele mai vechi timpuri ocupația de bază a țăranilor din Sinteia Mare a fost agricultura și creșterea animalelor. În urma celor două războaie mondiale s-au făcut și la Sinteia Mare împrumutări, mai ales veteranilor de război. Mulți însă n-aveau animale cu care ea lucreze pământul, și l-au vândut, în felul acesta au reapărut pălmașii, iar câțiva, care aveau posibilități materiale mai bune, au cumpărat pământ și s-au îmbogățit.

În economia comunei principala ramură era și este încă, agricultura și creșterea animalelor. Pământul era lucrat în totalitate cu ajutorul animalelor: boi și cai. Înainte de 1940 în Sinteia Mare erau:

- 800 de boi
- 800 de cai
- peste 500 de taurine

Mai erau 14 turme de oi cu câte 200-300 de oi în fiecare, precum și 3-4 „ciurhe” de porci. Mijlocul cel mai la îndemână pentru a realiza venituri bănești era creșterea animalelor. În Sinteia Mare se lucra mai mult cu boii. Erau boi din rasa Siementhal, rasa ce a fost introdusă în zonă de arhiducele Iosif de Habsburg, în timpul dualismului austro-ungar. Rasa s-a păstrat până la colectivizare, după care a dispărut.

Numărul animalelor de muncă a scăzut drastic (la mai mult de jumătate) în perioada celor două războaie mondiale, din cauza rechizițiilor și a concentrărilor.

Seceratul grâului se făcea în exclusivitate manual, cu coasele.

Bărbații tăiau cu coasele iar femeile făceau mănunchi pe care îi așezau în snopi, puși pe legători. După terminarea secerișului urma căratul la „arie” - locul unde era dusă batoza. Căratul la arie se făcea cu „cociile”. Fiecare gospodar știa câte cocii de grâu are de cărat, după numărul crucilor sau al călcâielor. După căratul la arie și făcutul stogurilor urma treeratul sau „călcatul”.

Batozele, sau „mașinile de călcat” erau acționate, la început, în exclusivitate de mașini cu aburi numite „cazane de călcat”. Treieratul cu batozele a durat până târziu, cam până în a doua jumătate a secolului XX, când au apărut combinele.

Cooperativizarea forțată a adus un nou val de depopulare a satelor. În Sinteza Mare, primul nucleu de cooperativizare (G.A.C.) a luat ființă în anul 1954 cu un număr rmai mic de membri. Treptat însă toți au fost obligați să se înscrie în C.A.P, astfel că, în 1962, când a fost declarată încheierea cooperativizării agriculturii pe întreaga țară, și la Sinteza Mare acest proces era încheiat.

Retrocedarea pământului cooperativizat s-a făcut de către o comisie comunală constituită după Revoluția din Decembrie 1989. S-au acordat titluri de proprietate tuturor locuitorilor care au fost înregistrați cu pământ predat la C.A.P, în suprafață totală de 5525,82 ha, rămânând la dispoziția comisiei comunale o suprafață de 31,64 ha, care nu a fost revendicat.

În ultimii ani, culturile tehnice: in pentru ulei, cânepă pentru fuior, soia, sfeclă de zahăr, tutun nu prea s-au cultivat din cauză că oamenii nu au cui să le vândă. Se cultivă în schimb pe scară largă floarea soarelui, care, predată fabricilor de ulei, aduce venituri destul de bune. Iată situația actuală în ceea ce privește suprafețele de teren clasificate în funcție de destinațiile lor:

Suprafață totală	Ha / suprafață
- în intravilan	539,24
- în extravilan	10889,24
Suprafață pădure totală	
- pădure proprietate	964
- pădurea statului	941
- pădurea satului	23
- pășuni	1294
- fânețe	175,40
- arabil	7809
- vii și pepiniere viticole	
- livezi și pepiniere pomicole	
- păduri și alte terenuri cu vegetație forestieră	
- lacuri	
- ștrand	
- peșteri	
- ape și bălți	305
- alte suprafețe	

Pe raza comunei Sinteia Mare creșterea animalelor se face în sistemul fermelor de vaci și de porci. Există două mari unități de creștere a porcilor aparținând concernului Smitfield, care însumează circa 8000 de capete. Fermele de vaci nu depășesc 60 de capete.

CAP. VI: Infrastructura

Infrastructura de utilități

Teritoriul administrativ - cu suprafața totală de 11348 ha al comunei Sinteia Mare cuprinde trei localități componente: Sinteia Mare, Adea și Țipar.

Teritoriul este caracterizat prin așezări compacte datorită așezării acestuia într-o zonă cu rare accidentări de teren, cu loturi cuprinse între 500 mp și 1200-1500 mp pentru gospodării ce au zona locuinței și anexe gospodărești și zona grădinei de legume de pe lângă locuința cuprinsă în lot.

Aspectul localităților este de tip adunat, fiecare sat având o zonă centrală proprie ce comasează clădirile cu funcțiune de utilitate publică: bisericile, școlile, parcul, poșta, primăria, dispensarul, baruri, brutăria, magazine, unitățile de producție agricolă sau de prelucrare fiind de regulă în afara vetrei satului. Trama stradală de tip ortogonal se întrepătrunde cu aspectul serpuit al străzilor ce urmăresc văile din vetrele satelor, ulițele din satele aparținătoare și satul reședința ilustrând amplasarea gospodăriilor în baza unei parcelări din trecut, gândită unitar în zonă.

Localitățile sunt străbătute de un traseu stradal principal, ce se confundă cu drumurile modernizate ce continuă în extravilan și fac legătura cu localitățile vecine sau constituie trasee de circulație importante pentru traficul rutier din județ. După anul 1990, localitățile și-au păstrat caracteristicile compoziționale, neexistând intervenții notabile în vetrele satelor. Terenurile și clădirile fostelor ferme ale C.A.P.-urilor și ale I.A.S și-au găsit noi proprietari și utilizatori, păstrându-se funcțiunea de unități agricole, și constituindu-se în baza materială pentru investitorii în activități economice .

În evoluția localităților și a comunei, s-au stabilit relații economice, culturale și sociale cu orașul cel mai apropiat (Chisinau-Cris - 7km spre nord-vest), și comunele învecinate

- Spre nord: teritoriul administrativ al comunei Mișca, Sepreus, Zerind
- Spre vest: teritoriul administrativ al orașului Chisinau-Cris
- Spre sud: teritoriul administrativ al comunelor: Simand, Olari, Zarand
- Spre est: teritoriul administrativ al comunelor: Sicula

Infrastructura de transport

Teritoriul comunei Sinteza Mare amplasat la nord față de Arad – circa 50 km și la est de Chisinau-Cris la o distanță de circa 7 km, este străbătut de următoarele căi majore de circulație:

drumul național DN 79A

drumul județean DJ 793

drumul județean DJ 762: spre Ineu

drumul comunal De 131 spre Tipări

drumul comunal De 120 spre Adea

linie C.F. curentă: Arad – Chisinau
Cris – Oradea

Drumul național DN 79A are următoarele caracteristici:

trafic la stația de monitorizare Joia Mare: 1300 autovehicole/ zi

nu este modernizat, având lățimea părții carosabile de 7m cu trafic pe două benzi de circulație câte una pentru fiecare sens

învelitoarea asfaltică

structura drumului asigură traficul greu până la 9 t/osie marcajele longitudinale sunt întreținute și refăcute prin program al A.D.N., inclusiv în localități starea infrastructurii

și învelitorii este în general bună, întreținere făcându-se prin plombări refaceri parțiale, locale, drumul nefiind reabilitat actualmente

Lucrări de reparații și întreținere a carosabilului

nu există benzi separate pentru bicicliști, aceștia circulând pe partea carosabilului sau în zonele adiacente trotuarelor; incidența deplasărilor cu bicicletele este sporadică, deplasările pentru muncă fiind spațial aleatorii

acostamente variabile, cuprinse între 0,50m în extravilan, până la 1,50m în intravilanul localităților

sunt bordate pe ambele părți de-a lungul traseului de șanțuri ce preiau apele meteorice starea infrastructurii și învelitorii este în general bună, întreținerea făcându-se prin plombări, refaceri parțiale locale, drumurile nefiind reabilitate actualmente

reabilitarea primară (lărgirea căii de rulare până la 8m, consolidarea infrastructurii, înlocuirea îmbracamintii asfaltice, decolmatarea, redimensionarea șanțurilor de scurgere a apelor meteorice, marcaje, semnalizări, etc) este necesară, realizarea putându-se preconiza într-o etapă ulterioară termenului de valabilitate a prezentei documentații

vizibilitatea este asigurată de prospectele existente, razele de curbura asigură fluenta traficului, există indicatoare și semne de circulație, într-o primă etapă aceste intersecții nefiind necesar să se modernizeze: nu sunt semaforizate, traficul relativ redus neimpunând semaforizarea.

Drumurile de exploatare agricolă și drumuri marginale localităților: de regulă sunt nemodernizate, din pământ și piatră sau pamant, cu prospecte de 4~6m, fac legătura cu unitățile și construcțiile din trupurile izolate ale intravilanului localităților.

În localități există rețea stradală, în cea mai mare parte nemodernizată, dar impietruită ce asigură circulația rutieră pe două benzi.

De-a lungul străzilor există zone de acostament de cel puțin la 1m lățime asigurându-se astfel parcare ocazională fără ca traficul să fie deranjat.

Scurgerea apelor pluviale se realizează de-a lungul străzilor prin șanțuri cu podețe, care uneori sunt colmatate; în caz de precipitații abundente apele băltind până la evaporare. Toate străzile din localități au trotuare în cea mai mare parte pietruite, circulația bicicletelor făcându-se în mod obișnuit adiacent trotuarelor, fără piste amenajate. Toate căile de circulație rutieră au zona verde de aliniament dezvoltată nedelimitată cu borduri, prospectele străzilor fiind suficient de largi, asigurându-se traficul pentru două benzi de circulație.

Plantațiile sunt în cea mai mare parte de joasă înălțime, densitatea arborilor - de obicei fructiferi - asigurând vizibilitatea în trafic. În general, toate loturile gospodărești și unitățile economice, învățământ, administrative, etc... au acces direct la căile de circulație. Actualul trafic rutier se desfășoară fără disfuncționalități evidente, dimensionarea și infrastructura căilor de rulare fiind satisfăcătoare în raport cu traficul existent, atât în intravilan cât și în afara localităților. Îmbrăcămintea definitivă - asfaltică - în interiorul localităților la străzi există la drumurile județene și naționale, condițiile de trafic impunându-o.

La intersecțiile străzilor cu drumul național vizibilitatea este asigurată, de asemenea și razele de curbura pentru circulația locală, însă există străzi ce debușează în drumul național prin denivelări evidente.

Construcții și terenuri

Marea majoritate a clădirilor de locuit 80% din localitate sunt construite din paianta (cu structura din lemn) văiușă, văiușă alternată cu cărămida și în mai mică măsură din cărămida ultimii 25-30 de ani. În ultimii 20-25 de ani s-au construit 20 de locuințe noi, materialele folosite la construcții fiind predominant cărămida și piatra.

Planșeele sunt din lemn, iar acoperișurile au șarpantă din lemn cu învelitoare din țiglă. Există cazuri în care fundațiile sunt insuficient dimensionate sau chiar lipsesc și atunci nu se asigură încastrarea în teren, sau măcar siguranța la îngheț (- 0,70 m față de terenul natural).

Locuințe și spații comerciale în centrul loc. Sinteza Mare

După 1990 localitatea nu a suferit mari schimbări din punct de vedere al întinderii, organizarea circulației, compoziției urbane, fără fluctuații mari a numărului de populație stabile dar cu mutații considerabile în sfera producției agricole cât și

industriale, majoritatea întreprinderilor trecând prin schimbări majore de organizare, de finanțare, ajungându-se în unele cazuri la conservarea lor, sau degradarea lor fizică. Economia tânără finanțată de sectorul privat nu poate absorbi toată forța de muncă locală și i se adaugă și navetiștii spre Arad și disponibilizații cât și cei reîntorși la viața localității.

Număr total de gospodării la nivelul comunei este de 1246, după cum urmează:

- Sinteza Mare - 415
- Tipar - 508
- Adea – 323

Iată situația actuală a zonelor funcționale din intravilan la nivelul localității Sinteza Mare:

ZONE FUNCȚIONALE SINTEA MARE	SUPRAFAȚA (HA)	PROCENT % din total intravilan
locuințe si funcțiuni complementare	107.90	79,34%
unități industriale si depozite	0.00	0,00%
unitati agrozootehnice	0.00	0,00%
instituiții si servicii de interes public	2.70	1,99%
cai de comunicații si transport	20.77	15,27%
spatii verzi, sport, agrement,	0.00	0,00%
gospodărie comunala, cimitire	1.72	1,26%
zone cu destinație tehnico edilitara	0.00	0,00%
ape, terenuri neproductive	0.00	0,00%
terenuri libere fara destinație	2.90	2,13%
TOTAL INTRAVILAN	135.99	100.00 %

Infrastructură edilitară

Gospodărirea apelor

Teritoriul administrativ al comunei Sinteza Mare se afla amplasat in zona de șes având zone importante ca și suprafața in sud-vestul teritoriului sub forma de câmpie înalta.

Exista îndiguiuri fata de inundații ale cursurilor de apa pe tot parcursul traseului, de-a lungul râurilor Crisul Alb și Teuz, precum și diguri de apărare a localităților Tipari și Sinteza Mare, și in zona deversării râului Crisul Alb, in caz de preaplin sau in caz de accident.

In zona de câmpie a teritoriului administrativ au fost realizate in deceniile trecute canale de desecare cu influenta locala, apele colectate dirijându-se in Teuz și in Crisul Alb.

Sistem de colectare a apelor prin canale colectoare

In localitățile comunei Sinteza Mare nu sunt în funcțiune sisteme centralizate de canalizare menajeră. Populația folosește sistemul pristerelor, in fapt cu incidența mare puțuri absorbante proprii de mica capacitate, unde apa menajera uzata rezultata de la bucătării și spălare este stocata, iar sezonier este refolosită la irigarea grădinilor. In tot cuprinsul localităților exista latrine, depozitul din latrine fiind curățat periodic; acestea nu sunt izolate fata de sol, astfel incat infiltrațiile in straturile inferioare prezintă pericolul infestării pânzei freatice de suprafața, pânza folosita și pentru sursa de apa individualizata pentru gospodarii.

Evacuarea apelor pluviale este in majoritate rezolvată prin șanțuri și rigole ce se deversează spre marginea localităților, in canalele din zona sau in cursuri naturale.

Alimentarea cu energie electrică

În comună există 1400 de locuințe cu alimentare cu energie electrică. Consumatorii de energie electrică din comuna Sinteza Mare se alimentează în prezent printr-o linie aeriană ce se intersectează cu drumul județean și este aproximativ paralelă cu drumul național DN79A, racordată la stația de 110/20kV din vestul teritoriului administrativ, înspre Chișineu Criș.

Zona de protecție față de liniile de înaltă tensiune se stabilește în funcție de înălțimea stâlpului, ajungând la o suprafață în lățime de o dată și jumătate înălțimea stâlpului pentru fiecare parte și de altă parte a inductorilor.

În interiorul localităților consumatorii de energie electrică sunt alimentați prin posturi de transformare aeriene pozate pe stâlpi din beton. Toate posturile de transformare sunt de utilitate publică. Posturile de transformare sunt alimentate pe partea de medie tensiune prin rețele aeriene compuse din conductori Cu-AL pozate pe stâlpi din beton armat.

Rețelele de joasă tensiune stradale sunt aeriene, compuse din conductori din aluminiu pozate pe stâlpi din beton armat. Branșamentele la case sunt tot aeriene, realizate cu conductori de aluminiu, sau conductoare torsadate.

Pe stâlpii rețelelor aeriene stradale sunt plasate și corpurile de iluminat public. Ele sunt echipate cu lămpi cu vapori de mercur de înaltă presiune. Comanda lor se realizează centralizat de la posturile de transformare.

Alimentarea cu căldură și gaze naturale

În localitățile componente ale comunei Sinteia Mare nu există sisteme centralizate de încălzire, unitățile economice și gospodăriile populației folosind sisteme locale de încălzire fie prin centrale proprii pe combustibil gazos sau lichid, fie încălzire cu combustibili solizi : lemne și cărbuni.

Localitățile comunei SINTEA MARE nu sunt alimentate cu gaze naturale.

CAP. II: Strategia de dezvoltare a comunei Sinteia Mare

❖ Considerații generale

Planificarea strategică este definită *ca un proces managerial ce are ca scop dezvoltarea și menținerea unei corespondențe reale între obiectivele și resursele comunității și oportunitățile din mediul înconjurător ale acesteia* (Corsico, 1994).

Ea reprezintă un proces participativ de dezvoltare a unui plan pe termen mediu sau lung, pentru a atinge obiective strategice stabilite de principalii factori implicați și include aspecte fizice, financiare și instituționale.

Principiile generale ale planificării strategice:

- Planificarea strategică are un caracter cuprinzător, global, dar și de specificitate/de unicat (procesul fiind valabil pentru o anumită structură, într-o anumită conjunctură și pe o anumită perioadă de timp).
- Planificarea strategică stabilește obiective fundamentale și direcțiile de acțiune care vor ghida orașul în activitatea sa în urma unui efort disciplinat.
- Planificarea strategică este un proces prin care se regrupează și se concentrează resursele necesare în vederea împlinirii misiunii și obiectivelor asumate.
- Planificarea strategică cuprinde un set de concepte, proceduri și instrumente, care ajută o organizație să lucreze într-un mediu dinamic și în continuă schimbare.
- Planificarea strategică este un proces care orientează și susține dezvoltarea și schimbarea, ca răspuns la nevoile mediului intern și la cerințele dinamicii mediului extern.

Planificarea strategică are drept **scop**:

- pregătirea unui cadru strategic, identificarea modelelor generale de creștere pe baza evaluării comprehensive a tendințelor pe termen lung ale dezvoltării sociale, economice și spațiale.

Strategiile de dezvoltare elaborate, **pun accentul pe tendințe** și fixează obiective care trebuie atinse prin variate programe, dintre care se evidențiază **programele de ocupare a terenurilor, de amenajare, cele de achiziții publice, de construcții publice** sau programele **de echipare edilitară majoră**.

Obiectivele strategice sunt formulate printr-un demers participativ și proces interactiv.

Abordările europene ilustrează preferința pentru o anumită selectivitate a domeniilor analizate și maximizarea efortului în zona de definire, formulare și structurare a obiectivelor.

Acestea derivă atât din procesul de analiză-diagnoză, sintetizat de regulă prin intermediul SWOT, cât și din participarea efectivă a unor reprezentanți ai diferitelor instituții beneficiare ale strategiei și care se pot implica în implementarea obiectivelor și programelor formulate.

Trebuie subliniată *importanța acordată resurselor disponibile și perioadei de timp în care se pun în aplicare programele și proiectele identificate.*

Strategia reprezintă în esență un mecanism prin care sunt mobilizate resurse și sunt implicați „actori”, care concură și realizează obiective fundamentate de analize – diagnoze elaborate de specialiști.

❖ **Strategia de dezvoltare**

Prin intermediul planificării strategice, managementul conduce la formularea și implementarea unei **strategii de dezvoltare**, ale cărei etape sunt: (I) auditul, (II) formularea viziunii și obiectivelor strategice, (III) formularea politicilor de dezvoltare, (IV) planul de acțiune și (V) monitorizarea și controlul implementării (Kotler, 1999).

Pentru realizarea strategiei de dezvoltare a comunei Sinteza Mare, am urmat primele patru etape astfel:

Viziunea și obiectivele strategice. Viziunea dezvoltării reprezintă o **formă împărtășită a identității** și a valorilor comune, care să ofere comunității un **sens al dezvoltării** pe baza căruia să poată fi formulate obiective strategice de dezvoltare.

Acest deziderat reprezintă un concept strategic de dezvoltare, ce cuprinde aspecte spațiale și ne-spațiale, calitative și cantitative ale dezvoltării.

Viziunea de dezvoltare trebuie să fie concretă și posibil de atins prin obiective. Pentru a formula o viziune de dezvoltare realistă devine esențial să se identifice componentele care au stat, istoric, la baza dezvoltării zonei, valorile comune și să se prognozeze corect schimbările viitoare.

Formularea viziunii de dezvoltare este rezultatul unui proces participativ, care implică factorii de decizie, oamenii de afaceri, populația, pentru stabilirea unui consens în ceea ce privește viitorul comunității respective. Fiind un proces participativ, metoda de lucru cuprinde chestionare și/sau interviuri, cu formularea unor întrebări legate de valorile și viitorul comunității, dar și organizare de meserotunde/ateliere de lucru, pentru diverse grupuri de populație.

În general, acest proces se materializează într-un document ce conține o formulare succintă, clară, distinctă a ceea ce comunitatea consideră relevant, important, credibil și valoros pentru propria dezvoltare la nivelul orașului. Adoptarea acestui document de către autorități reprezintă un angajament al acesteia față de comunitate și element de referință pentru obiectivele strategice de dezvoltare.

Viziunea se descompune în obiective strategice de dezvoltare, care reprezintă, într-o formulare concisă, direcțiile sectoriale și spațiale de dezvoltare încorporând combinația optimă de factori de atracție (aspecte socio-economice, utilități și servicii publice, cultural-istorice, urbane/teritoriale, de mediu și de resurse umane).

Obiectivele strategice trebuie să aparțină unor scenarii active a căror realizare să fie condiționată de întreprinderea de acțiuni. Acestea sunt detaliate /explicitate, în etapa ulterioară de planificare, la nivel de programe și proiecte.

Pentru implementarea strategiei și realizarea obiectivelor propuse este esențial ca autoritatea locală să-și stabilească un set de politici publice prin care activitatea acesteia să fie orientată/canalizată pe direcțiile majore/prioritare stabilite.

Politicele de dezvoltare. Odată definită viziunea și obiectivele strategice, decizia politică la nivelul comunității trebuie să arate căile de urmat, pe diferitele direcții de dezvoltare.

Politicele de dezvoltare au ca **scop îmbunătățirea unei situații existente, eliminarea disfuncționalităților existente, echilibrarea unor dezvoltări viitoare și consolidarea unor direcții de dezvoltare.**

Pachetul politicilor de dezvoltare reprezintă documentul rezultat din coordonarea unor argumente inter-personale sau organizaționale, chemate să rezolve clase identificabile de probleme existente în cadrul zonei. Documentul cuprinde enunțuri, ce indică direcția în care vor fi formulate programele și proiectele sectoriale, pe diverse capitole de intervenție.

Din punctul de vedere al domeniilor acoperite de politicile de dezvoltare urbană, responsabilitatea autorităților locale este aceea de a formula direcții și principii de acțiune, într-o serie de sectoare-cheie de activitate, în cadrul cărora trebuie ținute în echilibru diferitele grupuri de interese. Aceste sectoare diferă adesea de la un caz la altul.

În funcție de modalitățile în care fiecare își definește problematica, ele acoperă următoarele domenii: dezvoltarea terenurilor, a locuințelor, a serviciilor publice, socio-economică, de protecție și reabilitare a mediului și a fondului construit, de revitalizare rurală.

Politica privind terenurile, urmărește măsuri, care să faciliteze oferta de terenuri în concordanță cu obiectivele dezvoltării vizând maximizarea social-economică a folosinței terenului.

Politica de urbanism trebuie să asigure rezolvarea echitabilă a nevoilor și intereselor cetățenilor, investitorilor, constructorilor și autorităților locale.

Politica serviciilor publice vizează aspecte legate de eficiența și echitatea ofertei. Gradul de dotare cu servicii și utilități publice (fie ofertă publică sau privată), influențează atractivitatea acesteia pentru firme, locuitori, turiști.

Politica de mediu, urmărește să asigure atât nevoile de protecție și reabilitare a mediului natural și construit cât și tendințele de creștere/dezvoltare ce se manifestă în teritoriu.

În prezent politica de mediu la orice nivel teritorial trebuie să respecte principiile dezvoltării durabile.

Politica socio-economică urmărește cu precădere două aspecte importante: **orientarea** industriei **către întreprinderi mici și mijlocii** și, în viitorul apropiat, al acestora către servicii, precum și **introducerea tehnologiilor contemporane**.

Politica de revitalizare a spațiului rural are drept scop creșterea atractivității comunei pentru anumite segmente ale pieței (locuitori, companii, vizitatori, investitori).

Orientarea către piață trebuie să mențină un echilibru între toate segmentele acesteia, pentru a nu prejudicia interesele comunității pe termen lung.

Revitalizarea spațiului rural poate reduce/stopa fenomenele de dezurbanizare.

Plecând de la rezultatele analizei SWOT, aceste politici pot fi formulate pe baza următoarelor combinații:

- ❖ politici bazate pe oportunități ce susțin punctele tari – combinații care sprijină **strategiile ofensive**;
- ❖ politici bazate pe oportunități ce permit contracararea punctelor slabe – combinații care sprijină **strategiile orientate către schimbare**;
- ❖ politici bazate pe puncte slabe și amenințări – combinații care sprijină **strategiile defensive**;
- ❖ politici bazate pe punctele tari și amenințări – combinații care sprijină **strategiile diversificate**.

Formularea politicilor de dezvoltare teritorială trebuie să răspundă la cerințele factorilor economici locali și la speranțele și așteptările factorilor externi ce trebuie atrași. În acest scop este necesară definirea unui concept spațial de dezvoltare. **Pentru fiecare din politicile sectoriale menționate anterior se stabilesc programe de dezvoltare, respectiv măsuri de intervenție**, ultimele concretizate prin grupuri de proiecte, care conduc, prin intermediul etapei **planului de acțiune**, la implementarea politicilor de dezvoltare și implicita a obiectivelor strategice.

Politicile, cu precizarea impactului fiecărei politici asupra dezvoltării generale și ierarhizarea acestor politici din punct de vedere al importanței, lista programelor propuse pentru fiecare politică și proiectele aferente fiecărui program fac parte din strategia de dezvoltare.

O strategie este o **alegere între variante**. Iar pentru realizarea a ceea ce a fost ales dintre variante este nevoie de acordul factorilor de decizie la nivelul comunității, respectiv Consiliul Local, (pentru a lua decizii și pentru a folosi mijloace) și de resurse de implementare.

Principiile de fundamentare a strategiei de dezvoltare locală:

- *Principiul exploatării și utilizării eficiente a resurselor locale, naturale și umane.*
- *Principiul coeziunii și echilibrului teritorial.*
- *Principiul conturării unui sistem regional funcțional*
- *Principiul conexiunilor optime cu unitățile învecinate,*
- *Principiul avantajului comparativ*
- *Principiul ecologic*
- *Principiul dezvoltării durabile*

Cap. 3 VIZIUNEA STRATEGICĂ

Analizând punctele forte ale analizei SWOT, precum și rezultatele prelevate din teritoriu, rezultă că SINTEA MARE are un potențial de dezvoltare deosebit, având premisele devenirii unui SMART VILLAGE, bazat pe următoarele considerente:

- ❖ Pozitionare geografică favorabilă, aflată în proximitatea Municipiului Arad, A Zonei Industriale Arad, Zona transfrontalieră la granița cu Ungaria.
- ❖ Populație tânără. Potențial ridicat de copii/tineri care frecventează unitățile de învățământ.
- ❖ Infrastructură stradală, apă canal, în condiții bune.
- ❖ Economia locală foarte bine dezvoltată.
- ❖ Șomaj aproape inexistent.
- ❖ Resurse naturale existente, izvoare termale.
- ❖ Patrimoniu cultural, istoric bogat și diversificat.
- ❖ Relații sociale bazate pe principiul multiculturalității și respectului reciproc.

VIZIUNE :

SINTEA MARE va fi, la orizontul anului 2027, o comună europeană cu o abordare inteligentă a mediului economic, cultural, cu valori și tradiții stravechi, cu impact durabil și atractiv pentru investitori, turiști și cetățeni, în special pentru tineri, cu o creștere economică inteligentă și cu conexiuni rapide la axele prioritare la nivel european, condus de o administrație locală eficientă și proactivă, orientată către un parteneriat solid cu cetățenii și mediul de afaceri.

Cap.3 OBIECTIVE STRATEGICE

În acest sens se poate contura o viziune de dezvoltare a Comunei SINTEA MARE, înțelegând prin aceasta o imagine inspirată a unui viitor dorit, un scop global și durabil, servind ca fundament pentru procesul de planificare strategică.

Pentru susținerea realizării acestei viziuni, strategia de dezvoltare trebuie să contureze câteva direcții generale de dezvoltare, căi de urmat pentru administrația publică locală și pentru toți factorii care pot contribui la dezvoltarea de ansamblu a localității, astfel încât eforturile acestora să fie unite într-un mod constructiv, respectând principiile de bază ale dezvoltării.

Pornind de la analizele SWOT detaliate anterior, am creat premisele pentru conturarea unui cadru strategic de dezvoltare locală în așa fel încât, pe baza unor direcții generale de dezvoltare care să corespundă domeniilor de sprijin negociate între Guvernul României și Comisia Europeană, să putem fixa acțiuni concrete posibil de realizat la nivel local pe termen mediu și lung.

De asemenea, ținând cont de poziția geo-strategică la nivelul regiunii de vest, respectiv de resursele umane, economice și de mediu, specific zonei transfrontaliere, Comuna SINTEA MARE, își propune să abordeze o viziune centrată pe conceptul de SMART VILLAGE.

Astfel, importanța comunelor în viața socială justifică acțiuni pentru crearea de commune inteligente, care să realizeze un mix între investițiile în infrastructura ICT și dezvoltarea capitalului uman și social aferent.

În primul rând un SMART VILLAGE este o zonă rurală care creează dezvoltare durabilă și calitate a vieții ridicată prin excelență în domeniile de activitate ca rezultat al unui capital uman solid, capital social și infrastructură ICT, folosind tehnologiile digitale pentru ridicarea standardului de viață, reducerea costurilor și o comunicare mai bună cu cetățenii.

Potrivit literaturii de specialitate care abordează modul de organizare și principiile de funcționare a unei commune inteligente, avem câteva caracteristici principale care stau la baza unei bune guvernări SMART VILLAGE:

Guvernare inteligentă - SMART VILLAGE are o gamă completă de servicii de eGuvernare, posedă o infrastructură solidă de IT&C, are parteneriate public-private care îi permit să-și atingă obiectivele, practică guvernarea deschisă, transparența, etc.

Economie inteligentă – Într-un SMART VILLAGE activitățile economice se desfășoară cu suport eBusiness și eCommerce. Inovarea IT&C are un rol important în dezvoltare.

Populație inteligentă - Populația unui SMART VILLAGE trebuie să posede competențe digitale de utilizator, să lucreze într-un mediu de lucru digitalizat, să aibă acces la instruire, să poată consulta și furniza date online, etc.

Mod de viață inteligent - Într-un SMART VILLAGE populația are un stil de viață influențat de IT&C, servicii de sănătate și locuit evolute, servicii culturale, și mediu de coeziune socială.

Mobilitate inteligentă - Activitățile de logistică și transport cu suport IT&C, existența de baze de date online, optimizarea traficului rural, etc. sunt parte a caracteristicii de mobilitate inteligentă. Absența unei game diversificate de servicii de mobilitate a condus către dependența de automobil a zonelor rurale. Inevitabil, efectul este acela că cei care nu dețin mașini proprii depind de locuitorii cu mașini pentru a se putea deplasa, ceea ce înseamnă că aceștia au posibilități reduse de a participa activ în societate.

Obiectivele strategice se vor concentra pe exploatarea politicilor și soluțiilor existente de mobilitate în zonele rurale și pe a explora modalitățile de a sprijini mobilitatea partajată, interconectată cu transportul public.

De asemenea, se va ține cont de politicile pentru controlul emisiilor de CO₂ care implicit vor crește popularitatea vehiculelor electrice. Cu ajutorul acestor politici, se estimează că până în 2023, la nivel European, 30% din cota de piață va fi deținută de vehicule electrice. Pe cealaltă parte, mașinile cu propulsie de tip diesel ar putea să devină încet, dar sigur, o specie pe cale de dispariție.

Tehnologia este eficientă în drumurile de lung-parcurs și în zonele rurale. În ciuda tehnologiilor avansate pe care mașinile electrice le garantează, precum costuri lunare reduse considerabil și 0% emisii poluante, încă sunt probleme cu integrarea acestor vehicule pe anumite piețe, cum este și România. Principalul vinovat este infrastructura sau mai bine zis lipsa unei infrastructuri cu puncte de încărcare pentru mașini electrice.

În acest sens, se vor promova investițiile în punctele de încărcare pentru mașinile electrice și acolo unde situația permite, se vor încuraja achizițiile de mijloace de transport în comun eco/electrice.

Mediu inteligent - În această caracteristică se include folosirea de energie recuperabilă, existența de rețele energie controlate IT&C, de clădiri "verzi", controlul poluării, calitatea apei, aerului, etc.

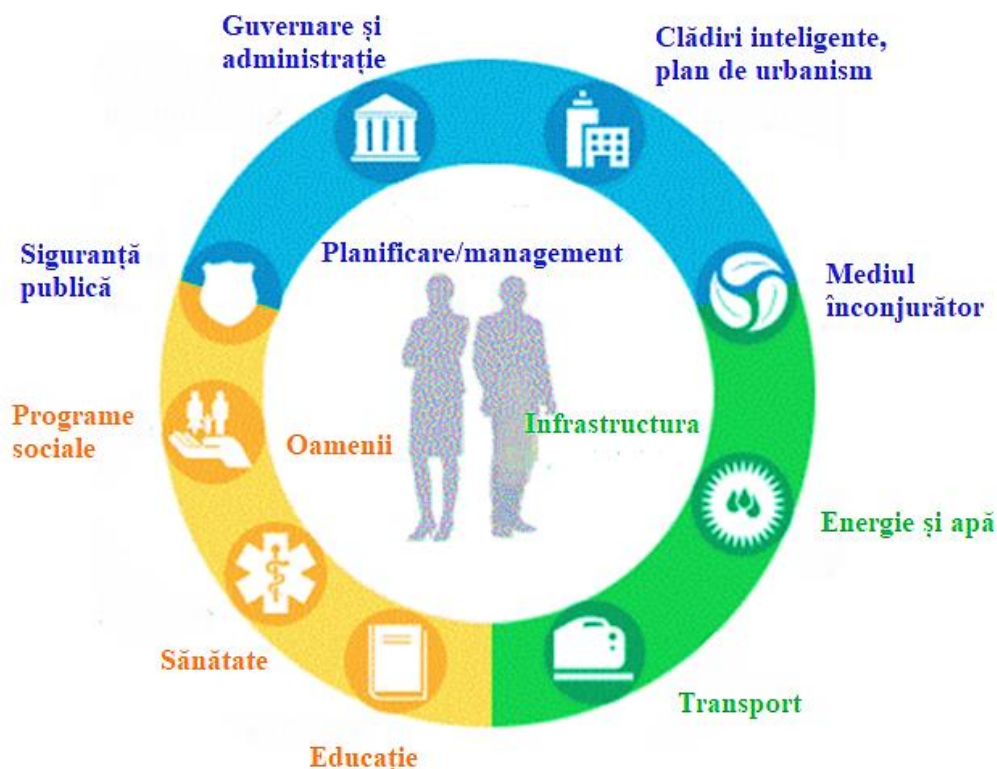
Tehnologiile digitale evoluează extrem de rapid, iar evoluția lor rapidă face ca în cele mai multe cazuri neadoptarea lor să dăuneze încetinind procesul de dezvoltare. Se observă o oarecare inerție la comunitățile din România care adoptă greu rețelele sociale, managementul de documente sau chiar comunicarea prin web cu cetățenii.

Printre tehnologiile care pot consolida statutul de SMART VILLAGE se pot aminti:

- Postările în social media, oportunitate pentru planificarea urbană
- Datele satelitare folosite pentru planificare și urmărirea autorizațiilor de construcție
- Camere de supraveghere folosite pentru securitatea cetățeanului și fluidizare a traficului
- Sisteme inteligente de urmărire a traficului bazate pe senzori și GPS
- Sisteme de urmărire a sănătății publice pe baza rețelelor sociale
- Sisteme de management a resurselor de energie, apă, deșeuri
- Iluminat stradal inteligent cu iluminare la prezență în zonă, etc.

SMART VILLAGE presupune o anumită capacitate și abilitate a factorilor de decizie administrativi de a stabili o serie de măsuri care să facă posibilă atingerea unor obiective ale politicii rurale, bazându-se pe anumite mijloace tehnologice contemporane ce fac posibilă dezvoltarea și sprijinul comunităților locale.

În acest sens, se pune tot mai mult accentul pe ideea de sustenabilitate, sau de dezvoltare durabilă, ceea ce înseamnă un tip sau o formă de dezvoltare economică ce asigură satisfacerea cerințelor prezente de consum fără a le compromite sau prejudicia pe cele ale generațiilor viitoare.

Avantajul de a deveni un SMART VILLAGE nu e doar una dintre multele opțiuni pe care le are o comunitate, ci reprezintă chiar manifestarea responsabilității sociale. Ca să realizeze acest lucru, administrația locală, societatea civilă cercetătorii și mediul de afaceri trebuie să conlucreze pentru a agreea o viziune comună, strategia, planificarea și acțiunile concrete.

Dincolo de soluțiile preluate de la experți, lucrarea aduce la un loc informații și argumente menite să conștientizeze decidenții că SMART VILLAGE este în primul rând și în mod fundamental despre oameni și mediul în care aceștia trăiesc, și abia apoi despre sisteme, lucruri sau informații.

Ținând cont de aceste aspect care creionează profilul unui SMART VILLAGE, SDL al Comunei SINTEA MARE își propune câteva direcțiile strategice care să inițieze acest proces de transformare către o comunitate modernă și implicit la creșterea nivelului de trai a cetățenilor.

DIRECȚIILE STRATEGICE, OBIECTIVELE STRATEGICE ȘI PLANUL DE MĂSURI DE IMPLEMENTARE la nivelul Comunei SINTEA MARE.

Plecând de la viziunea pentru următorii 7 ani s-au conturat următoarele **Direcții Strategice**, respectiv **Obiective Strategice**:

DIRECȚIA STRATEGICĂ 1 - INFRASTRUCTURĂ MODERNĂ ȘI SUSTENABILĂ

Obiectivul strategic nr. 1 Îmbunătățirea accesibilității și serviciilor de bază din comuna SINTEA MARE

- Măsura 1.1. Modernizarea infrastructurii rutiere și de acces
- Măsura 1.2. Modernizarea și extinderea structurii tehnico-edilitare
- Măsura 1.3. Modernizarea și extinderea infrastructurii forestiere
- Măsura 1.4. Modernizarea și extinderea infrastructurii agricole

DIRECȚIA STRATEGICĂ 2-DEZVOLTARE ECONOMICĂ DURABILĂ

Obiectivul strategic nr. 2.1 - Dezvoltarea echilibrată a economiei locale

- Măsura 2.1.1 Crearea infrastructurii pentru dezvoltarea afacerilor
- Măsura 2.1.2. Atragerea investitorilor în comuna SINTEA MARE
- Măsura 2.1.3. Promovarea și susținerea economiei circulare
- Măsura 2.1.4. Măsurile pentru susținerea și dezvoltarea activităților economice
- Măsura 2.1.5. Creșterea competitivității prin inovare, digitalizare și dezvoltare economică
- Măsura 2.1.6. Valorificarea durabilă a resurselor naturale ale comunei în vederea creșterii atractivității și competitivității sectoarelor economice principale

Obiectivul strategic nr. 2.2 - Promovarea unui sector agricol inteligent, rezilient și diversificat care să asigure securitatea alimentară

- Măsura 2.2.1. Susținerea modernizării sectorului agricol
- Măsura 2.2.2. Sprijin pentru dezvoltarea formelor asociative cu scop economic
- Măsura 2.2.3. Înființarea/dezvoltarea/modernizarea și dotarea infrastructurii de valorificare a produselor locale
- Măsura 2.3.4. Sprijin pentru desfacerea produselor locale

DIRECȚIA STRATEGICĂ 3 - CREȘTEREA CALITĂȚII VIEȚII ȘI AL SERVICIILOR OFERITE POPULAȚIEI

Obiectivul strategic nr. 3.1 - Îmbunătățirea accesului la servicii de calitate și favorabile incluziunii în educație, formare și învățarea pe tot parcursul vieții

- Măsura 3.1.1. Îmbunătățirea infrastructurii educaționale și asigurarea unui proces de învățare modern adaptat cerințelor pieței
- Măsura 3.1.2. Adaptarea serviciilor educaționale adresate elevilor și cadrelor didactice pentru fiecare nivel educațional
- Măsura 3.1.3. Creșterea competențelor digitale ale elevilor prin dezvoltarea infrastructurii și dotărilor specifice
- Măsura 3.1.4. Creșterea accesului la serviciile de educație și formare profesională pentru persoanele aparținând grupurilor vulnerabile
- Măsura 3.1.5. Creșterea participării și îmbunătățirea ofertei pentru formarea profesională continuă (centre comunitare pentru învățare permanentă)
- Măsura 3.1.6. Modernizarea și îmbunătățirea accesului la infrastructura sportivă

Obiectivul strategic. 3.2 - Dezvoltarea serviciilor de sănătate publică și integrare socială

- Măsura 3.2.1. Modernizarea și dezvoltarea serviciilor de sănătate – prin promovarea conceptului de ***Telemedicină***
- Măsura 3.2.2. Extinderea, reabilitarea și modernizarea infrastructurii sociale
- Măsura 3.2.3. Dezvoltarea infrastructurii sociale și susținerea dezvoltării comunitare.
- Măsura 3.2.4. Asigurarea condițiilor de locuire temporară pentru persoanele vulnerabile .
- Măsura 3.2.5. Susținerea formării profesionale a personalului din domeniul asistenței sociale.
- Măsura 3.2.6. Facilitarea integrării socio-economice a persoanelor vulnerabile și a comunităților marginalizate.
- Măsura 3.2.7. Dezvoltarea și diversificarea serviciilor sociale integrate.
- Măsura 3.2.8. Creșterea accesului la servicii medicale de bază pentru persoanele vulnerabile și comunitățile marginalizate.
- Măsura 3.2.9. Diminuarea efectelor negative ale îmbătrânirii demografice (ex. programe de îngrijire la domiciliu, cabinete medicale mobile).

DIRECȚIA STRATEGICĂ 4 - DEZVOLTARE TURISTICĂ, CULTURALĂ ȘI SPORTIVĂ

Obiectivul strategic nr. 4 - Teritoriu local atractiv pentru turism, cultură și sport

- Măsura 4.1. Conservarea, protecția și valorificarea durabilă a patrimoniului cultural și dezvoltarea infrastructurii culturale inovatoare
- Măsura 4.2. Punerea în valoare a identității culturale locale prin acțiuni specifice de promovare, informare și cooperare
- Măsura 4.3. Îmbunătățirea infrastructurii culturale și turism
- Măsura 4.4. Dezvoltarea de infrastructuri rurale, regenerare spații publice
- Măsura 4.5. Dezvoltarea de infrastructurii de agrement
- Măsura 4.6. Îmbunătățirea accesibilității zonelor turistice (accesibilitate rutieră, transport public, piste pentru biciclete etc.)
- Măsura 4.7. Sprijinirea inițiativelor sportive
- Măsura 4.8. Promovarea activităților sportive prin dezvoltarea / reabilitarea / dotarea infrastructurii sportive

DIRECȚIA STRATEGICĂ 5 - PROTECȚIA MEDIULUI ÎNCONJURĂTOR, CREȘTEREA EFICIENȚEI ENERGETICE, STIMULAREA UTILIZĂRII SURSELOR ALTERNATIVE DE ENERGIE

Obiectivul strategic 5.1 -Dezvoltarea unei comunități locale prietenoase cu mediul

- Măsura 5.1.1. Investiții ce promovează infrastructura verde
- Măsura 5.1.2. Investiții în asigurarea/îmbunătățirea unor sisteme de iluminat public performante și eficiente energetic
- Măsura 5.1.3. Modernizarea gestionării deșeurilor
- Măsura 5.1.4. Creșterea suprafeței spațiilor verzi
- Măsura 5.1.5. Reducerea emisiilor de carbon prin îmbunătățirea eficienței energetice a clădirilor
- Măsura 5.1.6. Promovarea utilizării energiei din surse regenerabile
- Măsura 5.1.7. Creșterea eficienței utilizării resurselor materiale și sprijinirea tranziției către economia circulară
- Măsura 5.1.8. Atenuarea schimbărilor climatice, adaptarea la schimbările climatice, prevenirea riscurilor naturale

DIRECȚIA STRATEGICĂ 6 - SERVICII PUBLICE ADAPTATE NEVOILOR CETĂȚENILOR

Obiectivul strategic 6.1 - Fructificarea avantajelor digitalizării în beneficiul cetățenilor

- Măsura 6.1.1. Crearea unei strategii Smart Village
- Măsura 6.1.2. Digitalizarea serviciilor publice la nivel local
- Măsura 6.1.3. Dezvoltarea serviciilor de e-administrație
- Măsura 6.1.4. Creșterea capacității administrației publice locale de management integrat al resurselor culturale și naturale ale comunei, inclusiv prin implementarea de soluții inovative

- Măsura 6.1.5. Conținut electronic relevant pentru dezvoltarea turismului rural
- Măsura 6.1.6. Promovarea competențelor digitale în afara sistemelor de învățământ oficiale, în rândul agricultorilor, al administratorilor silvici și al întreprinderilor rurale

Obiectivul strategic nr. 6.2 - Dezvoltarea capacității administrative

- Măsura 6.2.1. Dezvoltarea resurselor umane
- Măsura 6.2.2. Creșterea eficienței activității administrației publice locale
- Măsura 6.2.3. Modernizarea administrației locale în vederea creșterii accesului populației la servicii publice
- Măsura 6.2.4. Promovarea unui mod de lucru transparent, pozitiv și participativ al guvernării locale pentru îndeplinirea obiectivelor din strategia de dezvoltare locală a comunei
- Măsura 6.2.5. Dezvoltarea, modernizarea și diversificarea serviciilor publice pentru cetățeni

Obiectivul strategic nr. 6.3 - Dezvoltarea cooperării și asocierii

- Măsura 6.3.1. Încurajarea și promovarea parteneriatului public-privat
- Măsura 6.3.2. Încurajarea schimburilor de experiență și bune practici

LUCRARI DE INVESTIȚII în derulare în anul 2020-2021

Nr. crt.	Denumirea proiectului de infrastructură	Observatii
1.	„ EXTINDERE APA, INFINTARE REȚEA DE CANALIZARE SI STATIE DE EPURARE IN COMUNA SINTEA MARE, Judetul ARAD „	<i>Lucrare in derulare 80 % Finantare asigurata prin progr.PNDL si CL</i>
2.	MODERNIZARE DC 130 Sinteza Mare-Adea	<i>In executie , fonduri Guvernamentale 98 %, CJ si CL</i>
3.	REABILITARE GRADINITA CU PROGRAM NORMAL TIPAR	<i>Lucrare in derulare 95 % Finantare asigurata prin progr.PNDL si CL</i>
4.	REPARATII DISPENSAR UMAN TIPAR	<i>Lucrare in derulare 90 % Finantare asigurata de catre CJ si CL</i>
5.	REPARATII CLADIRE SEDIUL SECUNDAR PRIMARIE SINTEA MARE in TIPAR	<i>Lucrare in derulare 80 % Finantare asigurata de catre CJ si CL</i>
	Amenajare loc de parcare centru civic	<i>Lucrare in derulare 95 %</i>

Strategia de Dezvoltare a Comunei SINTEA MARE, Județul Arad 2021 - 2027

6.	Sintea Mare langa Primaria Sintea Mare	<i>Finantata CL</i>
7.	Amenajare intersectie langa fantana arteziana Sintea Mare	<i>Lucrare in derulare 50 % Finantata CL</i>
8.	Amenajare locuri de parcare vizavi Caminul Cultural Sintea Mare	<i>Lucrare in derulare 40 % Finantata CL</i>
9.	Imprejmuire cimitir Sintea Mare	<i>Lucrare terminata 100 % Finantata CL</i>
10.	Imprejmuire cimitir Adea colonie	<i>Lucrare terminata 100 % Finantata CL</i>
11.	Amenajare incinta Gradinita de copii Sintea Mare, cu imprejmuire , terasa acces, reparatie Anexa P. si insamantare gazon	<i>Lucrare terminata 100 % Finantata CL</i>
12.	Amenajare incinta Camin cultural cu alei, plantari arbori si arbusti , loc de joaca pentru copii , locuri de agrement pentru tineri si varstnici.	<i>Lucrare in derulare 40% finantat de CL</i>
13.	Sistem de supraveghere Camin Cultural si Gradinita Sintea Mare	<i>Lucrare in derulare finantata de CL</i>
14.	Suplimentare camere stradale de supraveghere in localitatile Sintea Mare, Tipar	<i>Lucrare in derulare finantata de CL</i>
15.	Lucrari de reparatii vestiare fotbal Sintea Mare si Tipar	<i>Lucrari in derulare finantate de CL</i>
16.	Lucrari de intretinere strazi: pietruiri, santuri stradale	<i>Lucrari in derulare finantate de CL</i>
17.	Lucrari de igienizari Scolii si gradinite	<i>Lucrari in derulare finantate de CL</i>
	LUCRARI DEPUSE PENTRU FINANTARE	
1.	„ EXTINDERE RETEA DE CANALIZARE SI STATIE DE EPURARE IN COMUNA SINTEA MARE, LOCALITATILE Adea si TIPAR Judetul ARAD „	<i>Proiect de pus spre finantare PNI Anghel Saligny</i>
2.	„ASFALTARE DC 130 , DC 131 Tipar si strazi in localitatea Sintea Mare, comuna Sintea Mare, judetul Arad „	<i>Proiect de pus spre finantare PNI Anghel Saligny</i>
3.	„REABILITAREA si dotarea DISPENSARULUI MEDICAL SINTEA MARE , comuna Sintea Mare, judetul Arad „	<i>Proiect de pus, aflat pe lista de sinteza a CNI</i>
4.	„REABILITAREA si dotarea DISPENSARULUI MEDICAL ADEA comuna Sintea Mare, judetul Arad „	<i>Proiect de pus, aflat pe lista de sinteza a CNI</i>

5.	Reabilitare unitate de invatamant – Scoala generala cl. I-IV Tipar , judetul Arad	<i>Proiect pregatit pentru depunere faza DTAC si PT pentru programul de finantare AFM</i>
6.	MODERNIZAREA SISTEMULUI DE ILUMINAT PRIN EFIENCIZAREA INFRASTRUCTURII DE ILUMINAT PUBLIC IN COMUNA SINTEA MARE, JUDETUL ARAD	<i>Proiect pregatit pentru depunere finantare AFM</i>
7.	INFIINTARE REȚEA DISTRIBUTIE GAZE NATURALE DE PRESIUNE MEDIIEIN COMUNA SINTEA MARE, JUDETUL ARAD	<i>SF pregatit pentru depunere in vederea finantarii</i>

INVESTIȚII propuse spre finanțare pentru anul 2022

Nr.crt. în ordinea priorității	Denumirea completă a proiectului de infrastructură pentru care se solicită cofinanțare	Valoarea totală a proiectului
1	Capela mortuara cimitir Tipar II	380.00
2	Reabilitare Club Tineret Sinteza Mare	240.00
3	Reabilitare Corp. A Scoala generala Tipar	101.00
4	Reparatii anexa Camin Cultural Sinteza Mare	82.00
5	Construire Anexa garaje masini si utilaje Primaria Sinteza Mare	341.00
6	Trotuare stradale in localitatile Sinteza Mare, Tipar si Adea	400.00
7	Reparatii strazi neasfaltate (pietruiri) in localitatile Sinteza Mare, Tipar si Adea	760.00
8	Amenajare parcare cimitire in localitatile Sinteza Mare, Tipar si Adea	450.00

POTENȚIALE SURSE DE FINANȚARE

Finanțările nerambursabile sunt destinate sprijinirii dezvoltării locale unde nu există resurse financiare suficiente accesibile în mod curent sau din domenii în care există în mod tradițional o nevoie de resurse financiare mai mare decât disponibilitățile (de exemplu, infrastructură activități cu caracter social etc.).

Astfel pot fi acordate finanțări pentru infrastructură, educație, cultură, protecția mediului, cercetare, religie, sănătate, servicii sociale, cooperare internațională, drepturi civile și cetățenești, digitalizare, dezvoltare economică și socială etc.

Pentru finanțarea investițiilor propuse în cadrul acestei strategii, pentru perioada 2021-2027, identificăm următoarele tipuri de finanțări:

a) Fonduri Structurale și de Coeziune care contribuie la realizarea celor trei obiective ale Politicii de Coeziune UE;

b) Fonduri de la bugetele naționale

c) Alte finanțări nerambursabile care pot proveni de la o varietate de finanțatori (inclusiv de la Uniunea Europeană):

- Guvernul României;
- guvernele sau ambasadele unor state străine;
- instituții financiare internaționale (de ex.: BERD, Banca Mondială etc.);
- fundații sau alte organizații naționale sau internaționale;
- companii (de ex.: Microsoft, Coca-Cola etc.);
- bănci active în România.

FONDURI STRUCTURALE ȘI DE COEZIUNE

 # POLITICA DE COEZIUNE 2021-2027

Politica de coeziune finanțează investiții care să contribuie la îndeplinirea celor 5 obiective principale stabilite pentru perioada 2021-2027, astfel:

1. **Europă mai inteligentă**, prin inovare, digitalizare, transformare economică și sprijinirea întreprinderilor mici și mijlocii.
2. **Europă mai verde**, fără emisii de carbon, punerea în aplicare a Acordului de la Paris și investiții în tranziția energetică, energia din surse regenerabile și combaterea schimbărilor climatice.
3. **Europă conectată**, cu rețele strategice de transport și digitale.
4. **Europă mai socială**, pentru realizarea pilonului european al drepturilor sociale și sprijinirea calității locurilor de muncă, a învățământului, a competențelor, a incluziunii sociale și a accesului egal la sistemul de sănătate.

5. Europă mai apropiată de cetățenii săi, prin sprijinirea strategiilor de dezvoltare conduse la nivel local și a dezvoltării urbane durabile în UE.

Analizând obiectivele specifice ale Politicii de coeziune, observăm interesul crescut asupra digitalizării și al economiei circulare.

II. 4.2. Politica de Coeziune, elemente de noutate pentru perioada 2021-2027

Plecând de la propunerea Comisiei din 2 mai 2018 privind următorul cadru financiar multianual pentru perioada 2021-2027, anexa D a Raportului de țară din 2019 privind România, inclusiv un bilanț aprofundat referitor la prevenirea și corectarea dezechilibrelor economice, prezintă punctele de vedere preliminare ale serviciilor Comisiei cu privire la domeniile de investiții prioritare și la condițiile-cadru pentru aplicarea eficace a politicii de coeziune în perioada 2021-2027. Aceste domenii de investiții prioritare au fost stabilite în contextul mai amplu al blocajelor în materie de investiții, al nevoilor de investiții și al disparităților regionale analizate în raport. Această anexă constituie baza unui dialog între România și serviciile Comisiei în vederea programării fondurilor politicii de coeziune (Fondul european de dezvoltare regională, Fondul de coeziune și Fondul social european Plus).

Implementarea POR, în viitoarea perioadă de programare, se va face descentralizat, prin 8 programe regionale, gestionate la nivelul agențiilor de dezvoltare regională.

Coordonarea unitară a managementului acestui proces va fi asigurată de Ministerul Lucrărilor Publice, Dezvoltării și Administrației.

Ministerul Lucrărilor Publice, Dezvoltării și Administrației nu va mai avea autoritatea de management pentru POR, din anul 2021. În schimb, ar urma să fie 8 autorități de management la nivelul fiecărei regiuni de dezvoltare. Practic, actualele Agenții de Dezvoltare Regională (ADR), care în prezent au doar rol de organism intermediar, cu numai câteva atribuții delegate de Ministerul Lucrărilor Publice, ar urma să devină autorități de management ele însele.

Aceste 8 noi autorități de management ale viitoarelor Programe Operaționale Regionale mai mici vor întocmi ghidurile solicitantului pentru diversele linii de finanțare pe care le vor deschide și vor decide prioritățile de investiții care vor fi bugetate.

Propunerea financiară a Cadrului Financiar Multianual de alocare pentru România, pentru perioada 2021-2027 este de 30,60 miliarde euro, în creștere cu 8% față de perioada 2014-2020, conform propunerii Comisiei Europene, distribuită la nivel de fond astfel:

57% către Fondul de Dezvoltare Regională (FEDR)

27% către Fondul Social European

15% către Fondul de Coeziune

1% către Cooperarea teritorială europeană (ETC) FC (Fondul de Coeziune)15%

FSE (Fondul Social European)27%

FEDR (Fondul de Dezvoltare Regională)57%

ETC1%

În cadrul politicii de coeziune Ministerul Fondurilor Europene propune pentru perioada 2021-2027, nouă tipuri de programe, Programul Operațional Regional urmând a fi gestionat descentralizat la nivelul Agențiilor de Dezvoltare Regională din fiecare dintre cele 8 regiuni ale țării:

1. Programul Operațional Dezvoltare Durabilă (PODD)
2. Programul Operațional Transport (POT)
3. Programul Operațional Creștere Inteligentă și Digitalizare (POCID)
4. Programul Național de Sănătate (multifond) (PNS)
5. Programul Operațional Capital Uman (POCU)
6. Programul Operațional Ajutorarea Persoanelor Dezavantajate (POAD)
7. Programul Operațional de Dezvoltare Teritorială Integrată (multifond) (PODTI)
8. Programele Operaționale Regionale-implementate la nivel de regiune (8 POR)
9. Programul Operațional Asistență Tehnică (multifond) (POAT)

În ceea ce privește responsabilitatea gestionării acestor programe, **Agentele pentru Dezvoltare Regională vor fi Autorități de Management pentru cele opt Programe Operaționale Regionale**, Ministerul Transporturilor, Infrastructurii și Comunicațiilor va fi Autoritate de Management pentru Programul Operațional Transport, iar Ministerul Fondurilor Europene va fi Autoritate de Management pentru celelalte șapte Programe Operaționale menționate mai sus.

Pentru cele 9 programe din cadrul politicii de coeziune, în perioada 2021-2027 vor fi finanțate următoarele axe prioritare:

1. Programul Operațional Dezvoltare Durabilă:

Axa Prioritară 1. Tranziție energetică bazată pe eficiență energetică, emisii reduse, sisteme inteligente de energie, rețele și soluții de stocare

Axa Prioritară 2. Dezvoltarea infrastructurii de apă și apă uzată și tranziția la o economie circulară

Axa Prioritară 3. Protecția mediului prin conservarea biodiversității, asigurarea calității aerului și decontaminare a siturilor poluate

Axa Prioritară 4. Promovarea adaptării la schimbările climatice, prevenirea și gestionarea riscurilor

2. Programul Operațional Transport (POT)

Axa Prioritară 1. Îmbunătățirea conectivității prin dezvoltarea rețelei TEN-T de transport rutier

Axa Prioritară 2. Îmbunătățirea conectivității prin dezvoltarea infrastructurii rutiere pentru accesibilitate teritorială

Axa prioritară 3. Îmbunătățirea conectivității prin dezvoltarea rețelei TEN-T de transport pe calea ferată

Axa prioritară 4. Îmbunătățirea mobilității naționale, durabilă și rezilientă în fața schimbărilor climatice prin creșterea calității serviciilor de transport pe calea ferată

Axa prioritară 5. Îmbunătățirea conectivității prin creșterea gradului de utilizare a transportului cu metroul în regiunea București-Ilfov

Axa prioritară 6. Îmbunătățirea conectivității și mobilității urbane, durabilă și rezilientă în fața schimbărilor climatice prin creșterea calității serviciilor de transport pe calea ferată

Axa prioritară 7. Dezvoltarea unui sistem de transport multimodal

Axa prioritară 8. Creșterea gradului de utilizare a căilor navigabile și a porturilor

Axa prioritară 9. Creșterea gradului de siguranță și securitate pe rețeaua rutieră de transport

Axa prioritară 10. Asistență tehnică

3. Programul Operațional Creștere Inteligentă și Digitalizare (POCID)

Axa Prioritară 1. Creșterea competitivității economice prin cercetare și inovare

Axa Prioritară 2. Dezvoltarea unei rețele de mari infrastructuri de CDI

Axa prioritară 3. Creșterea competitivității economice prin digitalizare

Axa prioritară 4. Dezvoltarea infrastructurii Broadband

Axa prioritară 5. Instrumente financiare

Axa prioritară 6. Creșterea capacității administrative

4. Programul Național de Sănătate (multifond) (PNS)

Axa Prioritară 1. Continuarea investițiilor în spitale regionale

Axa Prioritară 2. Servicii de asistență medicală primară, comunitară și servicii oferite în regim ambulatoriu

Axa prioritară 3. Servicii de recuperare, paliative și îngrijiri pe termen lung adaptate fenomenului demografic de îmbătrânire a populației și profilului epidemiologic al morbidității

Axa prioritară 4. Creșterea eficacității sectorului medical prin investiții în infrastructură și servicii

A. Investiții prioritare în infrastructură

B. Investiții în structurile relevante în domeniul supravegherii bolilor transmisibile și de gestionare a alertelor naționale și internaționale la nivel central și local din domeniul sănătății publice

C. Modernizarea sistemului național de transfuzii, inclusiv a infrastructurii de testare a sângelui și/sau procesare a plasmei

Axa prioritară 5. Abordări inovative în cercetarea din domeniul medical

Axa prioritară 6. Informatizarea sistemului medical

Axa prioritară 7. Măsuri FSE care susțin cercetarea, informatizarea în sănătate și utilizare metode moderne de investigare, intervenție, tratament

5. Programul Operațional Capital Uman (POCU)

Axa Prioritară 1. Valorificarea potențialului tinerilor pe piața muncii

Axa Prioritară 2. Prevenirea părăsirii timpurii a școlii și creșterea accesului și a participării grupurilor dezavantajate la educație și formare profesională

Axa prioritară 3. Creșterea calității și asigurarea echității în sistemul de educație și formare profesională

Axa prioritară 4. Adaptarea ofertei de educație și formare profesională la dinamica pieței muncii și la provocările inovării și progresului tehnologic

Axa prioritară 5. Creșterea accesibilității, atractivității și calității învățământului profesional și tehnic

Axa prioritară 6. Creșterea accesului pe piața muncii pentru toți

Axa prioritară 7. Antreprenoriat și economie socială

Axa prioritară 8. Susținerea reformelor pe piața muncii în acord cu dinamica pieței muncii

Axa prioritară 9. Consolidarea participării populației în procesul de învățare pe tot parcursul vieții pentru facilitarea tranzițiilor și a mobilității (prioritate comună Educație/Ocupare)

6. Programul Operațional Ajutorarea Persoanelor Dezavantajate (POAD)

Axa Prioritară 1. Dezvoltarea locală plasată sub responsabilitatea comunității (intervenții adresate grupurilor de acțiune locală)-OP 4

Axa Prioritară 2. Dezvoltare locală plasată sub responsabilitatea comunității-OP 5

Axa prioritară 3. Comunități marginalizate

Axa prioritară 4. Reducerea disparităților între copiii în risc de sărăcie și/sau excluziune socială și ceilalți copii

Axa prioritară 5. Servicii pentru persoane vârstnice

Axa prioritară 6. Sprijin pentru persoanele cu dizabilități

Axa prioritară 7. Sprijin pentru grupuri vulnerabile

Axa prioritară 8. Ajutorarea persoanelor defavorizate

7. Programul Operațional de Dezvoltare Teritorială Integrată (multifond) (PODTI)

8. Programele Operaționale Regionale-implementate la nivel de regiune (8 POR)

Axa Prioritară 1. O regiune competitivă prin inovare, digitalizare și întreprinderi dinamice

Axa Prioritară 2. O regiune cu orașe Smart

Axa prioritară 3. O regiune cu orașe prietenoase cu mediul

Axa prioritară 4. Dezvoltarea sistemelor de încălzire centralizate

Axa prioritară 5. O regiune accesibilă

Axa prioritară 6. O regiune educată

Axa prioritară 7. O regiune atractivă

Axa prioritară 8. Asistență tehnică

9. Programul Operațional Asistență Tehnică (multifond) (POAT)

POLITICA AGRICOLĂ COMUNĂ

În noul exercițiu financiar din perioada 2021-2027, Planul Național de Dezvoltare Rurală ar urma să fie abandonat din punct de vedere conceptual, ca urmare a apariției unui nou concept al Politicii Agricole Comune (PAC), și anume **Planul Strategic Național**.

Planul Strategic Național pentru perioada 2021-2027 cuprinde nouă obiective clare cu accent pe măsuri care să combată schimbările climatice, să protejeze mediul și biodiversitate, să creeze zone rurale mai dinamice.

Cele nouă obiective ale viitoarei Politici Agricole Comune pentru perioada 2021-2027 vizează:

1. Reechilibrarea lanțului alimentar
2. Combaterea schimbărilor climatice
3. Managementul durabil al resurselor
4. Conservarea peisajelor și a biodiversității
5. Sprijinirea reînnoirii generaționale
6. Dezvoltarea zonelor rurale

7. Siguranța alimentară și bunăstarea animalelor
8. Venituri echitabile pentru fermieri
9. Creșterea competitivității

Bugetul politicii agricole comune:

Plăți directe 65%

Măsurile de sprijinire a pieței (FEGA) 2%

Dezvoltare rurală (FEADR) 33%

Pentru exercițiul financiar 2021-2027, pentru România este propusă suma de 20,5 miliarde Euro din care 13,3 miliarde este destinată plăților directe, respectiv 65% din buget, 363 mil. Euro alocate către măsurile de sprijinire a pieței (FEGA) reprezentând 2% din buget, iar **6,7 miliarde de Euro vor fi alocate pentru dezvoltarea rurală (FEADR), adică 33% din bugetul alocat. În cele 33 de procente alocate Fondului European de Dezvoltare Rurală-FEADR sunt cuprinse atât investiții ale mediului privat, cât și investițiile Unităților administrativ teritoriale locale, respectiv investiții publice.**

De menționat este și faptul că din bugetul alocat FEADR, doar 5% va fi destinat măsurilor LEADER!

Atenția sporită către obiectivul 2. „Combaterea schimbărilor de mediu și climă” este confirmată încă odată de alocarea financiară propusă, respectiv, din bugetul aprobat pentru FEADR, 35% este adresat intervențiilor adresate obiectivelor specifice de mediu și climă.

SURSE DE FINANȚARE DIN BUGETELE NAȚIONALE

 # PROGRAMELE FINANȚATE PRIN COMPANIA NAȚIONALĂ DE INVESTIȚII S.A.

Compania Națională de Investiții S.A. funcționează în baza Ordonanței nr.25/2001 privind înființarea Companiei Naționale de Investiții CNI S.A. cu modificările și completările ulterioare.

Finanțator: Guvernul României

Program de finanțare: Programul național de construcții de interes public sau social

Obiectivul programului: Construirea, reabilitarea, modernizarea, dotarea și extinderea unui obiectiv, finalizarea unui obiectiv demarat anterior de beneficiar

Solicitanți eligibili: Autoritățile administrației publice centrale, autoritățile administrației publice locale, alte instituții publice și instituții de interes public și persoane juridice recunoscute ca fiind de utilitate publică în condițiile legii, alte

entități ce funcționează în baza unor legi speciale, inclusiv persoane fizice și juridice în cazul Subprogramului „Lucrări în primă urgență”.

Activități eligibile: Construirea, reabilitarea, modernizarea, dotarea și extinderea unui obiectiv, finalizarea unui obiectiv demarat anterior de beneficiar:

1. Subprogramul „Săli de sport”
2. Subprogramul „Bazine de înot”
3. Subprogramul „Complexuri sportive”
4. Subprogramul „Așezăminte culturale”
5. Subprogramul „Unități și instituții de învățământ de stat”
6. Subprogramul „Patinoare artificiale”
7. Subprogramul „Unități sanitare”
8. Subprogramul „Săli de cinema”
9. Subprogramul „Lucrări în primă urgență”
10. Subprogramul „Reabilitare blocuri de locuințe situate în localități din zone defavorizate”
11. Subprogramul „Drumuri de interes local și drumuri de interes județean”
12. Subprogramul „Fose septice, microstații de epurare și sisteme de alimentare cu apă”
13. Subprogramul „Alte obiective de interes public sau social în domeniul construcțiilor”

MECANISMUL DE REDERESARE ȘI REZILIENȚĂ - PLANUL NAȚIONAL DE REDRESARE ȘI REZILIENȚĂ

Deoarece pandemia de COVID-19 a avut și continuă să aibă un puternic impact economic, social și sanitar asupra statelor UE, amplificând și mai mult unele dintre deficiențele sale structurale, Uniunea Europeană a decis să înființeze un instrument financiar temporar – NextGenerationEU, în valoare de 750 de miliarde euro, separat de bugetul pe termen lung al UE, Cadrul Financiar Multianual (CFM), pentru perioada 2021 -2027, cu scopul de a oferi sprijin statelor membre pentru a face față provocărilor generate de Criza Covid19 și consecințele sale economice.

Astfel, a fost constituit acest Mecanism de redresare și reziliență (MRR) care este pilonul principal al NextGenerationEU și are alocat un buget total de 672,5 miliarde €

Pentru utilizarea acestui instrument de finanțare (MRR) fiecare stat membru al UE a elaborat propriul Plan de Relansare și Reziliență (PNRR) prin care își stabilește domeniile prioritare de investiții în scopul ieșirii din criză, relansării economice și creșterii capacității de reziliență.

Planul Național de Relansare și Reziliență pe care România l-a elaborat se constituie într-un Document Strategic ce stabilește prioritățile investiționale și reformele necesare pentru redresare și creștere sustenabilă, corelate tranziției verzi și digitale avute în vedere de Comisia Europeană.

PNRR abordează o parte semnificativă din provocările structurale mai vechi care au rămas nesoluționate, astfel cum au fost identificate în recomandările relevante specifice adresate României de către Consiliu în 2019 și în 2020.

- Digitalizarea completă a administrației fiscale și eliminarea treptată a stimulentele fiscale excesive sunt menite să amelioreze calitatea și sustenabilitatea finanțelor publice.
- Planul contribuie, de asemenea, la asigurarea sustenabilității și a echității sistemului public de pensii.
- Se preconizează că reformele din domeniul sănătății, însoțite de investiții în digitalizare, vor îmbunătăți accesul, eficiența din punctul de vedere al costurilor și reziliența asistenței medicale. Procesul decizional bazat pe date concrete, planificarea pe termen lung și consultările publice, precum și măsurile menite să îmbunătățească procesul de achiziții publice vor contribui la ameliorarea calității și a eficacității administrației publice, conducând la o mai bună absorbție a fondurilor UE.
- Prin consolidarea independenței și sporirea eficienței sistemului judiciar, prin îmbunătățirea accesului la justiție și prin intensificarea luptei împotriva corupției, planul vizează să soluționeze principalele probleme legate de respectarea statului de drept în România, în conformitate cu jurisprudența relevantă a Curții de Justiție a Uniunii Europene și ținând seama de recomandările formulate în cadrul rapoartelor mecanismului de cooperare și de verificare (MCV), de rapoartele GRECO și de avizele Comisiei de la Veneția, precum și de rapoartele privind statul de drept.
- Reformele-cheie privind stabilirea salariului minim, consolidarea guvernantei corporative a întreprinderilor de stat și dialogul social pun, de asemenea, în aplicare o serie de recomandări specifice adresate României care au rămas nesoluționate de mult timp.
- Planul prevede dezvoltarea unui sistem de educație și îngrijire timpurie unitar, favorabil incluziunii și de calitate, însoțit de investiții în îngrijirea copiilor.
- Planul promovează investițiile durabile și digitale și sprijină activitățile de cercetare și dezvoltare. Reformele-cheie privind decarbonizarea, instituirea unui cloud guvernamental și introducerea cărții de identitate electronice contribuie la sprijinirea dublei tranziții verzi și digitale¹.

Planul reprezintă, în mare măsură, un răspuns cuprinzător și echilibrat în mod adecvat la situația economică și socială din România, contribuind astfel în mod corespunzător la cei șase piloni de politică menționați la articolul 3 din Regulamentul privind Mecanismul de redresare și reziliență.

- Planul și componentele sale sunt structurate în jurul celor șase piloni de politică, iar alocarea financiară este distribuită în mod uniform. Având în vedere provocările specifice cu care se confruntă România și sprijinul financiar pentru România, planul reprezintă un răspuns cuprinzător și echilibrat în mod adecvat la situația economică și socială.
- Prin abordarea vulnerabilităților și a deficiențelor structurale mai vechi care au rămas nesoluționate, se preconizează că planul va contribui la redresarea economică și socială și la dezvoltarea pe termen lung a țării.

Măsurile de sprijinire a investițiilor private, în special pentru IMM-uri, au potențialul de a atrage investiții și de a promova crearea de locuri de muncă și un mediu de afaceri mai puternic. Se preconizează că accentul pus de plan pe abordarea provocărilor în materie de educație și pe promovarea competențelor verzi și digitale va îmbunătăți potențialul de creștere pe termen lung al României și va stimula creșterea favorabilă incluziunii prin reducerea disparităților, cu potențiale efecte de propagare pe piața forței de muncă.

- Planul vizează să contribuie la implementarea Pilonului european al drepturilor sociale, prin promovarea politicilor pentru copii și tineret. Se preconizează că reformele și investițiile vor răspunde problemelor structurale din domeniile în care criza provocată de pandemie a avut un impact puternic, cu accent pe sănătate, educație și mediul de afaceri.

În plus, investițiile în infrastructura de transport de bază în regiunile care în prezent sunt slab conectate și conectivitatea digitală în mediul rural vor fi esențiale pentru sporirea convergenței naționale.

- Planul acordă o atenție specială tranziției verzi, fiind prevăzute reforme emblematiche privind eliminarea treptată a cărbunelui și decarbonizarea transportului rutier. Se preconizează că reformele și investițiile vor decarboniza în mod semnificativ sectorul energetic și vor debloca potențialul de implementare a energiei din surse regenerabile.
- Atenția specială acordată eficienței energetice a clădirilor private și publice și utilizării eficiente a resurselor de către acestea, înverzirii transportului rutier și feroviar, mobilității urbane durabile și implementării infrastructurii de încărcare pentru vehiculele electrice, adaptării la schimbările climatice și economiei circulare va facilita, de asemenea, tranziția verde în toate sectoarele economiei.

Măsurile de sprijinire a obiectivelor privind schimbările climatice reprezintă 41 % din suma totală alocată planului.

Dat fiind faptul că planul prevede o serie de reforme și investiții în sectorul forestier, cum ar fi adoptarea Strategiei forestiere naționale și reconstrucția ecologică a habitatelor și conservarea speciilor, se preconizează că planul va contribui, de asemenea, la conservarea și refacerea biodiversității.

Toate măsurile prevăzute în planul României au făcut obiectul unei evaluări ex ante care a confirmat respectarea principiului de „a nu prejudicia în mod semnificativ”. În plus, în cazul anumitor măsuri, principiul de „a nu prejudicia în mod semnificativ” a fost reflectat în jaloanele și țintele specificate în anexa la Propunerea Comisiei de decizie de punere în aplicare a Consiliului.

- În ceea ce privește tranziția digitală, măsurile care contribuie la obiectivele digitale reprezintă 20,5 % din alocarea financiară, depășindu-se astfel procentajul minim obligatoriu de 20 % prevăzut în Regulamentul privind Mecanismul de redresare și reziliență.

În timp ce componenta 7 (Transformarea digitală) este dedicată integral digitalizării administrației publice (atât transversal, cât și pe sectoare), conectivitatea, securitatea cibernetică și competențele digitale, inclusiv

adoptarea pe scară largă a cărților de identitate electronice, reformele și investițiile privind tranziția digitală sunt menționate în întregul plan, în cadrul diferitelor componente.

În special, se preconizează că digitalizarea educației va contribui la dezvoltarea competențelor elevilor și ale cadrelor didactice, dublată de eforturile de modernizare a laboratoarelor școlare și de creare a unor laboratoare inteligente (smart lab).

Se preconizează că investițiile în digitalizarea transportului rutier și feroviar vor contribui, de asemenea, la tranziția digitală. În plus, digitalizarea întreprinderilor joacă un rol important în cadrul planului și se preconizează că va spori competitivitatea și potențialul de inovare atât al IMM-urilor, cât și al întreprinderilor mari.

- Planul are, de asemenea, o dimensiune transfrontalieră semnificativă, deoarece România vizează să sprijine întreprinderile care participă la un proiect multinațional în domeniul microelectronicii, planificat să fie implementat ca proiect important de interes european comun (PIIEC).

Se preconizează că reformele și investițiile prevăzute în plan vor avea efecte asupra mediului și efecte socioeconomice de durată.

În special, acestea vizează introducerea unor schimbări structurale în funcționarea administrației publice din România.

- De asemenea, se preconizează că planul va avea un impact de durată în ceea ce privește elaborarea, implementarea și monitorizarea politicilor, în special în ceea ce privește politicile care reglementează utilizarea resurselor naturale și mediul. Reforma sistemului de pensii și cea socială ar trebui, de asemenea, să contribuie la reducerea disparităților și a inegalităților.

Planul descrie în mod adecvat măsurile menite să asigure implementarea și monitorizarea sa. Jaloanele, țintele și indicatorii stabiliți în planul României sunt de o calitate suficientă pentru a permite o monitorizare eficace a implementării planului.

În ansamblu, jaloanele și țintele sunt suficient de specifice, de clare și de cuprinzătoare pentru a se asigura faptul că atingerea jaloanelor și a țintelor poate fi urmărită și verificată. Numărul mare de jaloane și ținte este proporțional cu dimensiunea pachetului de reforme și investiții.

Cu toate acestea, implementarea planului va depinde în mod esențial de capacitatea administrativă și de implementare a organismelor de implementare, care va trebui monitorizată îndeaproape.

România a furnizat estimări ale costurilor pentru fiecare măsură prevăzută în plan. Informațiile și dovezile prezentate de România, în urma solicitărilor de furnizare de informații suplimentare adresate de Comisie în cursul etapei de evaluare a planului, arată că justificarea privind cuantumul costurilor totale estimate este „într-o măsură moderată” rezonabilă, plauzibilă, proporțională și conformă cu principiul eficienței din punctul de vedere al costurilor.

România a furnizat suficiente informații și dovezi potrivit cărora cuantumul costurilor totale estimate ale planului care urmează să fie finanțate în temeiul mecanismului nu va face obiectul unei finanțări existente sau planificate din partea Uniunii.

Planul furnizează informații suficient de detaliate privind structura națională menită să îndeplinească funcția de sistem de control intern al Mecanismului de redresare și reziliență.

Planul prezintă o structură bine definită a sistemului de control intern, iar modul în care este conceput sistemul de control pare adecvat. Mecanismele și instrumentele menite să abordeze dubla finanțare par adecvate. Acțiunile în curs vor fi finalizate înainte de furnizarea primei tranșe.

Planul de redresare și reziliență al României este structurat în jurul a șase piloni coerenți care sprijină obiectivele comune ale planului și redresarea economiei României. Fiecare pilon se articulează în jurul unor componente care prevăd pachete coerente de reforme și investiții care se consolidează reciproc și sunt complementare.

Obiectivele și structura PNRR

După cum aminteam, Planul de redresare și reziliență al României vizează să sprijine redresarea sa socioeconomică și dezvoltarea sa pe termen lung după pandemia de COVID-19, prin sporirea potențialului de creștere, abordând totodată provocările mai vechi care au rămas nesoluționate. Reformele și investițiile sunt structurate în jurul a șase piloni:

- 1. tranziția verde,***
- 2. transformarea digitală,***
- 3. creșterea inteligentă, sustenabilă și favorabilă incluziunii,***
- 4. coeziunea socială și teritorială,***
- 5. sănătatea și reziliența economică și socială și***
- 6. noua generație.***

Pilonul „Tranziția verde” include măsuri-cheie pentru decarbonizarea sectoarelor energiei și transporturilor. Acesta include reforme menite să elimine treptat producția de energie electrică pe bază de cărbune până în 2032, să deblocheze potențialul de energie din surse regenerabile și de reabilitare energetică, mobilitatea durabilă, managementul apei și al deșeurilor și biodiversitatea, care sunt etape esențiale pentru decarbonizare și pentru consolidarea economiei circulare. Investițiile în energia din surse regenerabile, în eficiența energetică a clădirilor publice și private și utilizarea eficientă a resurselor de către acestea și în domeniul mediului, precum și măsurile specifice privind economia circulară vor favoriza, de asemenea, tranziția verde în sectoare-cheie ale economiei.

Volumul semnificativ de investiții în transportul sustenabil este însoțit de reforme de promovare a decarbonizării rutiere, a transportului cu emisii zero, a siguranței rutiere și a transferului modal către căile ferate și căile navigabile.

O mare parte din măsurile propuse pentru transportul sustenabil vizează să contribuie la reducerea emisiilor de GES și a poluării prin investiții în infrastructura feroviară și în materialul rulant, în transportul urban sustenabil, precum și în infrastructura de reîncărcare a vehiculelor electrice (VE) și în măsurile de însoțire propuse pentru a reduce impactul noilor autostrăzi.

Pilonul „Transformarea digitală” se axează pe serviciile publice digitale pentru cetățeni și întreprinderi, pe conectivitate, pe securitatea cibernetică și pe competențele digitale.

Reformele și investițiile vizează cloudul guvernamental, implementarea pe scară largă a cărților de identitate electronice, digitalizarea activităților și a sectoarelor esențiale, cum ar fi achizițiile publice, politica de mediu, sistemul judiciar, furnizarea de asistență medicală și integrarea pe piața forței de muncă. Investițiile, care vizează mai mult decât simpla achiziție de echipamente, au drept obiectiv dezvoltarea și implementarea unor tehnologii avansate, care se preconizează că vor conduce la optimizarea proceselor și la sporirea accesibilității și disponibilității

serviciilor publice interoperabile care respectă principiul „doar o singură dată”. În afară de pilonul „Transformarea digitală”, fiecare dintre cele 15 componente ale planului include măsuri legate de domeniul digital, în special componenta 9 (Sprijin pentru mediul de afaceri, cercetare, dezvoltare și inovare), care se axează pe digitalizarea întreprinderilor, și componenta 15 (Educație).

Pilonul privind „Creșterea inteligentă, sustenabilă și favorabilă incluziunii” vizează abordarea principalelor provocări în ceea ce privește administrația fiscală, sistemul fiscal, cadrul bugetar al guvernului și sistemul de pensii, în vederea consolidării mediului de afaceri din România, inclusiv a sectorului cercetării, dezvoltării și inovării. Acesta include măsuri-cheie care vizează dezvoltarea unui sistem fiscal mai eficient și mai echitabil, sporirea capacității de colectare a veniturilor la bugetul de stat, digitalizarea Agenției Naționale de Administrare Fiscală, îmbunătățirea mecanismului de programare bugetară, precum și corectarea inegalităților din sistemul de pensii și asigurarea sustenabilității și a predictibilității sistemului de pensii. În ceea ce privește sectorul privat, acesta se axează pe simplificarea și digitalizarea cerințelor reglementare. Este prevăzut un sprijin financiar semnificativ pentru digitalizarea și sporirea eficienței energetice a IMM-urilor și pentru un proiect multinațional în domeniul microelectronicii, care contribuie la obiectivele noii Strategii industriale de promovare a dublei tranziții și la sporirea autonomiei strategice deschise. În ceea ce privește C&D&I, România vizează să abordeze guvernanta neclară, fragmentarea și lipsa de eficacitate a sistemului de C&D&I și să promoveze cooperarea acestuia cu sectorul privat.

Pilonul „Coeziune socială și teritorială” vizează implementarea politicilor urbane, inclusiv a mobilității urbane, punând accentul pe investițiile verzi și digitale și pe reducerea disparităților regionale. Acesta vizează, de asemenea, dezvoltarea sectorului turismului și sprijinirea tranziției digitale a sectorului cultural și a celui creativ.

Pilonul „Sănătate și reziliență economică și socială” acoperă o gamă largă de măsuri, inclusiv privind sănătatea, aspectele sociale și administrația publică. Mai concret, acesta se axează pe măsuri care vizează sporirea accesului la servicii de sănătate pentru persoanele vulnerabile, dezvoltarea componentei de asistență medicală ambulatorie și îmbunătățirea calității asistenței medicale, precum și modernizarea infrastructurii de sănătate.

În ceea ce privește aspectele sociale, obiectivul este de a institui un nou cadru de reglementare aplicabil familiilor care trăiesc în sărăcie cu copii aflați în întreținere, persoanelor în vârstă și adulților cu dizabilități. Acest pilon include, de asemenea, operaționalizarea venitului minim de incluziune și a unui sistem de tichete de muncă pentru formalizarea muncii casnice.

În ceea ce privește administrația publică, pilonul include o gamă largă de reforme și investiții menite să îmbunătățească guvernanta prin intermediul unui sistem decizional predictibil, fundamentat și participativ, format din funcționari publici profesioniști și prin intermediul unor sisteme judiciare și anticorupție mai eficiente. În fine, pilonul abordează, de asemenea, guvernanta și eficiența întreprinderilor de stat.

Pilonul „Noua generație” vizează facilitarea investițiilor la scară largă, sprijinite de reforme adaptate, în sistemul de educație și formare, în vederea îmbunătățirii calității, echității și relevanței sale pe piața forței de muncă.

Investițiile vor fi sprijinite prin reforme care să instituie cadrele juridice adecvate pentru ca investițiile să fie implementate în mod corespunzător. Reformele-cheie se axează pe îmbunătățirea educației și îngrijirii timpurii, pe reducerea părăsirii timpurii a școlii, pe crearea unei rute profesionale complete pentru învățământul dual și pe digitalizarea educației și formării.

Acest pilon vizează, de asemenea, îmbunătățirea standardelor de siguranță și de calitate care să respecte mediul la toate nivelurile de educație.

PROGRAMUL NATIONAL DE INVESTIȚII - “Anghel Saligny” –

“Anghel Saligny” este un program multianual, finanțat de la bugetul de stat, coordonat de Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației, și are ca obiectiv general creșterea coeziunii teritoriale prin echiparea unităților administrativ-teritoriale cu dotări tehnico-edilitare și de acces la căile de comunicație, îmbunătățirea atât a condițiilor de viață, cât și a standardelor de muncă pentru toți locuitorii României.

Acesta a fost aprobat prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 95/2021 în cadrul căruia se vor acorda finanțări pentru proiecte de infrastructură rutieră, de apă și canal și de extindere a rețelelor de gaz.

Programul care prevede 50 de miliarde de lei prin care primarii pot moderniza comunitățile, cu perioada de desfășurare 2021-2028, are scopul de a sprijini eforturile autorităților administrației publice locale în dezvoltarea infrastructurii de bază.

PNI - Anghel Saligny - va finanța doar partea de infrastructură tehnico-edilitară, adică lucrări de drumuri, apă, canalizare și gaze. Mergând pe modelul PNDL, va finanța tot ce înseamnă drumuri publice, drumuri județene, comunale, de interese local, variante ocolitoare ale localităților, poduri, podețe, pasaje, pasarele pietonale și tot ceea ce presupune partea de drumuri conform normativelor în vigoare. La partea de apă și canalizare, va finanța alimentare cu apă, stații de tratare a apei, sisteme de canalizare, stații de epurare a apelor uzate și după caz, sisteme de canalizare pluvială.

Obiectivele specifice ale programului sunt următoarele:

- a) îmbunătățirea condițiilor igienico-sanitare, a calității mediului și diminuarea surselor de poluare la nivel local;
- b) facilitarea accesului populației și operatorilor economici la infrastructura rutieră de interes județean și local;
- c) reducerea gradului de izolare a localităților.

Beneficiarii programului sunt unitățile administrativ-teritoriale reprezentate de autoritățile administrației publice locale, precum și unitățile administrativ-teritoriale membre ale asociațiilor de dezvoltare intercomunitară, constituite conform legii, pentru investițiile realizate prin asociațiile de dezvoltare intercomunitară.

Obiectivele de investiții care se realizează în cadrul programului trebuie să fie amplasate pe terenuri și/sau construcții, după caz, aflate în proprietatea publică sau privată a unităților administrativ-teritoriale sau în administrarea autorităților administrației publice locale, cu respectarea prevederilor legale în vigoare.

În cadrul programului se pot realiza obiective de investiții care constau în realizarea de construcții noi sau de lucrări de construire, reconstruire, consolidare, reparație, modernizare, modificare, extindere, reabilitare, după caz, schimbare de destinație, protejare, restaurare, conservare la construcții existente și care se încadrează în cel puțin una dintre următoarele categorii de investiții:

- a) alimentări cu apă și stații de tratare a apei;
- b) sisteme de canalizare și stații de epurare a apelor uzate, inclusiv canalizare pluvială și sisteme de captare a apelor pluviale;
- c) drumurile publice clasificate și încadrate în conformitate cu prevederile legale în vigoare ca drumuri județene, drumuri de interes local, respectiv drumuri comunale și/sau drumuri publice din interiorul localităților, precum și variante ocolitoare ale localităților;
- d) poduri, podețe, pasaje sau punți pietonale, inclusiv pentru biciclete și trotinete electrice;
- e) sisteme de distribuție a gazelor naturale, inclusiv a brânșamentelor, precum și a racordului la sistemul de transport al gazelor naturale

Indicatorii de rezultat ai Programului național de investiții „Anghel Saligny” sunt următorii:

- a) lungimea rețelelor de alimentare cu apă și canalizare construite/extinse: 12.000 km;
- b) număr de brânșamente individuale la sistem de alimentare cu apă/racorduri individuale la sistem de canalizare: 700.000 buc.;
- c) lungimea totală a drumurilor județene și variantelor ocolitoare modernizate/realizate: 2.000 km;
- d) lungimea totală a drumurilor comunale, drumurilor de interes local și/sau drumurilor publice din interiorul localităților modernizate/realizate: 3.000 km;
- e) număr de poduri, podețe, pasaje, punți pietonale construite/modernizate: 200.

În vederea repartizării echilibrate a fondurilor de la bugetul de stat prin program, pe județe, astfel încât să se atingă obiectivul de coeziune teritorială, se utilizează cel puțin unul din următoarele criterii de priorizare:

- a) datele demografice și administrativ-teritoriale ale județelor, având în vedere:

(i) ponderea numărului de unități administrativ-teritoriale din județ din totalul numărului de unități administrativ-teritoriale de la nivel național;

(ii) ponderea populației județului raportată la populația totală a țării;

(iii) ponderea suprafeței județului raportată la suprafața totală a țării;

b) capacitatea financiară a unităților administrativ-teritoriale;

c) ponderea valorii totale alocate de la bugetul de stat pentru obiectivele de investiții aflate în derulare, finanțate de Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației în fiecare județ, având în vedere:

(i) valoarea totală alocată de la bugetul de stat pentru obiectivele de investiții aflate în derulare, finanțate de Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației în fiecare județ, din totalul investițiilor aflate în derulare la nivel național, finanțate de Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației;

(ii) necesarul de fonduri pentru finalizarea obiectivelor de investiții începute și nefinalizate raportat la necesarul total de fonduri pentru finalizarea obiectivelor de investiții începute și nefinalizate de la nivel național;

d) indicatori statistici publicați în baza de date TEMPO-Online de către Institutul Național de Statistică, din care rezultă necesarul de infrastructură în domeniile drumurilor publice, alimentării cu apă, sistemelor de canalizare.

Pentru a evita creșterea disparităților și pentru a asigura coeziunea teritorială, fiecare unitate administrativ-teritorială va avea prealocată finanțarea minimă pentru cel puțin un proiect eligibil, în limita sumei prevăzute în normele metodologice.

Totodată, localitățile care accesează împreună fondurile disponibile prin acest program, prin Asociațiile de Dezvoltare Intercomunitară, vor putea beneficia de o finanțare sporită cu 10%.

 # PROGRAMELE DERULATE DE ADMINISTRAȚIA FONDULUI DE MEDIU

Administrația Fondului pentru Mediu este principala instituție care asigură suportul financiar pentru realizarea proiectelor și programelor pentru protecția mediului, constituită conform principiilor europene „poluatorul plătește” și „responsabilitatea producătorului”.

Administrația Fondului pentru Mediu funcționează ca organ de specialitate al administrației publice centrale, cu personalitate juridică, în coordonarea Ministerului Mediului.

 # Programul privind sprijinirea eficienței energetice și a gestionării inteligente a energiei în infrastructura de iluminat public

Obiectivul programului: Creșterea eficienței energetice a sistemelor de iluminat public

Beneficiari eligibili: Unitățile administrativ-teritoriale, organizate la nivel de comună, oraș sau municipiu

Finanțator: Administrația Fondului pentru Mediu

Activități finanțate: modernizarea sistemelor de iluminat public prin înlocuirea corpurilor de iluminat având un consum ridicat de energie electrică cu corpuri de iluminat LED, precum și achiziționarea și instalarea sistemelor de dimare/telegestiune care permit reglarea fluxului luminos la nivelul întregului obiect de investiții

Mai multe informații: <https://www.afm.ro/>

 # ADMINISTRAȚIA FONDULUI CULTURAL NAȚIONAL

Administrația Fondului Cultural Național este o instituție publică autonomă, aflată în subordinea Ministerului Culturii, care operează la nivel național de peste 10 ani. Înființată în 2005 AFCN este principalul finanțator public al ofertei culturale din România care aplică un proces transparent de evaluare și selecție.

Beneficiari eligibili: asociațiile, fundațiile, instituțiile publice de cultură, persoanele fizice autorizate, societățile comerciale care derulează activități culturale.

Finanțator: Ministerul Culturii

Obiectivul programului: administrația are ca obiective generale, stabilite prin lege, gestionarea Fondului Cultural Național, finanțarea programelor, proiectelor și acțiunilor culturale, organizate în țară și/sau în străinătate, precum și susținerea relațiilor culturale internaționale ale României.

ALTERNATIVE DE FINANȚARE, ALTELE DECÂT FONDURILE STRUCTURALE ȘI DE COEZIUNE, ÎN CARE AUTORITĂȚILE PUBLICE LOCALE POT FI SOLICITANȚI ELIGIBILI SAU PARTENERI

Sursele de finanțare nerambursabilă pentru Autoritățile publice Locale nu se limitează doar la cele finanțate de Politica Agricolă Comună și de Politica de Coeziune, existând și alte surse de finanțare precum:

 # GRANTURILE SPAȚIULUI ECONOMIC EUROPEAN (SEE) ȘI NORVEGIENE

Granturile Spațiului Economic European (SEE) și Norvegiene reprezintă contribuția Islandei, Principatului Liechtenstein și Regatului Norvegiei la reducerea disparităților economice și sociale în Spațiul Economic European și la consolidarea relațiilor bilaterale cu cele 15 state beneficiare din Estul și Sudul Europei și statele baltice.

Beneficiari eligibili: Organizațiile/entitățile din România sau din Statele Donatoare

Finanțator: Mecanismul Financiar SEE 2014-2021

Domenii finanțate:

- # dezvoltare locală, reducerea sărăciei, incluziunea romilor, copii și tineri în situații de risc, drepturile omului
- # energie regenerabilă, eficiență energetică, securitate energetică
- # dezvoltarea afacerilor, inovare și IMM
- # sănătate publică
- # cercetare
- # patrimoniu cultural, antreprenariat cultural și cooperare culturală
- # justiție, servicii corecționale, combaterea violenței domestice și de gen
- # afaceri interne, cooperare polițienească și combaterea criminalității
- # educație, burse, ucenicie și antreprenariat pentru tineri
- # dialog social și muncă decentă
- # cetățenie activă-societate civilă
- # mediu și schimbări climatice

Mai multe informații: <https://www.eeagrants.ro/apeluri>

EUROPA CREATIVĂ-Subprogramul Cultură

Programul-cadru al Comisiei Europene pentru sprijinirea sectoarelor culturii și audiovizualului.

Beneficiari eligibili: toți operatorii din sectoarele culturale și creative, însemnând organizații neguvernamentale, instituții publice și companii private cu activitate în domeniu.

Finanțator: programul Europa Creativă este gestionat de Comisia Europeană și de Agenția Executivă pentru Educație, Audiovizual și Cultură din Bruxelles, unde se trimit și se evaluează toate proiectele. La nivel național, Biroul Europa Creativă România oferă informații și asistență tehnică gratuite pentru operatorii care doresc să acceseze această finanțare.

Domenii finanțate: cultură și audiovizual

Mai multe informații: <https://www.europa-creativa.eu/>

- **PROGRAMUL LIFE**-instrument de finanțare al Uniunii Europene pentru **mediul înconjurător și acțiuni în domeniul climei**

Beneficiari eligibili: Autorități publice locale din România

Finanțator: Ministerul Mediului

Obiectivul programului: Obiectivul general al programului LIFE propus pentru perioada 2021-2027 este de a contribui la tranziția către o economie circulară curată, eficientă din punct de vedere energetic, cu emisii scăzute de dioxid carbon și rezilientă la schimbările climatice-inclusiv prin tranziția către o energie curată -,

de a proteja mediul și de a mări nivelul de calitate al acestuia și de a opri și a inversa declinul biodiversității. Prin programul LIFE au fost cofinanțate, până în prezent, peste 4500 de proiecte.

Mai multe informații: <http://lifeprogram.ro/>

o **PROGRAMUL ROSENC de Eficiență Energetică în Iluminat (PREEI)**

Beneficiari eligibili: Autorități publice locale din România

Finanțator: Clusterul de Energii Sustenabile din România-ROSEN

Obiective: reducerea consumului de energie și a cheltuielilor anuale de întreținere cu iluminatul public stradal ale autorităților publice locale prin modernizarea și eficientizarea sistemelor de iluminat public stradal.

Obiectivul programului: Obiectivul general al programului este reducerea consumului de energie electrică și a costurilor anuale de întreținere cu iluminatul public stradal ale autorităților publice locale prin modernizarea și eficientizarea sistemelor de iluminat.

Scopul final al acestui program este reducerea cheltuielilor anuale cu iluminatul public stradal, cu 50-70%.

Mai multe informații: www.rosenc.ro

